

REVISTA NAȚIONALĂ DE DREPT

(Publicație periodică științifico-practică)

nr. 2 (184) 2016

Certificatul de înregistrare
nr. 1003600061124 din 27 septembrie 2000

Publicație acreditată de Consiliul Suprem
pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică
al Academiei de Științe a Moldovei prin
Hotărârea nr. 61 din 30.04.2009

Categoria C

FONDATORI:

Universitatea de Stat din Moldova
Universitatea de Studii Politice
și Economice Europene
„Constantin Stere” din Moldova
Uniunea Juriștilor din Moldova

REDACTOR-ȘEF Gheorghe AVORNIC

REDACTOR-ȘEF ADJUNCT

Sergiu BĂIEȘU

(doctor în drept, conferențiar universitar, decanul Facultății de
Drept, Universitatea de Stat din Moldova)

Redactare *Antonina DEMBIȚCHI*
Asistență computerizată *Maria BONDARI*

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Gheorghe Ciocanu (doctor habilitat în științe fizico-matematice,
profesor universitar, rectorul Universității de Stat din Moldova),
Elena Aramă (doctor habilitat în drept, profesor universitar),
Victoria Arhiliuc (doctor habilitat în drept, profesor universitar),
Flavius-Antoniu Baias (doctor, conferențiar universitar,
decanul Facultății de Drept, Universitatea din București),
Sergiu Brînză (doctor habilitat în drept, profesor universitar),
Cătălin Bordeianu (doctor în drept, profesor universitar, România),
Ion Craiovan (doctor în drept, profesor universitar, România),
Gheorghe Chibac (doctor în drept, profesor universitar),
Spyros Flogaitis (doctor în istorie și drept, profesor universitar
(Grecia), Director al Organizației Europene de Drept Public),
Ion Guceac (doctor habilitat în drept, profesor universitar),
Raisa Grecu (doctor habilitat în drept, profesor universitar,
USPEE „Constantin Stere”),
Ioan Humă (doctor în drept, profesor universitar, România),
Gheorghe Mihai (doctor în drept, profesor universitar, România),
Nicolae Sadovei (doctor în drept, conferențiar universitar),
Andrei Smochină (doctor habilitat în drept),
Florin Streteanu (doctor în drept, profesor universitar, decanul
Facultății de Drept, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca),
Vytautas Nekrosius (doctor habilitat în drept,
profesor universitar, Lituania),
Tzyetan Sivkov (doctor în drept, profesor universitar, Bulgaria),
Trebkov A.A. (doctor în drept, profesor, Președintele Uniunii
Juriștilor din Federația Rusă),
Tudorel Toader (doctor în drept, profesor universitar, decanul
Facultății de Drept, Universitatea Alexandru Ioan Cuza, Iași),
Alexandru Țiclea (doctor în drept,
rectorul Universității Ecologice București, România).

ADRESA REDACȚIEI:

MD 2009, Chișinău, str. Al. Mateevici, 60, bir. 222
Telefoane: 57-77-52, 57-76-90
e-mail: revistadrept@yahoo.com
Indexul PM 31536

SUMAR

Sergiu BRÎNZĂ

Considerații referitoare la caracterizarea omorului săvârșit prin mijloace periculoase pentru viața sau sănătatea mai multor persoane (lit.m) alin.(2) art.145 CP RM). *Partea I*..... 2

Ioan HUMĂ

Identitate și globalizare..... 10

Xenofon ULIANOVSKI

Încălcarea regulilor de circulație a substanțelor, materialelor și deșeurilor radioactive, bacteriologice sau toxice..... 13

Vitalie STATI

Fabricarea ilegală a semnelor de marcă de stat, punerea în circulație și utilizarea acestora (art.250¹ CP RM): Aspecte de drept penal. *Partea I*..... 20

Gheorghe ULIANOVSKI, Ion CURMEI

Subiectul și latura subiectivă a infracțiunii de constrângere de a face declarații 28

Lilia GÎRLA, Jacob RUB

Will it ever be possible and how to profile the terrorist? 31

Iurie MIHALACHE, Polina HILOTII

Practica examinării litigiilor cu privire la regulul de autorizare în transportul rutier de persoane..... 36

Василий ФЛОПЯ

Ответственность за принуждение лица к изъятию органов или тканей (сравнительное правоведение)..... 41

Ghenadie PAVLIUC

Elementele constitutive subiective ale infracțiunilor prevăzute la art.349 din Codul penal. *Partea I*..... 43

Andrei PÎNTEA

Bănuiala rezonabilă și dreptul la apărare 50

Natalia CARAMAN

Caracteristici tipologice ale personalității femeii criminale 57

CONSIDERAȚII REFERITOARE LA CARACTERIZAREA OMORULUI SĂVÂRȘIT PRIN MIJLOACE PERICULOASE PENTRU VIAȚA SAU SĂNĂTATEA MAI MULTOR PERSOANE (lit.m) alin.(2) art.145 CP RM)

Partea I

Sergiu BRÎNZA,

doctor habilitat în drept, profesor universitar (USM)

În cadrul prezentei investigații, se ajunge la concluzia că circumstanța agravantă consemnată la lit.m) alin.(2) art.145 CP RM trebuie să îndeplinească următoarele condiții: a) mijloacele aplicate în scopul săvârșirii omorului trebuie să prezinte un real pericol pentru viața sau sănătatea mai multor persoane; b) făptuitorul trebuie să conștientizeze pericolozitatea mijloacelor aplicate; c) făptuitorul trebuie să manifeste intenție în raport cu lipsirea de viață a victimei vizate. La fel, se demonstrează că, în sensul lit.m) alin.(2) art.145 CP RM, mijloacele aplicate în scopul săvârșirii omorului trebuie să prezinte un real pericol pentru viața sau sănătatea nu numai a victimei vizate, dar și a încă cel puțin unei singure persoane. În continuare, se arată că, în cazul omorului săvârșit prin mijloace periculoase pentru viața sau sănătatea mai multor persoane, obiectivizarea acestui pericol se poate exprima în moartea unei singure persoane. Însă, aceasta nu este aceeași cu a afirma: este suficient ca mijloacele respective să pună în pericol viața sau sănătatea unei singure persoane.

Cuvinte-cheie: circumstanță agravantă; omor; mijloace periculoase; pericol pentru viața sau sănătatea mai multor persoane; mijloace de pericol limitat; mijloace de pericol situațional; mijloace de pericol de lungă durată; *aberratio ictus*.

* * *

Within the process of the conducted investigation it is concluded that the aggravating circumstance recorded at let.m) par.(2) art.145 CC RM must meet the following conditions: a) the means applied to commit murder must pose a real danger to the life or health of several persons; b) the offender must be aware of the dangerous character of the means applied; c) the offender must show real intention in depriving of life the intended victim. Similarly, it is shown that under let.m) par.(2) art.145 CC RM the means applied to commit murder must pose a real danger not only to the life or health of the intended victim but also to at least one more person. Further, it is shown that, in case of murder committed by means that endanger the life and health of several persons, we can validate the danger immediately with the death of one person. At the same time, this is different from suggesting that it is enough that the means in question have only to endanger the life or health of one single person.

Keywords: aggravating circumstance; murder; dangerous means; danger to the life or health of several persons; means of reduced danger; means involving situational danger; means involving long-term danger; *aberratio ictus*.

Prin acest studiu, revenim la seria de articole științifice dedicate investigării circumstanțelor agravante ale infracțiunii de omor [1]. De această dată, vom supune investigării circumstanța agravantă consemnată la lit.m) alin.(2) art.145 CP RM, vizând săvârșirea infracțiunii de omor prin mijloace periculoase pentru viața sau sănătatea mai multor persoane [2].

Din punctul de vedere al lui S.Kahane, folosirea unor mijloace periculoase pentru viața (sau sănătatea) mai multor persoane relevă starea de pericolozitate gravă a celui care a recurs la astfel de mijloace, acceptând riscul de a ridica prin fapta sa viața (sau sănătatea) mai multor persoane. Gradul de pericol social al omorului săvârșit cu astfel de mijloace decurge din împrejurarea că făptuitorul, pe lângă vinovăția gravă de a săvârși un omor, s-a făcut vinovat de efectuarea unei activități care pune în primejdie viața și a altei persoane decât victima faptei sale, situație evident mai gravă, în comparație cu omorul simplu [3]. După V.Ciocele, în cazul acestui tip de omor, pericolul social

sporit este dat de folosirea unor mijloace apte să pună în pericol viața (sau sănătatea) mai multor persoane și este normal ca o astfel de faptă să fie sancționată cu mai multă severitate [4]. Într-o manieră apropiată, Gh.Diaconescu și C.Duvac susțin: pericolul social al acestui tip de omor este mai mare, deoarece, folosind asemenea mijloace, autorul acceptă – în afara uciderii victimei, rezultat pe care îl urmărește – și omorârea altor persoane, iar pe de altă parte, prin modul de concepere și executare a acțiunii el primejduiește viața (sau sănătatea) mai multor indivizi [5].

Așadar, pericolul social sporit al omorului, săvârșit prin mijloace periculoase pentru viața sau sănătatea mai multor persoane, rezultă din faptul că mijloacele folosite pentru lipsirea de viață a victimei, prin natura lor sau prin modul în care sunt folosite, pun în pericol viața sau sănătatea mai multor persoane, creând posibilitatea afectării unei pluralități de victime.

Din dispoziția de la lit.m) alin.(2) art.145 CP RM se desprinde că circumstanța agravantă analizată trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

1) mijloacele aplicate în scopul săvârșirii omorului trebuie să prezinte un real pericol pentru viața sau sănătatea mai multor persoane;

2) făptuitorul trebuie să conștientizeze periculozitatea mijloacelor aplicate;

3) făptuitorul trebuie să manifeste intenție în raport cu lipsirea de viață a victimei vizate.

Cât privește *prima* condiție, mijloacele aplicate în scopul săvârșirii omorului trebuie să prezinte un real pericol pentru viața sau sănătatea nu numai a victimei vizate, dar și a încă cel puțin unei singure persoane. În acest sens, O.S. Sotula menționează just: esența omorului, săvârșit prin mijloace periculoase pentru viața sau sănătatea mai multor persoane, constă în aceea că, prin săvârșirea infracțiunii în cauză, este pusă în pericol viața (sau sănătatea) a încă cel puțin unei singure persoane, în afară de victima vizată [6]. Opinii similare sunt exprimate de V.I. Borisov și V.N. Kuț [7], de E.F. Pobegailo [8], precum și de S.M. Kocioi [9].

În același timp, V.V. Stașis și M.I. Bajanov [10] sunt de părerea că mijloacele, aplicate în scopul săvârșirii omorului, sunt periculoase pentru viața sau sănătatea mai multor persoane și atunci când este pusă în pericol viața (sau sănătatea) chiar și a unei singure persoane care se află la locul săvârșirii infracțiunii. O asemenea interpretare extensivă este defavorabilă făptuitorului și, de aceea, nu poate fi acceptată. Are dreptate A.N. Popov când afirmă: săvârșirea omorului săvârșit prin mijloace periculoase pentru viața (sau sănătatea) mai multor persoane presupune că, ca rezultat al acțiunii sau inacțiunii făptuitorului, a apărut un pericol pentru viața (sau sănătatea) mai multor persoane; obiectivizarea acestui pericol se poate exprima în moartea uneia din aceste persoane. Indiferent de urmările survenite, lipsa pericolului pentru viața (sau sănătatea) mai multor persoane denotă că omorul nu a fost săvârșit prin mijloace periculoase pentru viața (sau sănătatea) mai multor persoane [11].

Așadar, în cazul omorului săvârșit prin mijloace periculoase pentru viața sau sănătatea mai multor persoane, obiectivizarea acestui pericol se poate exprima în moartea unei singure persoane. Însă aceasta nu este aceeași cu a afirma: este suficient ca mijloacele respective să pună în pericol viața sau sănătatea unei singure persoane.

Supra am menționat că prevederea de la lit.m) alin. (2) art.145 CP RM devine funcțională în cazul în care mijloacele aplicate în scopul săvârșirii omorului comportă un real pericol pentru viața sau sănătatea mai multor persoane. În acest context, suntem de acord cu S.V. Borodin. Acesta relevă că fapta poate fi calificată ca omor săvârșit prin mijloace periculoase pentru viața sau sănătatea mai multor persoane doar în cazul în care respectivul pericol pentru viață sau sănătate are un caracter real, nu imaginar [12]. În aceeași ordine de idei, I.O. Tkaciov afirmă: pericolul este real, dacă există în realitatea obiectivă. Caracterul pericolului pentru viața sau sănătatea mai multor persoane, pe care-l prezintă mijloacele aplicate de către făptuitor,

trebuie să fie stabilit individual, în fiecare caz concret, cu luarea în considerare a calităților vulnerante ale acestor mijloace, precum și a împrejurărilor în care au fost aplicate [13].

Dezvoltând firul logic, E.N. Maslova menționează: în funcție de calitățile vulnerante și de împrejurările în care se aplică, putem deosebi următoarele tipuri de mijloace aplicate de făptuitor la săvârșirea omorului: 1) mijloace de pericol limitat; 2) mijloace de pericol situațional; 3) mijloace de pericol de lungă durată [14].

În aceeași consecutivitate, în continuare vom examina aceste trei tipuri:

1) **Mijloace de pericol limitat** sunt mijloacele a căror aplicare creează pericol pentru viața sau sănătatea doar a unei singure persoane din mai multe în momentul aplicării (aruncarea cuțitului într-un grup de persoane, folosirea unui mecanism care declanșează tragerea focului asupra victimei după ce aceasta a fost detectată; tragerea în victimă dintr-o arbaletă etc.). Aplicarea unor astfel de mijloace nu creează pericol pentru viața sau sănătatea mai multor persoane.

De altă părere este S.I. Tișkevici: dacă, urmărind să omoare o persoană concretă, făptuitorul aruncă cuțitul într-un grup de oameni, moartea poate fi cauzată doar uneia din aceste persoane. Totuși, indiferent de faptul în cine anume a nimerit cuțitul, este pusă în pericol viața (sau sănătatea) oricărei persoane din acel grup. De aceea, în condițiile descrise, cuțitul reprezintă un mijloc care creează pericol pentru viața (sau sănătatea) mai multor persoane [15]. L.P. Kruglikov are o poziție asemănătoare [16].

În replică, V.I. Gladkih și E.N. Maslova argumentează: în cazul în care cuțitul este aruncat într-o persoană, alături de care se află o altă persoană, nu se poate vorbi despre un mijloc care creează pericol pentru viața (sau sănătatea) mai multor persoane. Aplicarea unor mijloace care, în momentul impactului, sunt periculoase doar pentru una dintre persoanele care se află la locul faptei, nu poate forma omorul săvârșit prin mijloace periculoase pentru viața (sau sănătatea) mai multor persoane [17]. Cu această opinie se solidarizează A.N. Popov: cu ajutorul unui cuțit poate fi pusă în pericol viața (sau sănătatea) mai multor persoane, însă numai dacă numărul loviturilor aplicate cu cuțitul corespunde cu numărul de victime. Aruncarea cuțitului într-un grup de oameni poate provoca moartea unei singure victime. Drept urmare, într-o asemenea situație, cuțitul nu poate fi considerat mijloc care creează pericol pentru viața (sau sănătatea) mai multor persoane [18].

Așadar, faptul că victima nu este individual determinată (nu se cunoaște în cine anume va nimeri cuțitul) nu înseamnă că cuțitul constituie un mijloc care creează pericol pentru viața sau sănătatea mai multor persoane.

În legătură cu aceasta, trebuie interpretate corect cuvintele lui A.Boroi: „Pericolul pentru viața (sau sănătatea – completarea ne aparține – *n.a.*) mai multor

persoane nu este obligatoriu să rezulte în mod exclusiv din natura mijloacelor deucidere folosite, ci și din împrejurările sau circumstanțele cu care, în concret, se asociază acele mijloace, agravând pericolul” [19]. În același fâgaș, se exprimă C.Barbu: agravanta se va aplica și atunci când mijlocul ales nu este prin natura sa periculos pentru viața (sau sănătatea) mai multor persoane, dar dobândește acest caracter prin modul în care este folosit de către făptuitor [20]. Altfel spus, calitatea de mijloace periculoase pentru viața sau sănătatea mai multor persoane o pot avea nu doar mijloacele care posedă o forță distructivă considerabilă. În unele cazuri, chiar și obiectele care nu posedă astfel de caracteristici pot fi aplicate la săvârșirea omorului prevăzut la lit.m) alin.(2) art.145 CP RM. Însă, în asemenea cazuri, ansamblul de împrejurări în care se aplică respectivele mijloace este cel care le conferă calitatea agravantă cerută de lit.m) alin.(2) art.145 CP RM.

În context, merită interes punctele de reflecție aparținând lui A.N. Popov: este posibil ca un singur foc, tras într-un grup de oameni, săucidă nu doar o singură persoană. Aceasta devine posibil în cazul în care, în momentul aplicării sale, mijlocul de săvârșire a infracțiunii este obiectiv periculos pentru viața sau sănătatea mai multor persoane. Astfel, un singur foc tras dintr-o armă comportă pericol pentru alte persoane (altele decât victima vizată) în situația în care acestea se află pe traiectoria focului de armă, și anume – în fața victimei vizate sau în spatele acesteia. Într-o asemenea situație, indiferent de distanța de la care este tras focul de armă, alte persoane se vor afla în zona de impact. Deci, vor fi supuse unui pericol real. Dacă însă alte persoane ocupă o poziție laterală în raport cu victima vizată, pericolul pentru acestea apare doar în cazul tragerii focului de armă de la o distanță lungă. În cazul tragerii focului de armă de la o distanță scurtă, lipsește pericolul pentru alte persoane. Or, acestea se află în afara zonei de impact [21].

Astfel, în ipoteza în care tragerea unui singur foc de armă creează pericol pentru viața sau sănătatea mai multor persoane, nu se poate susține că mijlocul aplicat prezintă un pericol limitat. Într-o asemenea ipoteză, mijlocul aplicat prezintă un pericol situațional;

2) **Mijloace de pericol situațional** sunt mijloacele care numai în momentul aplicării lor pot pune în pericol viața sau sănătatea mai multor persoane (tragerea de focuri dintr-o armă automată sau dintr-o armă cu alice, utilizarea unei încărcături explozive etc.).

Pentru calificarea faptei conform lit.m) alin.(2) art.145 CP RM, este important de stabilit dacă, în momentul aplicării mijloacelor de săvârșire a infracțiunii, făptuitorul este prezent la locul faptei sau nu. În context, A.N. Popov susține: unele mijloace de săvârșire a omorului (de exemplu, arma cu alice) condiționează prezența făptuitorului în vederea punerii lor în aplicare. Dacă tragerea unui foc dintr-o armă cu alice se efectuează de la o distanță foarte scurtă, persoanele aflate în preajmă nu sunt supuse niciunei primejdii. Într-un asemenea caz, lipsește orice pericol pentru

viața (sau sănătatea) mai multor persoane. Alta este soluția în cazul în care tragerea unui foc dintr-o armă cu alice prezintă pericol pentru viața (sau sănătatea) mai multor persoane, deoarece se efectuează într-un grup de oameni de la o distanță mai mare. Este de precizat că, în situația tragerii unui foc dintr-o armă cu alice, importanță trebuie să i se acorde nu doar distanței de la care se trage, ci și razei de dispersie a norului de alice. La distanțe scurte, dispersia norului de alice este ne semnificativă. De exemplu, în cazul tragerii unui foc de la o distanță de 5-7 metri, raza de dispersie a norului de alice este de cel mult 15-20 de centimetri. Cu cât distanța este mai lungă, cu atât raza de dispersie a norului de alice este mai mare. Lungimea acestei raze depinde de dimensiunile alicelor utilizate (cu cât alicele sunt mai mici, cu atât lungimea razei de dispersie a norului de alice este mai mare), precum și de forța încărcăturii de azvârlire a alicelor. Iată de ce, în fiecare caz concret, urmează a fi luate în calcul toate detaliile care pot fi relevante în vederea atestării prezenței pericolului mijloacelor aplicate pentru viața sau sănătatea mai multor persoane [22]. Un punct de vedere similar este împărtășit de V.I. Gladkih și E.N. Maslova [23].

Așadar, în funcție de distanța de la care se aplică și de raza de dispersie a norului de alice, arma cu alice poate avea sau nu calitatea de mijloc de pericol situațional (deci, poate evolua sau nu ca mijloc de săvârșire a infracțiunii prevăzute la lit.m) alin.(2) art.145 CP RM).

Prin prisma ideilor conturate mai sus, vom examina următoarea speță din practica judiciară: *B.L. a fost condamnat în baza lit.a), g), m) alin.(2) art.145 CP RM. În fapt, la 11.08.2010, aproximativ la ora 23.40, acesta se afla în calitate de pasager în autoturismul condus de I.I., în apropiere de satul Drochia, raionul Drochia. În momentul efectuării de către I.I. a manevrei de depășire, ghidat de motive huliganice, B.L. a tras dintr-o armă cu alice în direcția autoturismului condus de M.A. În acest autoturism se mai aflau pasagerii P.I. și Ș.S. Ca rezultat al plăgilor suportate, Ș.S., care se afla pe bancheta din spate, a decedat [24]. În favoarea aplicării lit.m) alin.(2) art.145 CP RM mărturisesc: 1) distanța relativ scurtă (2-3 m) dintre făptuitor și victimă; 2) distanța relativ scurtă (1-2 m) dintre victimă, pe de o parte, și M.A. și P.I., pe de altă parte. Cu toate acestea, nu este clar: 1) P.I. se află pe bancheta din față (lateral față de Ș.S.) sau pe bancheta din spate (în fața victimei sau în spatele acesteia)? 2) care sunt dimensiunile alicelor utilizate, precum și forța încărcăturii de azvârlire a alicelor? 3) în momentul tragerii focului din arma cu alice, au mai fost și alte persoane (conducători auto, pasageri, pietoni etc.) a căror viață sau sănătate au fost puse în pericol? În mod regretabil, în speța exemplificată mai sus, nu găsim răspunsuri la aceste întrebări. Ceea ce provoacă îndoieli justificate privind corectitudinea reținerii la calificare a lit.m) alin.(2) art.145 CP RM.*

Am afirmat *supra* că arma automată poate repre-

zenta un mijloc de pericol situațional. În acest plan, aducem ca exemplu următoarea speță: *N.A. a fost condamnat în baza lit.m) alin.(2) art.145 CP RM. În fapt, la 11.04.2010, între orele 03.45-04.05, acesta se afla în incinta barului „M.” din satul Grozești, raionul Nisporeni. În urma conflictului apărut în preajma barului cu frații P.I. și P.L., N.A. a luat din portbagajul automobilului său arma automată de model „AKMC-MΦ1”. Ulterior, în prezența persoanelor aflate în incinta barului, N.A. a tras câteva focuri din această armă în direcția lui P.I. și P.L. Cinci gloanțe au nimerit în P.I. Ca rezultat, acesta a decedat pe loc [25].* Constatarea că alte persoane se află în apropiere de făptuitor și/sau de victimă nu poate fi suficientă în vederea reținerii la calificare a lit.m) alin.(2) art.145 CP RM. În comparație cu speța anterioară, aceasta din urmă provoacă suspiciuni și mai mari în legătură cu corectitudinea aplicării lit.m) alin.(2) art.145 CP RM. De această dată, nu este clar: 1) la ce distanță se afla făptuitorul de victima P.I.? 2) care era distanța dintre victimă, pe de o parte, și P.L. și alte persoane din incinta barului, pe de altă parte? 3) se aflau oare alte persoane (alte decât P.I.) pe traiectoria focului de armă? 4) au provocat sau ar fi putut provoca ricoșeuri focurile de armă trase?

În alt context, așa cum am afirmat *supra*, în momentul aplicării mijloacelor de pericol situațional, făptuitorul poate lipsi de la locul faptei. În legătură cu această ipoteză, V.I. Gladkih și E.N. Maslova prezintă exemplul instalării unei încărcături explozive la intrarea pe terenul făptuitorului. Într-o astfel de ipoteză, făptuitorul își dă seama de calitățile vulnerante ale mijlocului aplicat și demonstrează o atitudine indiferentă față de împrejurările în care respectiva încărcătură explozivă va detona [26, 27]. Cu alte cuvinte, în situația descrisă, făptuitorul admite că mijloacele pe care le aplică pot pune în pericol viața sau sănătatea mai multor persoane. În aceste condiții, calificarea celor comise depinde de rezultatul infracțional atestat realmente: dacă explozia se declanșează în momentul în care alături de victima vizată se află alte persoane, răspunderea se aplică în baza lit.m) alin.(2) art.145 CP RM; dacă explozia se declanșează în momentul în care alături de victima vizată nu se află nicio altă persoană, răspunderea nu poate fi aplicată conform lit.m) alin.(2) art.145 CP RM.

Din perspectiva ideilor conturate mai sus, vom analiza următoarea speță din practica judiciară: *la 01.01.1998, aproximativ la ora 05.00, în satul Tudora, raionul Ștefan Vodă, F.T., nemulțumit de acțiunile lui Ș.A. prin care acesta își exercita obligațiunile de inspector de sector, a intrat în apartamentul lui Ș.A. și i-a aplicat trei lovituri de cuțit. Apoi a deschis butelia cu gaz, care se afla în încăpere, și a aruncat o grenadă de tip F-1, care a explodat. F.T. cunoștea cu certitudine că Ș.A. are un copil de șapte luni, care dormea în camera vecină. În urma exploziei grenadei, Ș.A. a decedat [28].* În această speță, explozia s-a declanșat în momentul în care alături de victima vizată se afla o altă persoană.

Drept urmare, considerăm justificată aplicarea răspunderii potrivit lit.m) alin.(2) art.145 CP RM;

3) **Mijloace de pericol de lungă durată** sunt mijloacele a căror aplicare creează pericol pentru viața sau sănătatea unui număr nedeterminat de persoane mult timp după începerea utilizării lor (aplicarea unor mijloace toxice, radioactive, bacteriologice etc.).

După A.N. Popov, V.I. Gladkih și E.N. Maslova, în toate cazurile, indiferent de prezența în momentul comiterii infracțiunii alături de victima vizată a altor persoane, mijloacele de pericol de lungă durată trebuie considerate mijloace periculoase pentru viața (sau sănătatea) mai multor persoane [29]. Într-adevăr, datorită calităților vulnerante prin care se caracterizează, mijloacele toxice, radioactive, bacteriologice sau de altă asemenea natură continuă să rămână periculoase pentru viața sau sănătatea unui număr nedeterminat de persoane până la și după moartea victimei vizate.

Bineînțeles, și în această ipoteză, este necesar ca făptuitorul să-și dea seama de calitățile vulnerante ale mijlocului aplicat și să admită că mijlocul în cauză pune în pericol viața sau sănătatea mai multor persoane. În acest sens, au dreptate V.I. Gladkih și E.N. Maslova: pericolul pentru viața (sau sănătatea) altor persoane va exista în cazul când, de exemplu, o substanță toxică este aruncată în apa unei fântâni din care se aprovizionează nu doar victima vizată; pericolul pentru viața (sau sănătatea) altor persoane va lipsi în situația în care substanța toxică este pusă în paharul cu apă din care bea doar victima vizată [30]. A.N. Popov face o comparație asemănătoare: dacă la o pensiune turistică făptuitorul pune substanța toxică într-un bol cu compot, atunci fapta poate fi calificată ca omor săvârșit prin mijloace periculoase pentru viața (sau sănătatea) mai multor persoane. Or, acel compot poate fi băut nu doar de către victima vizată. Dacă însă în aceleași împrejurări făptuitorul pune substanța toxică în paharul cu compot al victimei vizate, atunci fapta nu poate fi calificată ca omor săvârșit prin mijloace periculoase pentru viața (sau sănătatea) mai multor persoane. Desigur, aceasta cu condiția că făptuitorul nu admite că, din același pahar, se pot servi și alte persoane [31].

După analiza celor trei tipuri de mijloace aplicate la săvârșirea omorului, concluzionăm: în general, circumstanța agravantă consemnată la lit.m) alin.(2) art.145 CP RM ar putea exista în cazuri de: 1) accidentare a unui grup de persoane de către mijlocul de transport; 2) tragere din arma de foc în direcția în care se află mai multe persoane sau într-un spațiu închis în care se află mai multe persoane, fiind verosimilă producerea ricoșeurilor; 3) provocare a unei scurgeri de gaze toxice apte să afecteze mai multe persoane; 4) provocare a exploziei, a incendiului, a inundării, a unei contaminări radioactive sau bacteriologice etc. care pot fi periculoase pentru mai multe persoane; 5) otrăvire a produselor alimentare sau a apei care urmează a fi consumate de mai multe persoane etc. Totodată, esențial este ca, în toate aceste cazuri, atenție să

se acorde nu numai genului de care aparțin mijloacele de săvârșire a infracțiunii (mijloace de pericol limitat, mijloace de pericol situațional sau mijloace de pericol de lungă durată), dar și împrejurărilor concrete în care se aplică acele mijloace. Cerința agravantei analizate nu va fi îndeplinită, dacă, deși mijlocul aplicat ar putea în mod obiectiv să creeze pericol pentru viața sau sănătatea mai multor persoane, posibilitatea producerii unui asemenea rezultat ar fi exclusă în împrejurările concrete ale comiterii infracțiunii. De exemplu, dacă se provoacă un incendiu sau o explozie într-un loc în care este prezentă doar victima vizată (fiind exclusă prezența oricăror altor persoane), răspunderea nu poate fi agravată în baza lit.m) alin.(2) art.145 CP RM.

Ideea reliefată *supra* este dezvoltată de G.S. Gheorghian: este posibil ca, în procesul comiterii omorului, făptuitorul fie să nu utilizeze deloc calitățile vulnerante considerabile ale mijlocului pe care-l aplică, fie să le utilizeze de o manieră care să excludă pericolul pentru viața (sau sănătatea) mai multor persoane. În asemenea situații, fapta nu poate fi calificată ca omor săvârșit prin mijloace periculoase pentru viața (sau sănătatea) mai multor persoane (de exemplu: utilizarea unei mitraliere în scopul aplicării unor lovituri letale în capul victimei; efectuarea unui foc dintr-o armă cu lunetă în cazul în care victima se află într-un loc aglomerat, de către un profesionist cu o experiență considerabilă etc.) [32].

Nu este întemeiată aplicarea lit.m) alin.(2) art.145 CP RM nici în situația în care făptuitorul recurge la calitățile vulnerante considerabile ale mijlocului aplicat deja după decesul victimei (victimelor). Drept urmare, avem rezerve față de soluția de calificare din următoarea speță: *E.P. a fost condamnat conform lit.a), g), j), k), m) alin.(2) art.145 CP RM. În fapt, la 21.02.2013, aproximativ la ora 01.30, acesta a luat un cuțit de bucătărie și s-a deplasat spre satul Dănceni, raionul Ialoveni. În această localitate, E.P. a intrat în casa bunicii sale, Ș.G., împreună cu care locuia soția lui E.P., E.A. Ulterior, în antreul casei, E.P. a inițiat o ceartă cu soția sa. În procesul cerții, cu ajutorul cuțitului pe care-l avea asupra sa, E.P. i-a aplicat lui E.A. multiple lovituri în diferite părți ale corpului. Ca rezultat, aceasta a decedat. Apoi, E.P. a lipsit-o de viață pe Ș.G. Pentru a ascunde urmele infracțiunii, E.P. a incendiat casa în care se aflau cadavrele celor două victime* [33]. Nu există niciun indiciu că, în momentul incendierii casei, în aceasta s-ar fi aflat alte persoane a căror viață sau sănătate ar fi fost puse în pericol. În aceste condiții, focul nu poate fi considerat mijloc periculos pentru viața sau sănătatea mai multor persoane.

În cele ce urmează, vom analiza cea de-a doua condiție privitoare la circumstanța agravantă prevăzută la lit.m) alin.(2) art.145 CP RM. Aceasta este funcțională în cazul în care făptuitorul conștientizează pericolozitatea mijloacelor aplicate. Se exclude agravarea răspunderii pentru săvârșirea omorului prin mijloace periculoase pentru viața sau sănătatea mai

multor persoane, dacă făptuitorul, aplicând asemenea mijloace, a conștientizat lipsa pericolului real pentru viața sau sănătatea altor persoane.

Atragem atenția că, la lit.m) alin.(2) art.145 CP RM legiuitorul nu recurge la o sintagmă de genul „cu aplicarea armei sau altor obiecte folosite în calitate de armă”. Apropo, la alin.(1) art.77 CP RM, ca ipoteze de sine stătătoare sunt menționate: săvârșirea infracțiunii prin mijloace care prezintă un pericol social sporit (lit.i); săvârșirea infracțiunii cu folosirea armei, a munițiilor, a substanțelor explozive (lit.k). Implicit, aceasta demonstrează că nu oricare folosire a armei, a munițiilor sau a substanțelor explozive prezintă un pericol pentru viața sau sănătatea mai multor persoane [34].

Astfel, în vederea aplicării răspunderii conform lit.m) alin.(2) art.145 CP RM, nu este suficient ca mijloacele aplicate să fie obiectiv periculoase pentru viața sau sănătatea mai multor persoane. Trebuie de stabilit că acest pericol, care provine de la mijloacele respective, era cuprins de conștiința făptuitorului. În alți termeni, pentru ca agravanta examinată să fie imputabilă făptuitorului, este necesar ca acesta să cunoască natura și efectele mijloacelor aplicate și să prevadă că, în împrejurările concrete ale săvârșirii faptei, aplicarea acestora poate pune în pericol viața sau sănătatea mai multor persoane. Despre prezența sau lipsa pericolului real pentru viața sau sănătatea mai multor persoane, ne putem da seama din atitudinea făptuitorului față de următoarele circumstanțe faptice:

- 1) calitățile vulnerante ale mijloacelor alese pentru săvârșirea infracțiunii;
- 2) poziția victimei în raport cu alte persoane;
- 3) mărimea și configurația teritoriului afectat, precum și alte împrejurări caracterizând ambianța săvârșirii infracțiunii;
- 4) particularitățile tragerii focului din armă sau ale realizării altor acțiuni (inacțiuni) îndreptate spre cauzarea morții victimei etc.

Trebuie de menționat că circumstanța agravantă examinată este operantă în oricare din următoarele ipoteze:

- 1) săvârșirea infracțiunii prin mijloace periculoase pentru viața mai multor persoane;
- 2) săvârșirea infracțiunii prin mijloace periculoase pentru sănătatea mai multor persoane;
- 3) săvârșirea infracțiunii prin mijloace periculoase pentru viața și sănătatea mai multor persoane.

Când afirmăm că infracțiunea e săvârșită prin mijloace periculoase pentru viața sau sănătatea mai multor persoane, nu avem în vedere că acțiunea sau inacțiunea făptuitorului este îndreptată spre cauzarea decesului ori a vătămării integrității corporale sau a sănătății altor persoane decât victima vizată. Deși pericolul mijloacelor aplicate este real pentru viața sau sănătatea mai multor persoane, făptuitorul urmărește să aducă atingere în concret numai vieții victimei vizate (în contextul infracțiunii specificate la lit.m) alin.(2) art.145 CP RM). În acest plan, suntem de acord

cu K.V. Pitulko și V.V. Koreakovțev: pericolul pentru viața (sau sănătatea) mai multor persoane trebuie să aibă un caracter real. Cu toate acestea, pentru calificarea faptei ca omor săvârșit prin mijloace periculoase pentru viața (sau sănătatea) mai multor persoane, nu este indispensabil să survină moartea (sau vătămarea integrității corporale sau a sănătății) altor persoane decât victima vizată [35]. Așadar, în contextul infracțiunii prevăzute la lit.m) alin.(2) art.145 CP RM, pericolul mijloacelor pentru viața sau sănătatea mai multor persoane nu trebuie confundat cu potențialitatea faptei de a aduce atingere vieții ori sănătății a două sau mai multor persoane. Sunt două aspecte calitativ diferite.

În fine, cea de-a *treia* condiție, pe care trebuie s-o îndeplinească circumstanța agravantă prevăzută la lit.m) alin.(2) art.145 CP RM, se exprimă în aceea că făptuitorul manifestă intenție în raport cu lipsirea de viață a victimei vizate. Totodată, făptuitorul nu poate manifesta intenție directă față de cauzarea morții altor persoane decât victima vizată.

Așa cum menționează I.O. Tkaciov, în cazul omorului săvârșit prin mijloace periculoase pentru viața (sau sănătatea) mai multor persoane: făptuitorul manifestă intenție directă sau indirectă în raport cu lipsirea de viață a victimei vizate; făptuitorul manifestă intenție indirectă față de cauzarea morții altor persoane decât victima vizată [36]. Este cunoscut că, în situația în care făptuitorul manifestă intenție indirectă, calificarea trebuie făcută în funcție de rezultatul real survenit. Drept urmare, infracțiunea prevăzută la lit.m) alin.(2) art.145 CP RM nu va forma concurs cu nicio altă faptă în cazul în care alte persoane (altele decât victima vizată) nu au suportat nici măcar o vătămare intenționată ușoară a integrității corporale sau a sănătății.

Așadar, în contextul infracțiunii specificate la lit.m) alin.(2) art.145 CP RM, făptuitorul urmărește să aducă atingere în concret numai vieții victimei vizate. O altă opinie este exprimată de către S.V. Borodin [37]. După acesta, făptuitorul poate dori survenirea urmărilor corespunzătoare în raport cu alte persoane decât victima vizată. În eventualitatea acceptării acestui punct de vedere, și-ar pierde individualitatea (deci, ar deveni inutilă) circumstanța agravantă prevăzută la lit.m) alin.(2) art.145 CP RM: invocarea ei ar presupune inevitabil invocarea circumstanței agravante prevăzute la lit.g) alin.(2) art.145 CP RM – „săvârșirea infracțiunii asupra a două sau mai multor persoane”.

Nu poate fi acceptată opinia lui S.V. Borodin. Or, existența pericolului pentru viața sau sănătatea mai multor persoane nu este una și aceeași cu realizarea, materializarea, obiectivizarea aceluși pericol. De aceea, există anumite tangențe între circumstanța agravantă, prevăzută la lit.m) alin.(2) art.145 CP RM, și circumstanța agravantă consemnată la lit.g) alin.(2) art.145 CP RM. Sunt cazuri când ambele aceste agravante sunt prezente în contextul aceleiași fapte infracționale. Dar, la fel de posibil este ca numai una din

ele să se regăsească în fapta persoanei. În nici un caz, circumstanța agravantă, prevăzută la lit.m) alin.(2) art.145 CP RM, nu poate fi considerată „umbra iminentă” a circumstanței agravante consemnate la lit.g) alin.(2) art.145 CP RM.

Din aceste motive, provoacă rezerve reținerea la calificare a agravantei „prin mijloace periculoase pentru viața sau sănătatea mai multor persoane” în speța următoare: *B.S. fost condamnat conform art.26 și alin.(3) art.42, lit.a), b), g), i) și m) alin.(2) art.145 CP RM. În fapt, în iunie 2006, B.S. a aflat că B.A., împreună cu membrii familiei sale, urma să plece la tratament sanatorial în or. Saki, Ucraina. Atunci B.S. l-a determinat pe B.I. să-i omoare pe aceștia. În acest scop, B.S. l-a dotat pe B.I. cu mijloace bănești și cu substanțe explozive, și i-a pus la dispoziție informațiile necesare. La 30.06.2006, aproximativ la ora 19.55, aflându-se în apartamentul închiriat în or. Saki, Ucraina, în timp ce asambla dispozitivul exploziv cu al cărui ajutor intenționa să comită omorul lui B.A. și al membrilor familiei acestuia, B.I. a provocat din neatenție o explozie. Ca rezultat, B.I. a decedat* [38].

În cazul dat, nu este clar: în baza căror criterii s-a stabilit că, în afară de victimele vizate de către făptuitor, la locul comiterii faptei vor fi prezente și alte persoane, care vor rămâne în viață, și care, întrucât vor fi expuse unui real pericol, ar fi putut muri sau suferi cel puțin vătămări ale sănătății.

Așadar, considerăm că nu este cazul să fie interpretată distorsionat voința legiuitorului. În contextul infracțiunii prevăzute la lit.m) alin.(2) art.145 CP RM, sub aspectul atitudinii volitive a făptuitorului față de producerea urmărilor prejudiciabile, sunt posibile numai următoarele două variante: 1) făptuitorul dorește survenirea acestor urmări în raport cu victima vizată și doar admite, în mod conștient, survenirea acestor urmări în raport cu alte persoane decât victima vizată; 2) făptuitorul admite, în mod conștient, survenirea acestor urmări în raport cu victima vizată, precum și în raport cu alte persoane decât victima vizată.

Pentru existența circumstanței agravante analizate nu se cere ca fapta să fi avut ca urmare lipsirea de viață și a altor persoane, fiind suficient ca viața sau sănătatea acestora să fi fost pusă în pericol de mijloacele aplicate de făptuitor. În cazul în care nici victima vizată nu decedează, dar mijloacele aplicate au fost apte de a pune în pericol viața sau sănătatea altor persoane, se va reține o tentativă la infracțiunea prevăzută la lit.m) alin.(2) art.145 CP RM.

În legătură cu aceasta, I.O. Tkaciov consemnează: tentativa la omorul săvârșit prin mijloace periculoase pentru viața (sau sănătatea) mai multor persoane presupune că: 1) acțiunea sau inacțiunea făptuitorului este îndreptată nemijlocit spre lipsirea intenționată de viață a unei persoane; 2) din cauze independente de voința făptuitorului, această persoană rămâne în viață; 3) acțiunea sau inacțiunea făptuitorului creează un pericol real pentru viața (sau sănătatea) altei (altor) persoane [39].

Calificarea se face conform lit.g) și m) alin.(2) art.145 CP RM în cazul în care în afară de cele două sau mai multe victime decedate, vizate de către făptuitor, au mai fost alte persoane, care au rămas în viață, și care, întrucât au fost expuse unui real pericol, puteau muri sau suferi cel puțin vătămări ale integrității corporale sau ale sănătății.

În acest plan, I.O. Tkaciov afirmă: dacă au decedat doar victimele vizate, vom fi în prezența omorului săvârșit asupra a două sau mai multor persoane. Dacă, în afară de cele două sau mai multe victime vizate care au decedat, la locul faptei au fost prezente alte persoane a căror viață sau sănătate au fost puse în pericol, vom fi în prezența omorului săvârșit, prin mijloace periculoase pentru viața sau sănătatea mai multor persoane, asupra a două sau mai multor persoane [40].

Accentuăm că, în cazul infracțiunii prevăzute la lit.m) alin.(2) art.145 CP RM, făptuitorul nu poate manifesta imprudență nici măcar în raport cu cauzarea morții altor persoane decât victima vizată.

După G.S. Ghevorghian, în cazul comiterii omorului săvârșit prin mijloace periculoase pentru viața (sau sănătatea) mai multor persoane, poate surveni moartea altor persoane decât victima vizată. Făptuitorul poate manifesta imprudență față de moartea acestor persoane. Într-o asemenea ipoteză, omorul săvârșit prin mijloace periculoase pentru viața (sau sănătatea) mai multor persoane va forma concurs cu lipsirea de viață din imprudență. În alte ipoteze, făptuitorul poate manifesta imprudență în raport cu vătămarea gravă ori medie a integrității corporale sau a sănătății. De această dată, omorul săvârșit prin mijloace periculoase pentru viața (sau sănătatea) mai multor persoane va forma concurs cu vătămarea gravă ori medie a integrității corporale sau a sănătății cauzată din imprudență [41]. O poziție similară o adoptă T.V. Kondrașova [42].

De altă părere este N.Sveateniuk: în ipoteza săvârșirii omorului prin mijloace periculoase pentru viața (sau sănătatea) mai multor persoane, moartea îi poate fi cauzată nu victimei vizate, ci unei alte persoane care se afla la locul faptei. Într-o asemenea ipoteză, cele comise vor forma concursul dintre: 1) tentativa de omor săvârșit prin mijloace periculoase pentru viața (sau sănătatea) mai multor persoane și 2) omorul simplu sau agravat în formă consumată [43].

Analizând aceste viziuni divergente, considerăm necesară introducerea unei note de clarificare. Pentru aceasta, vom apela la punctul de vedere al lui S.Bogdan: „Există *aberratio ictus* în cazul în care făptuitorul, în săvârșirea unei infracțiuni intenționate, își dirijează acțiunea contra unei persoane determinate..., dar, datorită devierii loviturii, rezultatul urmărit se produce asupra unei alte persoane... De exemplu, X doarește să-lucidă pe Y, acesta evită lovitura și este ucis Z... Nu există *aberratio ictus* când făptuitorul a admis posibilitatea producerii rezultatului și față de alte persoane care se află în apropierea victimei vizate (de exemplu, victima se află într-o mulțime),

infracțiunea fiind comisă, în acest caz, cu intenție ... eventuală” [44]. De asemenea, P.V. Fedâșina susține: în situația devierii loviturii, fapta nu poate fi calificată ca omor săvârșit prin mijloace periculoase pentru viața (sau sănătatea) mai multor persoane [45].

Din cele sus-menționate, rezultă că ipoteza *aberratio ictus* presupune manifestarea imprudenței, nu a intenției indirecte față de moartea altor persoane decât victima vizată. În această ipoteză, făptuitorul fie își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale de lipsire de viață a altor persoane decât victima vizată, prevede moartea acestor persoane, dar considera în mod ușuratic că această urmare va putea fi evitată, fie nu-și dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale de lipsire de viață a altor persoane decât victima vizată, nu prevede posibilitatea survenirii morții acestor persoane, deși trebuia și putea să o prevadă. Din aceste considerente, ipoteza *aberratio ictus* este incompatibilă cu săvârșirea omorului prin mijloace periculoase pentru viața sau sănătatea mai multor persoane. Or, așa cum am afirmat *supra*, în cazul infracțiunii specificate la lit.m) alin.(2) art.145 CP RM, făptuitorul trebuie să manifeste intenție indirectă față de cauzarea morții altor persoane decât victima vizată.

În ipoteza *aberratio ictus*, făptuitorul își îndreaptă acțiunea sau inacțiunea asupra unei persoane pe care vrea s-oucidă, dar, din cauza unei greșite manipulări a mijlocului folosit sau din alte cauze accidentale, rezultatul urmărit se produce asupra unei alte persoane. În cazul dat, calificarea se face conform: 1) art.27 și art.145 CP RM (cu excepția lit.m) alin.(2)) – în raport cu victima aflată în reprezentarea făptuitorului și 2) art.149 CP RM – în raport cu victima efectiv lipsită de viață.

Această soluție a noastră este conformă cu teza promovată de către C.A. Munteanu: în cazul devierii acțiunii (*aberratio ictus*), ori de câte ori se constată existența pe lângă infracțiunea consumată a unei tentative pedepsibile, trebuie să se rețină nu o infracțiune unică, ci un concurs de infracțiuni, o pluralitate de infracțiuni, formată din tentativa infracțiunii aflate în reprezentarea făptuitorului și infracțiunea consumată din imprudență, săvârșită ca urmare a devierii acțiunii, dacă aceasta este incriminată de lege și dacă această formă de vinovăție se constată a fi existat în condițiile în care făptuitorul și-a desfășurat activitatea [46]. O părere apropiată o exprimă S.Copețchi și I.Hadîrcă [47].

Referințe:

1. A se vedea în acest sens: S.Brînză. *Răspunderea penală pentru omorul săvârșit cu premeditare: teorie și practică*. În: *Revista Națională de Drept*, 2008, nr.9, p.2-8; Idem. *Răspunderea penală pentru omorul săvârșit din interes material (lit.b) alin.(2) art.145 CP RM): examinarea unor aspecte controversate*. În: *Revista Națională de Drept*, 2008, nr.10, p.5-11; Idem. *Analiza de drept penal a circumstanțelor agravante ale omorului, specificate la lit.d) alin.(2) și la lit.e) alin.(3) art.145 CP RM*. În: *Revista Națională de Drept*, 2008, nr.12, p.13-23; Idem. *Răspunderea pentru omorul prevăzut la lit.e) alin.(2) art.145 CP RM*. În: *Revista Națională de Drept*, 2009, nr.4,

- p.2-15; Idem. *Analiza juridico-penală a omorului săvârșit cu răpirea sau luarea persoanei în calitate de ostatic (lit.f) alin.(2) art.145 CP RM)*. În: *Revista Națională de Drept*, 2009, nr.5, p.2-15; Idem. *Omorul săvârșit asupra a două sau mai multor persoane (lit.g) alin. (2) art.145 CP RM)*: analiză de drept penal. În: *Revista Națională de Drept*, 2010, nr.11, p.2-10; Idem. *Omorul săvârșit de două sau mai multe persoane (lit.i) alin.(2) art.145 CP RM)*: aspecte teoretice și practice. În: *Revista Națională de Drept*, 2012, nr.4, p.2-7; nr.5, p.2-9; Idem. *Răspunderea penală pentru omorul săvârșit cu deosebită cruzime, precum și din motive sadice (lit.j) alin.(2) art.145 CP RM)*. În: *Revista Națională de Drept*, 2013, nr.9, p.2-8; nr.10, p.9-15. Idem. *Răspunderea penală pentru omorul săvârșit din motive de ură socială, națională, rasială sau religioasă*. În: *Revista Națională de Drept*, 2013, nr.11, p.2-8; Idem. *Omorul săvârșit în scopul de a ascunde o altă infracțiune sau de a înlesni săvârșirea ei (lit.k) alin.(2) art.145 CP RM)*: analiză de drept penal. În: *Revista Națională de Drept*, 2013, nr.12, p.2-6; 2014, nr.1, p.2-7; Idem. *Circumstanța agravantă consemnată la lit.h) alin.(2) art.145 CP RM)*: studiu de drept penal. În: *Revista Națională de Drept*, 2014, nr.5, p.2-7.
2. Agravante similare atestăm (la lit.f) alin.(2) art.151, la lit.g) alin. (2) art.152 și la lit.b) alin.(2) art.349 CP RM.
3. Dongoroz V., Fodor I., Kahane S. et al. *Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea specială*. Vol.III. București: Editura Academiei Române; ALL Beck, 2003, p.181.
4. Cioclei V. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei*. București: C.H. Beck, 2009, p.41; Idem. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului*. București: C.H. Beck, 2013, p.28.
5. Diaconescu Gh., Duvac C. *Tratat de drept penal. Partea specială*. București: C.H. Beck, 2009, p.90.
6. Сотула О.С. *Умисне вбивство, вчинене способом, небезпечним для життя багатьох осіб, у законодавстві країн романо-германської правової сім'ї*. В: Про злочини та покарання: еволюція кримінально-правової доктрини. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 250-річчю трактату Чезаре Беккариа (Одеса, 13 червня 2014 р.). Одеса: Юридична література, 2014, с.213-216.
7. Борисов В.И., Куц В.Н. *Преступления против жизни и здоровья: вопросы квалификации*. Харьков: НПКФ Консум, 1995, с.19.
8. *Российское уголовное право. Т.2. Особенная часть*. Под ред. Э.Ф. Побегайло. Москва: Илекса, 2008, с.64.
9. Кочои С.М. *Уголовное право. Общая и Особенная части*. Москва: Контракт, 2009, с.145.
10. Сташис В.В., Бажанов М.И. *Личность – под охраной уголовного закона* (Глава III Уголовного кодекса Украины с научно-практическим комментарием). Симферополь: Таврида, 1996, с.39-40.
11. Попов А.Н. *Убийства, совершаемые с особой жестокостью, а также общеопасным способом*. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский юридический институт Академии Генеральной прокуратуры Российской Федерации, 2001, с.140, 144.
12. *Уголовное право России. Особенная часть*. Под ред. В.Н. Кудрявцева, В.В. Лунеева, А.В. Наумова. Москва: Юристъ, 2005, с.44.
13. Ткачев И.О. *Множественность потерпевших и ее значение при квалификации убийств*: Автореферат дисс. ... канд. юрид. наук. Екатеринбург, 2009, с.23.
14. Маслова Е.Н. *Оценочные категории в квалификационных видах убийства*: Автореферат дисс. ... канд. юрид. наук. Москва, 2006, с.25.
15. Тишкевич С.И. *Квалификация преступлений против жизни*. Минск: ВШ МВД, 1991, с.55.
16. Круликов Л.П. *Преступления против личности*. Ярославль: ЯГУ, 1998, с.23.
17. Гладких В.И., Маслова Е.Н. *Оценочные категории в квалифицированных видах убийства*. Москва: Издательство Международного юридического института при Минюсте России, 2009, с.170-171.
18. Попов А.Н. *Убийства, совершаемые с особой жестокостью, а также общеопасным способом, с.150*.
19. Boroî A. *Infracțiuni contra vieții*. București: ALL Beck, 1999, p.127.
20. Barbu C. *Ocotirea persoanei în dreptul penal al României*. Craiova: Scrisul românesc, 1977, p.80.
21. *Ibidem*, p.151, 158.
22. *Ibidem*, p.147, 158-159.
23. Гладких В.И., Маслова Е.Н. *Оценочные категории в квалифицированных видах убийства, с.169*.
24. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 05.08.2015. Dosarul nr.1ra-787/15. www.csj.md.
25. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 05.07.2012. Dosarul nr.1ra-355/12. www.csj.md.
26. Гладких В.И., Маслова Е.Н. *Оценочные категории в квалифицированных видах убийства, с.169*.
27. În această ordine de idei, suntem de acord cu G.S. Ghevorghian, care consemnează: recurgând la provocarea exploziei, făptuitorul pierde, de regulă, controlul asupra mijloacelor pe care le aplică. Cu alte cuvinte, omorul, săvârșit prin mijloace periculoase pentru viața sau sănătatea mai multor persoane, este un exemplu de omor caracterizat printr-o capacitate de manevrabilitate redusă*.
- * Gеворгян Г.С. *Убийство, совершенное общеопасным способом (п.«е» ч.2 ст.105 УК Российской Федерации)*. В: *Вектор науки ТГУ*, 2011, № 4, с.42-45.
28. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 17.11.2009. Dosarul nr.1re-1251/09. www.csj.md.
29. Гладких В.И., Маслова Е.Н. *Ор. cit.*, p.170; Попов А.Н. *Убийства, совершаемые с особой жестокостью, а также общеопасным способом, с.149*.
30. Гладких В.И., Маслова Е.Н. *Оценочные категории в квалифицированных видах убийства, с.172*.
31. Попов А.Н. *Убийства, совершаемые с особой жестокостью, а также общеопасным способом, с.160*.
32. Gеворгян Г.С. *Убийство, совершенное общеопасным способом (п.«е» ч.2 ст.105 УК Российской Федерации)*, с.42-45.
33. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 21.10.2014. Dosarul nr.1ra-1326/14. www.csj.md.
34. În context, nu considerăm oportună completarea alin.(2) art.145 CP RM cu o nouă agravantă: „cu aplicarea armei sau altor obiecte folosite în calitate de armă”. În contextul dreptului penal rus, o asemenea recomandare de *lege ferenda* o face Iu.R. Agapceva*. În eventualitatea operării unei astfel de completări: 1) ar spori riscul confundării agravantelor omorului „prin mijloace periculoase pentru viața sau sănătatea mai multor persoane” și „cu aplicarea armei sau altor obiecte folosite în calitate de armă”; 2) s-ar promova practica reținerii concomitente la calificarea aceluiași omor a ambelor agravante, ceea ce ar agrava nejustificat situația făptuitorului.
- * Агапчева Ю.Р. *Применение оружия или предметов, используемых в качестве оружия как квалифицирующий признак умышленного причинения тяжкого вреда здоровью и убийства*. В: *История, философия, экономика и право*. Всероссийский научно-практический журнал, 2015, № 1. ифэп.рф/1-2015/11. pdf.
35. Питулько К.В., Коряковцев В.В. *Уголовное право. Особенная часть*. Санкт-Петербург: Питер, 2010, с.19.
36. Ткачев И.О. *Множественность потерпевших и ее значение при квалификации убийств, с.24-25*.
37. Бородин С.В. *Преступления против жизни*. Москва: Юристъ, 1999, p.117-118.
38. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 14.11.2012. Dosarul nr.1ra-1186/12. www.csj.md.
39. Ткачев И.О. *Множественность потерпевших и ее значение при квалификации убийств, с.27*.
40. *Ibidem*, p.24.
41. Gеворгян Г.С. *Убийство, совершенное общеопасным способом (п.«е» ч.2 ст.105 УК Российской Федерации)*, с.42-45.
42. Кондрашова Т.В. *Проблемы уголовной ответственности за преступления против жизни, здоровья, половой свободы и половой неприкосновенности*. Екатеринбург: Гуманитарный университет, 2000, с.90.
43. Святенюк Н. *Квалификация некоторых видов убийств*. В: *Уголовное право*, 2004, № 1, с.48-50.
44. Bogdan S. *Eroarea în dreptul penal*. București: Universul Juridic, 2008, p.101, 102.
45. Федышина П.В. *Объективные признаки общеопасного способа убийства*. В: *Криминалистика*, 2012, № 1, с.31-36.
46. Munteanu C.A. *Ipoteza aberratio ictus*. În: *Revista de drept penal*, 2012, p.97-108.
47. Copețchi S., Hadîrcă I. *Calificarea infracțiunilor*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p.233.

IDENTITATE ȘI GLOBALIZARE

Ioan HUMĂ,

doctor, profesor universitar (România)

Globalizarea este un proces în plină desfășurare. Rodul îndelungului proces de cunoaștere și construcție socială nu poate fi ocolit nici în dezbateră, devenită imperioasă, a problematicii globalizării și a implicațiilor sale cât privește valorile identitare, rostul și destinul lor în lumea de azi și de mâine.

Manifestată inițial ca un proces cantitativ, de acaparare teritorială, mondializarea a condus treptat la cristalizarea ideii de lume unică nu doar sub raport geografic. Pe parcursul secolelor, evoluția civilizației omenesti a produs schimbări pe verticală de substrat calitativ pe mai multe planuri luând astăzi forma globalizării.

Caracterul contradictoriu al globalizării, incertitudinile în desfășurarea sa ridică problema direcției de urmat, se impun alte criterii de apreciere și modelare a procesului globalizării.

Istoria va modela în continuare fenomenul național, caracteristicile și manifestările sale, înainte ca acesta să-și epuizeze misiunea.

Cuvinte-cheie: mondializare; globalizare; universalizare; identitate; fond generativ; evoluție istorică; schimbări pe verticală; civilizație pluripolară; entități planetare; statul național; comunitatea mondială; națiune; etnie; discriminare.

* * *

The globalization process is underway. The result/fruit of the long process of knowledge and social construction can not be bypassed in debate which became imperious as an issue of globalization and its implication as to identity values, their purpose and destiny of the today and tomorrow world. Initially manifested as a quantitative process, territorial seizure, the globalization gradually led to a crystallization of the idea of the unique world not only geographically.

Over the centuries, the evolution of human civilization produced changes vertically on many plans taking shape of globalization today.

The contradictory character of globalization, the uncertainties in its development raise the issue of the way forward other assessment criteria and modeling of the process of globalization are imposed. The history will continue to shape the national phenomena, its characteristics and manifestations before exhausting its mission.

Keywords: globalization; universalization; identity; generative fund; historical evolution; changes vertically; pluripolar civilization; planetary entities; national state; the world community; nation; ethnicity; discrimination.

Evoluția globală a civilizației, deși este nevoită să se reazeze în parametri și paradigme nebănuite până nu demult, nu poate face totuși abstracție de cadrele structurale, istoricește configurate, și de ansamblul valorilor constitutive prin care omenirea se definește esențial. Ele asigură jaloanele continuității fertile, pe fondul căreia abia se pot ivi – ca o cerință inevitabilă, așteptatele schimbări raționale.

Acest adevăr, rod al îndelungului proces de cunoaștere și construcție socială, nu poate fi ocolit nici în dezbateră, devenită imperioasă, a problematicii globalizării și a implicațiilor sale cât privește **valorile identitare**, rostul și destinul lor în lumea de azi și de mâine. Ideea permanențelor proteice, ca fond generativ al novației istorice, este punctul de plecare, este și trebuie să fie deopotrivă principiul și metoda de înțelegere, și acțiune și pe acest teren, de altfel atât de abrupt sub aspect politico-ideologic.

În ordinea lucrurilor, vom porni de la unele repere.

a. Mondializare, globalizare și universalizare. Mai întâi, avem în vedere o componentă de natură conceptuală a demersului. Ea angajează termenii de **mondializare, globalizare și universalizare.**

Odată cu marile descoperiri geografice, îndeosebi

a Lumii Noi spre sfârșitul secolului al XV-lea, debutează mondializarea, desfășurată sub semnul cuceririi, cu mijloace mai ales distructiv-violente, a spațiilor non-europene și al stăpânirii lor colonialiste. Manifestată inițial ca un proces cantitativ, de acaparare teritorială, mondializarea a condus treptat la cristalizarea ideii de lume unică nu doar sub raport geografic. Pe parcursul secolelor următoare, evoluția civilizației omenesti, în pofida contradicțiilor și chiar a tragediilor trăite, în primul rând a confruntărilor militare, a produs schimbări pe verticală, de substrat calitativ pe mai multe planuri, luând astăzi forma din ce în ce mai puțin timidă a globalizării. Aceasta implică un orizont de așteptare fondat pe conștiința planetară, responsabilitatea națiunilor și a statelor, a omenirii întregi pentru cursul istoriei, privit acum drept eminent comun. Însoțită cultural cu ceea ce s-a numit **postmodernismul** epocii noastre, globalizarea se manifestă ca o traiectorie – calitativă, spunem, dar nu mai puțin contradictorie – a mondializării.

Înainte însă de a fi un rezultat, globalizarea este un proces în plină desfășurare. Fenomenologia ei diversă antrenează interese etatice și transetatice conflictuale, politici globaliste spoliatoare din partea multinaționa-

lelor și, ca un „corolar“, strategii ideologice manipulatorii. Toate acestea afectează ceea ce ar putea fi conținutul totuși pozitiv, de sens umanist autentic al tipului dezirabil de mondializare, chemat să servească lumea întreagă.

Caracterul contradictoriu al globalizării, ce operează sub ochii noștri, incertitudinile din jurul desfășurării sale ridică problema direcției de urmat, a asumării ei consecvent umaniste, dincolo de spontaneismul și interesele subiectiviste ce o pot reduce la monitorizarea globală a statelor și popoarelor, precum și a conștiinței mulțimilor prin ofensiva individualismului libertin și a falselor modele de viață deduse din contractul juridic și schimbul de mărfuri. Când piața ajunge să fie regulator discreționar al relațiilor sociale ori individuale, când, în consecință, valorile umane, inclusiv cele ale spiritului, sunt cuantificate ca valori de piață, se impun, dimpotrivă, alte criterii de apreciere și modelare a procesului globalizării. Sensul său așteptat rezidă în finalitatea superioară a ansamblului schimbărilor înglobante la scară planetară, constând, cum e de dorit, în eliminarea treptată a înstrăinărilor constrângătoare, precum inegalitatea, subdezvoltarea economico-socială, criza alimentară endemică, suprapopulația, insanitatea fizică și morală și alte grave neajunsuri derivând de aici. Ocolind fantomele utopiei, dar și clamările ideologice interesate, sensul de ultimă instanță al globalizării s-ar putea concentra în împlinirea luminosului *ideal al universalizării, exprimând valorizarea creativă a diversității*, regăsită real în particularitățile istorice și în modelele culturale ale comunităților. Ele emerg spre veritabila conștiință globală a umanității, deschisă spre *proiectul cosmic*, așa cum anticipa Mircea Eliade.

b. Națiunea și statul național, factori frenatori ai globalizării? O altă componentă cu totul necesară în dezbaterea fenomenului globalizării vizează problema rolului națiunilor, al statelor naționale în cadrul evoluției istorice pe această direcție.

Așa cum se știe, ideologia internaționalistă, fie aceea comunistă de mai ieri, fie aceea capitalistă mai ales de astăzi, este susținută, oricâte deosebiri s-ar găsi între ele, de către exponenții aceleiași interesate ofensive de substrat nihilist, înși cel mai adesea fără o patrie istorică, gata însă să o conteste pe a altora, odată cu tradițiile și valorile specifice, cu mentalul și filosofia de viață prin care popoarele și-au ridicat ochii spre cerul universalității. Ei consideră că specificitatea, particularismele – etnice, național-culturale, istorice – conduc fatal la exclusivism, naționalism agresiv, xenofobie și rasism. Încât propagă în continuare internaționalismul cu formulele sale disimulate în diversele planuri ale vieții sociale, ale creației colective. Dar aceste formule și-au dovedit practic nihilismul, fie el proletcultist, fie, acum, mondialist-nivelator. Ele împing spre un tip de globalizare ecranând personalitatea națiunilor, privite mai degrabă ca piedici în satisfacerea intereselor marilor puteri și ale internaționalelor.

Am forța ușii deschise ilustrând ceea ce o atență literatură sociopolitică a demonstrat convingător în aceas-

tă privință cu analize asupra contradicției de fond dintre direcția alienantă a globalizării în curs, tinzând spre formarea unei entități planetare unice și nivelatoare, și substanța identitară a națiunilor, a culturilor, religiilor și familiei. Acestea sunt valori definitorii pentru civilizația *pluripolară* contemporană, opunând o *rezistență identitară* la tăvălugul depersonalizant al globalizării manipulate. *Particularitățile țin de însăși natura umană și de aceea sunt purtătoare de semnificații universale*. Diversitatea orizontului metafizic, a asumării existenței în forme stilistice ireductibile legitimează modelele culturale distincte; numai așa ele recompun bogăția condiției umane. De altfel, *identitatea fiecărei culturi nu e un scop; cel mult, politicile culturale ce o susțin cu necesitate. Ea ține de ontologie: e cadrul nemijlocit al ființei și ființării colective*. Universalul uman pe care-l cuprinde nu se poate exprima decât ca unul omenesc, deci divers, pluriform. Aici e adevărata bogăție a concretului. Un concret încărcat însă de semnificație generală. *Identitatea e tocmai universalul-concret, e până la urmă condiția și sensul vieții*. Ea se refuză, de aceea, expansiunii dirijate a modelelor consumist-individualiste de civilizație, opuse spiritului altor culturi, cu altă tablă de valori și altă metafizică a vieții. Globalizarea aflată în curs e tot o metodă de cucerire ca și aceea a cuceririlor propriu-zise, dar cu efecte foarte vizibile până la nivelul individului, unde produce insularizarea, dezagregarea personalității, asociate cu reacția nihilistă a inadapării existențiale.

„Ciocnirea civilizațiilor”, invocată de Samuel Huntington, se leagă și de frustrările identitare; ea cuprinde în linia sa adâncă „șocul identităților”, așa cum s-a constatat. Nu identitățile culturale în sine, ci globalizarea nivelatoare prezintă un potențial conflictogen, amorșând, la limită, șocul identităților. Exaltarea specificității este reacția, desigur ea însăși alienată, la politicile expansioniste, anihilante. Acestea din urmă tind spre formarea unei structuri de autoritate global supraordonată, inaptă să cultive șansele întâlnirii mirabile întru universalitatea firească, vie a orizonturilor cultural-spirituale atât de diferite în respirația lor genuină, dar atât de apropiate în fondul lor omenesc.

Adevărata globalizare, nu produsul voluntarist al strategiilor internaționaliste, are a fi aceea chemată să exprime forma iradiantă a particularităților de afirmare a statelor și națiunilor, a diversității lor creative, efigie a fiecăreia dintre ființele colective înălțate la universalitatea geniului uman. *Numai pe fondul vital al diferențelor apare aspirația umanistă centripetă, de regăsire a culturilor lumii în zarea cuprinzătoare a umanității*. Aceasta nu subzistă în sine, nu e nicidecum o abstracție odată ce își extrage seva din particularitatea, definitorie, a componentelor sale organice și își asigură, tot așa, regimul axiologic al valabilității.

Fie și numai din această perspectivă, teza internaționalistă a preținsei caducității istorice a națiunilor și statelor naționale este ea, de fapt, caducă, de nu și reacționară. În realitatea sa fundamentală, națiunea e corpul etnic-antropologic, mai ales cultural-social,

în care se plămădește voința și conștiința de sine a comunității. Totodată, ea oferă suport de identitate și repere existențiale individului ajuns pe această bază să se integreze în **ethos**-ul grupului. Legitimitatea istorică a națiunilor nu poate fi contestată în principiul ei, pentru că nu de aici a rezultat mesianismul patriotard cu ipostazele sale bolnave, ci din cauze extrinseci logicii interne a fenomenului național propriu-zis. Iar statul național, cum este cazul celor mai multe dintre statele europene, și nu numai al lor, asigură cadrul constituțional-juridic al națiunilor, fără a cărui pavază ele ar fi o pradă ușoară agresiunilor externe ori manevrelor globaliste spoliatoare. Acestea din urmă tind să restrângă, precum observă analiștii fenomenului, puterea statelor la una accesorie, subordonată, cedând în fața forței prevalente de decizie a grupurilor netatice și extrateritoriale. Capitulara politică a voinței etatice în favoarea forței economice, îndeosebi financiare a centrelor extranee de interese se opune cursului așteptat al unei ordini mondiale viabile, care, ca atare, nu trebuie impusă, ci liber acceptată, rezultată din **co-participarea** tuturor actorilor naționali. Comunitatea mondială însăși are a fi o structură a cărei sinergie se obține doar prin concursul voințelor etatice suverane, al valorilor și intereselor comune.

Evident, aportul constructiv al națiunilor și statelor reclamă astăzi mai mult ca oricând cooperarea lor în forme integrative, așa cum e cazul aceleia a Uniunii Europene, în cadrul căreia însă instituțiile comunitare și **acquis-ul** nu au a se superpoziționa națiunilor și statelor-membre; ele sunt chemate, dimpotrivă, să eficientizeze, prin voința comună a partenerilor Uniunii, politicile și programele comunitare.

c. Alternativa globalizării este... globalizarea! Recunoașterea rolului diversității istorice creative de sorginte identitară nu e totuna cu folosirea sa ca instrument ideologico-politic de justificare a acelui tip de regionalizare impunând, de data aceasta sub falsul nume al dreptului la identitate, destrămarea națiunilor și a statelor naționale, constituite în procese de îndelungă evoluție obiectivă. Națiunea nu se reduce la etnie. De aceea, revendicările identitare etno-teritoriale, de felul celor din Spania, dar și al altora asemenea, ivite între timp în Europa, nu au un temei legal, deoarece dincolo de interesele separatiste, alimentate nu o dată din afară, sau dincolo de orgoliile localiste, și ele speculate centrifug, nu au o bază obiectivă. La fel stau lucrurile și în cazul minorităților trăitoare pe alt teritoriu decât acela al națiunii de origine. Oricum, drepturile la autoadministrare, la exprimare cultural-lingvistică proprie fiindu-le asigurate în concordanță deplină cu tabla admisă a drepturilor omului, le garantează neîndoios identitatea, lăsând fără justă cauză falsa agitație identitară, în fond antinațională și antistatală.

Cât privește **frustrarea identitară** a vest-europenilor în fața valului migrației îndeosebi musulmane, ea este, să recunoaștem, îndreptățită. Nu puțini dintre musulmani tind să aducă cu ei, odată cu credința, și legea lor, dacă nu și țara, refuzând astfel integrarea, singura

în măsură să pună în surdină, când nu să elimine efectiv conflictele etnic-identitare. În fața acestei provocări reale, la care se adaugă și aceea a globalizării reductive, curentul regionalizării secesioniste pretinde a fi o soluție conservativă. Dar „glocalizarea” de care s-a vorbit în acest sens, în fapt reîntoarcerea la „identitățile locale”, forme de aglutinare prenaționale, nu ar fi doar o dare înapoi a cursului istoric, ci și un sporit pericol al deznaționalizării europenilor la ei acasă, mai ales că, între altele, proasta aplicare a „politicii corecte” și a discriminării pozitive a condus paradoxal la...discriminarea băștinașilor. De aceea, tipul de regionalizare vizând destrămarea statelor naționale sub presiunea etnicității propulsată ca un scop în sine împinge, și ea, nu la salvarea identităților, ba tocmai la efectul contrar. **Identitatea nu stă doar în factorul etnic, iar acesta nu se manifestă în izolarea sa sangvinară pură.** Așa cum legile demografiei o demonstrează, etnicul se obiectivează afirmativ, prin **relație valorică** cu ceilalți factori naționali-integrativi. Altfel, refugiarea în pretinsa etnie pură nu poate fi decât o rătăcire în gregarismul inconștientului primitiv, inapt la deschideri propensive în plan social.

În cadrul unui examen amplu, s-ar observa mai bine ceea ce aici doar afirmăm: că regresivitatea la identitatea regională, aceea căutată disperat în etnicitate ori în orgoliul politic localist, nu este o alternativă la mondializare. Dimpotrivă, nu reprezintă decât o altă cale, derutantă, prin care aceasta își croiește drumul spre nivelarea și uniformizarea modelelor de cultură și civilizație.

Alternativa mondializării nu poate fi decât însăși mondializarea! Însă, în locul aceleia afectând identitățile, este necesar să se afirme o mișcare autentică de mondializare, având ca sens superior universalizarea valorilor de căpătâi ale tuturor focarelor de cultură și civilizație.

***

Istoria va modela în continuare fenomenul național, caracteristicile și manifestările sale, înainte ca acesta să-și epuizeze misia. Este neîndoios că evoluția din ce în ce mai integrată a culturilor și civilizațiilor prin consolidarea conștiinței planetare se va însoți cu schimbări lingvistice centripete, de mentalitate, obiceiuri și practici de substanță comună tot mai sincrone, astfel încât națiunea clasică, să-i spunem așa, a secolului XIX-XX, poate și XXI, să dobândească o traiectorie a cărei anticipare rămâne speculativă în prezent. În orice caz, vocea lumii întregi, de rezonanță astrală cu timpul, va fi să fie concertul mult așteptat, a cărui întregitoare armonie se va clădi inerent prin glasul de sine al fiecărei comunități. Apreciem că accesul la civilizația cosmică nu se va întemeia pe unitatea nediferențiată a creativității omenești, dedusă din formula globalizării nivelatoare a valorilor; el va presupune o și mai pregnantă conștiință a diferențelor, direct proporțională cu nesfârșitul spațiilor ce vor fi cucerite de om, apte a cuprinde suflarea omenească în năzuința ei neostoită spre asimptotica universalizare absolută.

ÎNCĂLCAREA REGULILOR DE CIRCULAȚIE A SUBSTANȚELOR, MATERIALELOR ȘI DEȘEURILOR RADIOACTIVE, BACTERIOLOGICE SAU TOXICE

Xenofon ULIANOVSKI,

*doctor habilitat în drept, profesor universitar interimar
(vicepreședinte, Curtea de Apel Chișinău)*

Art.224 CP prevede o componentă de infracțiune formală, incriminând faptele indicate doar în cazul în care ele creează pericolul cauzării de daune esențiale sănătății populației sau mediului.

Acest pericol constă în existența unor situații și împrejurări care puteau cauza apariția unor consecințe dăunătoare sănătății populației sau mediului. Existența pericolului iminent e apreciată de către organele de anchetă penală sau de către instanța de judecată.

Un element obiectiv, care confirmă existența unui asemenea pericol, îl constituie înaltul grad de probabilitate a survenirii consecințelor periculoase, a cauzării de daune esențiale sănătății populației sau mediului, care în alte împrejurări n-ar fi existat.

Conținutul pericolului constă în posibilitatea cauzării de daune esențiale sănătății populației, prin care se înțelege, minimum, cauzarea unei daune periculoase pentru viața și sănătatea persoanei (îmbolnăvirea, cauzarea de vătămări corporale de diferite grade etc.).

Cuvinte-cheie: componentă de infracțiune formală; sănătatea populației; sănătatea mediului; cauzarea de daune esențiale sănătății populației; cauzarea de daune esențiale mediului; îmbolnăvirea; cauzarea de vătămări corporale de diferite grade.

* * *

Art.224 CC stipulates a component of formal offence, incriminating the facts indicated just where they create the danger of incurring damages essential to public health or the environment.

This danger lies in the existence of situations and circumstances that could cause the emergence of harmful consequences on public health or the environment. The existence of an imminent threat is appreciated by the criminal investigation or by the Court.

An objective element that confirms the existence of such a danger is the high level of probability of occurrence of dangerous consequences; it carries an essential damage to public health or the environment, which in other circumstances would have never existed.

The content of the danger lies in the possibility of incurring damages essential to public health, by which is meant, as a minimum, causing hazardous damage to life and health of the person (illness, causing injuries of various degrees, etc.).

Keywords: the formal offence composition; public health; environment health; the emergence of harmful consequences on public health and on environment; illness, causing injuries of various degrees.

Legea penală (art.224 Cod penal) incriminează Lactivitățile ilegale sau încălcarea regulilor stabilite ce țin de fabricarea, importul, exportul, îngroparea, păstrarea, transportarea sau utilizarea substanțelor, materialelor și deșeurilor radioactive, bacteriologice sau toxice, precum și a pesticidelor, erbicidelor sau a altor substanțe chimice, dacă aceasta creează pericolul cauzării de daune esențiale sănătății populației sau mediului.

Scopul acestei norme penale constă în neadmiterea producerii tipurilor de deșeuri interzise și asigurarea respectării regulilor stabilite cu privire la circulația substanțelor și deșeurilor ecologic periculoase.

Utilizarea energiei nucleare pe scară tot mai largă la nivel mondial a pus și problema securității în desfășurarea activităților în domeniul nuclear, precum și problema răspunderii pentru prejudiciile cauzate în astfel de activități.

La nivel național și internațional, s-au adoptat regulamente adecvate, ce cuprind norme severe de securitate cu privire la industria nucleară, la gravitatea pagubelor și consecințelor ce se pot produce prin desfășurarea activităților în domeniul nuclear, dar și

la dificultatea și complexitatea reparării prejudiciilor cauzate.

Consecințele dezastruoase ale accidentelor nucleare au determinat reglementarea regimului juridic în materie nucleară, la început la nivel internațional.

Întrebările cu privire la protejarea mediului înconjurător de deșeuri radioactive, bacteriologice sau toxice sunt reglementate de mai multe documente internaționale, cum ar fi:

– Acordul despre interzicerea experimentelor armelor nucleare în atmosferă, cosmos și sub apă din 1963;

– Acordul despre nerăspândirea armelor nucleare din 1968;

– Convenția cu privire la protecția vieților omenești pe mare, adoptată la 1 noiembrie 1974 la Londra, și Protocolul Adițional la această Convenție despre exploatarea navelor maritime dotate cu mecanisme energetice nucleare, adoptat la 7 iulie 1978 la Londra;

– Convenția internațională despre pregătirea marinarilor și efectuarea serviciului pe navele maritime, adoptat la 7 iulie 1978 în Londra;

– Convenția internațională despre răspunderea în

cazurile transportului maritim a materialelor nucleare din 1981;

– Convenția cu privire la securitatea nucleară din 1994 și alte documente internaționale.

De exemplu, Convenția cu privire la marea liberă din 1958 obligă statele să ia măsuri concrete în vederea preîntâmpinării poluării mării cu deșeuri radioactive, cât și poluării mării sau spațiului aerian deasupra ei ca rezultat al oricăror activități, în același rând și cu aplicarea materialelor radioactive.

Statele sunt obligate să coopereze cu respectivele organizații internaționale și să respecte toate normele și regulile, care sunt elaborate de aceste organizații.

Astfel, Convenția din 1958 conține doar interdicții generale cu privire la poluarea radioactivă a mărilor și atmosferei, avându-se în vedere, în primul rând, îngroparea deșeurilor radioactive, iar în al doilea rând, activitățile legate de folosirea materialului radioactiv.

Un alt document internațional, în acest domeniu, este Acordul cu privire la Antarctica, adoptat la 1 decembrie 1959 la Washington. Acest acord interzice aruncarea substanțelor radioactive mai la sud de paralela 60 longitudine sudică.

Convenția de la Paris din anul 1960 și cea de la Viena din 1963, privind răspunderea civilă pentru daunele nucleare urmate de Protocolul comun referitor la aplicarea Convenției de la Viena, stabilesc regimul particular al răspunderii civile pentru pagubele nucleare.

Dispozițiile acestor convenții internaționale au stabilit următoarele *principii* în legătură cu răspunderea pentru daunele nucleare:

- răspunderea pentru daunele nucleare este o răspundere obiectivă și exclusivă;
- responsabilul este exploatantul;
- cei ce desfășoară activități în domeniul nuclear au obligația de asigurare sau altă garanție financiară;
- nediscriminarea și unitatea de jurisdicție.

Exploatantul unei instalații nucleare este responsabil pentru toate daunele nucleare produse la instalația respectivă. Daunele nucleare, care dau naștere dreptului la reparație conform regimului special, sunt cele provocate de accidentele nucleare și care nu sunt exceptate de la reparație de către dispozițiile exprese în materie.

Principiile răspunderii juridice în domeniul nuclear:

Exploatantul răspunde obiectiv de orice daună nucleară, victima fiind dispensată de obligația dovedirii culpei, ea trebuie doar să identifice persoana răspunzătoare de accidentul nuclear care, de regulă, este titularul autorizației prealabile. Excepția de la *principiul răspunderii obiective a exploatantului* o reprezintă: cazul răspunderii solidare a mai multor exploatanți și culpa gravă a victimei.

Un alt principiu al răspunderii pentru daune nucleare îl constituie *principiul dirijării răspunderii spre exploatant*, după care acesta este cel ținut să repare, în mod exclusiv, pagubele cauzate printr-un accident nuclear, victima neputând acționa contra unui terț.

De asemenea, exploatantul nu are drept de regres împotriva altor persoane decât dacă există o cauză contractuală expresă.

Cauze exoneratoare de răspundere juridică obiectivă pentru daunele nucleare:

Aceste cauze sau situații exoneratoare de răspundere juridică au un caracter restrictiv și cuprind următoarele ipoteze:

- tulburări politice cu caracter intern, cum sunt: insurecția armată, războiul civil etc.;
- tulburări politice cu caracter internațional: conflicte armate, cazuri de terorism etc.;
- cataclism natural excepțional, calamități catastrofale.

Conflictul armat și implicațiile acestuia asupra problematicei ecologiei constituie o preocupare actuală a factorilor de decizie politico-militară, care se bucură de o atenție sporită, întrucât războiul prin poluări masive – otrăvind apele și contaminând solul și aerul – generează consecințe grave și pe termen lung asupra mediului.

Cantități imense de substanțe extrem de toxice, pulberi și materiale inflamabile, explozive, gaze toxice, fum, la care se adaugă folosirea uraniului sărăcit produc efecte deosebit de periculoase pentru sănătatea omului și a mediului.

Tragicele consecințe ale recentelor conflicte, cum ar fi conflictele din fosta Iugoslavie, Afganistan, Irak, generează rezerve asupra conținutului, limitelor și eventual a lacunelor dreptului internațional umanitar, cu concluzia unanimă că apariția unor noi mijloace de luptă deosebit de devastatoare, ca și modul incriminant de conducere a ostilităților constituie grave amenințări la adresa mediului.

Tipul de război pentru care se pregătesc țările, armatele lor, militarii de pretutindeni nu este atât războiul prezentului cât al viitorului. Or, dreptul internațional umanitar aplicabil acestui nou fenomen conflictologic nu putea rămâne neadaptat, fără a-și crea propriile norme și instrumente juridice.

Războiul viitorului nu este ușor de identificat și de definit, pentru că un instrument al politicii războiului se va configura totdeauna pe coordonatele flexibile ale acesteia, îmbinând caracteristici ale filosofiei politice și sociale cu legile și principiile luptei armate proprii, specifice dreptului umanitar sau altor tipuri de confruntare. Războiul este, în general, considerat ca un mijloc de deblocare a unei situații strategice, dar elementele de continuitate și cele de discontinuitate în spațiul confruntării, apariția și evoluția componentelor asimetrice, cele teroriste, cele identitare și cele ale globalizării sau antiglobalizării îi largesc sfera și conținutul, îl transformă într-o realitate dinamică, îl fac aproape indispensabil planetei, principalii beligeranți devenind din ce în ce mai mult binele și răul, binele răului și răul binelui, în infinita gamă de posibilități și probabilități condiționate, și nu doar în clasică dihotomie da-nu.

Din perspectiva tematicii lucrării, considerăm că războiul continuu, sub diversele sale forme și, în special, războiul geofizic prezintă interes din cel puțin două puncte de vedere: al configurării sale, dar mai ales al impactului său asupra mediului.

Războiul continuu, ca expresie a reuniunii războiului clasic și a celui asimetric, cuprinde următoarele

forme: războiul geofizic, războiul informațional, războiul psihologic, războiul mediatic, războiul cosmic, războiul „cultural”, războiul genetic.

Războiul geofizic este una dintre formele posibile de manifestare a războiului viitorului. În pofida dispozițiilor Convenției din 1976 cu privire la interzicerea utilizării în scopuri ostile a tehnicilor de modificare a mediului, la care sunt părți un număr de peste 70 de state, se preconizează ca un asemenea război să includă un sistem de acțiuni care vizează provocarea unor fenomene naturale, calamități și catastrofe cu influențe nocive asupra mediului de viață al oamenilor, localităților, terenurilor agricole, sistemelor de comunicații cu scopul realizării unor obiective importante, între care se situează distrugerea potențialului și a resurselor adversarului. El își bazează modul de acțiune pe tehnicile de modificare a mediului în scopuri militare. Este un război care se supune atât unei strategii directe, cât mai ales unor strategii indirecte. Formele concrete ale războiului geofizic ar putea fi următoarele:

- provocarea unor fenomene (ploi torențiale, uragane, grindină, avalanșe etc.) care să afecteze grav teritoriul inamicului și, mai ales, acele spații în care se află elemente ale industriei de război, sisteme de arme, îndeosebi strategice, depozite și resurse;
  - modificarea compoziției aerului, apei și altor elemente, pe suprafețe întinse, care să provoace pierderi imense sau să genereze o succesiune de fenomene distrugătoare;
  - modificări orientate în stratul de ozon sau în ionosferă care să afecteze grav un anumit teritoriu;
  - acțiuni (explozii termonucleare, stimularea erupției unor vulcani etc.) care să producă modificări ale mediului; creșterea catastrofală a nivelului apelor, inundații și chiar cutremure de pământ;
  - modificări grave ale mediului marin;
  - acțiuni punctiforme asupra unor regiuni din zonele polare, ecuatoriale sau cu hidrocarburi care să genereze fenomene distrugătoare;
  - acțiuni climatice;
- Principiile războiului geofizic ar putea fi:
- manipularea mediului;
  - surprinderea;
  - acțiunea indirectă;
  - implicarea globală;
  - efectul geofizic.

O altă convenție, respectiv Convenția cu privire la utilizarea cursurilor de apă internaționale și alte scopuri decât navigația, precizează că în caz de „conflict armat”: cursurile de apă internaționale, amenajările, precum și alte lucrări conexe beneficiază de protecția acordată de principiile și regulile dreptului internațional, aplicabile conflictelor armate internaționale și neinternaționale și nu vor fi utilizate în mod incompatibil cu aceste principii și reguli (art.29), subliniind legătura cu Protocolul adițional I (1977), art.54 din I și alte reglementări.

Asemenea previziunii asupra tehnicilor și modalităților de purtare a războiului „viitorului” sunt în contradicție totală cu reglementările internaționale în domeniu și evident de natură a produce cataclisme internaționale mediului și a pune sub semnul întrebării

viața pe Terra. În acest sens, de exemplu, Convenția din 1976 privind interzicerea utilizării în scopuri militare sau a oricăror alte scopuri ostile tehnicilor de modificare a mediului prevede o serie de obligații în sarcina statelor-părți, îndeosebi:

– obligația de a nu se angaja în utilizarea, în scopuri militare sau oricare alte scopuri ostile, a tehnicilor de modificare a mediului cu efecte larg răspândite, de lungă durată sau grave și alte asemenea;

– obligația fiecărui stat de a nu acorda asistență; a nu încuraja sau incita un alt stat sau grup de state sau organizații internaționale la angajarea în activități de genul celor interzise prin convenție (art.1 alin.(1) și (2)).

– obligația fiecărui stat de a lua toate măsurile pe care le va considera necesare, conform procedurilor sale constituționale, pentru a interzice și preveni orice activitate care contravine dispozițiilor Convenției din 1976, în orice loc aflat sub jurisdicția sau controlul său cert, parte care considera că orice alt stat poate încălca dispozițiile Convenției.

Mai mult, Convenția prevede și dreptul oricărui stat de a depune plângere la Consiliul de Securitate la ONU care va întreprinde măsurile necesare conform Cartei ONU (art.2 alin.(3)-(5) [1, 2].

Legislația R. Moldova reglementează desfășurarea activităților legale privitor la deșeurile radioactive prin Legea nr. 132 din 8.06.2012 privind desfășurarea în siguranță a activităților nucleare și radiologice [3].

Conform art.4 al acestei Legi, se consideră *accident nuclear/radiologic* – evenimentul care afectează instalația nucleară/radiologică și provoacă iradierea sau contaminarea populației, a mediului cu substanțe radioactive peste limitele permise de normele în vigoare.

Pentru desfășurarea activităților legale cu substanțele nucleare/radioactive, sunt necesare *actele permissive ale Agenției Naționale de Reglementare a Activităților Nucleare și Radiologice*, – autorizația radiologică, inclusiv cea parțială, certificat de securitate și permis de exercitare, în baza cărora se desfășoară activitatea nucleară și radiologică.

Activitatea *nucleară și/sau radiologică* constituie orice practică umană care introduce suplimentar surse de radiații ionizante sau căi de expunere la radiații ionizante.

Pentru efectuarea lucrărilor cu materialul nuclear/radiologic, este necesară autorizarea, adică procedura de evaluare a corespunderii protecției radiologice (radioprotecției), securității nucleare și radiologice a persoanei fizice sau juridice, la cererea acesteia, pentru desfășurarea în siguranță a activității nucleare și radiologice, urmată de eliberarea autorizației radiologice.

Autorizația radiologică – este actul permisiv eliberat pentru activități neexceptate de la regimul de autorizare, ca urmare a evaluării corespunderii și respectării condițiilor de desfășurare a activităților nucleare și/sau radiologice conform art.20 al Legii indicate *supra*.

Autorizația radiologică parțială – constituie o autorizație radiologică eliberată pentru realizarea unei faze de activitate nucleară sau radiologică în domeniul și în intervalul de timp stabilit.

Combustibil nuclear ars – constituie acel combustibil nuclear, care este iradiat în zona activă a reactorului și extras definitiv din reactor.

Deșeuri radioactive – sunt materiale, articole, instalații, orice tip de obiecte sub orice formă care conțin ori sunt contaminate cu radionuclizi în concentrații superioare limitelor de exceptare și pentru care nu s-a prevăzut și nu se va prevedea nici o utilizare ulterioară.

Evaluarea securității nucleare și radiologice – constă în analiza corespunderii la cerințele radioprotecției și ale securității nucleare și radiologice, analiză a aspectelor proiectării și exploatarea instalației nucleare sau radiologice care sunt relevante pentru protecția persoanelor, pentru protecția fizică a sursei radioactive sau a materialului nuclear, incluzând analiza prevederilor pentru radioprotecție și securitate fizică stabilite la proiectarea, manipularea, utilizarea instalațiilor nucleare sau radiologice, precum și analiza riscurilor și amenințărilor asociate, în condiții normale de lucru și în situații de incident și accident.

Legislația R. Moldova reglementează desfășurarea activităților legale privitor la substanțele, materialele și deșeurile bacteriologice sau toxice, precum și a pesticidelor, erbicidelor sau a altor substanțe chimice, prin Legea nr. 1236-XIII din 03.07.97 cu privire la regimul produselor și substanțelor nocive [4].

Conform art.1 al Legii sus-indicate, se consideră **produs nociv** – materialul, destinat utilizării în economia națională, a cărui prezență în mediul înconjurător poate dereglă funcțiile normale ale organismelor umane, vegetale și animale, ale ecosistemelor, iar **substanță nocivă** – orice substanță care, venind în contact cu organismele vii, le poate cauza prejudicii.

Încărcături periculoase sunt acele substanțe, materiale, articolele fabricate din ele, precum și deșeurile acestora care, în virtutea stării lor fizice, proprietăților chimice și biologice, în procesul de transportare și depozitare pot genera pericole pentru viața și sănătatea oamenilor, pot polua mediul înconjurător.

Obiectul juridic special al infracțiunii are un caracter complex:

– **obiectul juridic special principal** îl constituie relațiile sociale cu privire la circulația legală a substanțelor, materialelor și deșeurilor radioactive, bacteriologice sau toxice, precum și a pesticidelor, erbicidelor sau a altor substanțe chimice;

– **obiectul juridic special secundar** îl constituie relațiile sociale cu privire la sănătatea populației sau integritatea mediului [5].

Latura obiectivă se exprimă prin acțiuni sau inacțiuni, și anume, în desfășurarea activităților ilegale sau încălcarea regulilor stabilite ce țin de fabricarea, importul, exportul, îngroparea, păstrarea, transportarea sau utilizarea substanțelor, materialelor și deșeurilor radioactive, bacteriologice sau toxice, precum și a pesticidelor, erbicidelor sau a altor substanțe chimice, dacă aceasta creează pericolul cauzării de daune esențiale sănătății populației sau mediului.

Conform art.6 al Legii nr. 1236-XIII din 03.07.97

cu privire la regimul produselor și substanțelor nocive, activitățile în domeniul fabricării și utilizării produselor și substanțelor nocive în scopuri medicinale, sanitaro-veterinare, industriale, agricole, silvice, instructive, științifice și comerciale, precum și în domeniul importului și exportului lor, se efectuează în baza autorizațiilor eliberate și înregistrate de organele abilitate ale Ministerului Sănătății, Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare, Ministerului Mediului, Serviciului Protecției Civile și Situațiilor Excepționale al Ministerului Afacerilor Interne.

Se interzice importul, depozitarea și utilizarea pesticidelor și a îngrășămintelor minerale, fără licența ori autorizația eliberată de organele abilitate.

Conform art.8 al acestei Legi, persoanele fizice și juridice au următoarele obligații:

a) să respecte la fabricarea, utilizarea, păstrarea, transportarea, prelucrarea, neutralizarea și înhumarea produselor și substanțelor nocive, la importul și exportul lor regulile sanitare și normativele tehnice de utilizare, să întreprindă măsuri de prevenire și de înlăturare a efectelor nocive asupra omului și asupra mediului înconjurător;

b) să țină un registru special al produselor și substanțelor nocive utilizate, să prezinte, la cerere, acest registru autorităților pentru mediu și pentru sănătate.

Fabricarea

Produsele și substanțele nocive sunt fabricate de agenți economici specializați, respectându-se cerințele proceselor tehnologice care sunt aprobate de ministerele în a căror subordine se află unitățile respective, și sunt coordonate cu Ministerul Sănătății și Ministerul Mediului.

Apele reziduale, evacuările gazoase, deșeurile și reziduurile lichide, solide și pastiforme, rezultate din fabricarea și condiționarea produselor și substanțelor nocive, se purifică, se acumulează, se depozitează, se păstrează, se neutralizează sau se lichidează conform cerințelor tehnologice și prevederilor legislației ecologice.

Fiecare produs și fiecare substanță nocivă se fabrică prin tehnologii și biotehnologii autorizate și se livrează însoțite de normative tehnice de utilizare, precum și de certificate de calitate și de conformitate.

Depozitarea

Produsele și substanțele nocive se depozitează în încăperi speciale, amenajate în conformitate cu regulamentele aprobate de Ministerul Sănătății de comun acord cu Ministerul Mediului.

În depozite se ține, în registre speciale, evidența strictă a produselor și substanțelor nocive, depozitate și livrate conform normativelor coordonate cu Ministerul Sănătății.

Produsele și substanțele nocive se eliberează numai persoanelor și agenților economici autorizați cu utilizarea lor.

Transportarea

Produsele și substanțele nocive sunt transportate în baza unui ordin al conducătorului unității de transport sau al persoanei împuternicite cu aceasta, în care se indică normele tehnice stabilite pentru transportare la fiecare mijloc de transport.

Transportarea se efectuează în prezența unui însoțitor, specialist în domeniu, desemnat de conducerea unității și instruit în problema modului de transportare, a nocivității produselor, a măsurilor ce urmează a fi luate în caz de deteriorare a ambalajelor, de avarie etc.

La transportarea produselor și substanțelor nocive, se folosesc mijloace de transport speciale. Se interzice staționarea în așezările umane a mijloacelor de transport încărcate cu produse și substanțe explozive sau care pot emana gaze nocive.

Se interzice de a transporta produsele și substanțele nocive în ambalaje deteriorate, precum și fără supraveghere.

Manipularea și utilizarea

Manipularea și utilizarea produselor și substanțelor nocive se efectuează în conformitate cu normativele și cerințele tehnice, cu regulile sanitare și de protecție a muncii și a mediului înconjurător, prevăzute pentru fiecare produs ori substanță nocivă.

Evidența

Agenții economici care desfășoară activități ce țin de utilizarea produselor și substanțelor nocive sunt obligați să țină evidența mișcării lor în registre speciale, a căror formă este aprobată de Ministerul Sănătății.

În registre speciale se ține și evidența terenurilor cultivate cu plante din care se extrag substanțe nocive, precum și a volumului produselor colectate, depozitate și prelucrate.

Produsele și substanțele nocive se neutralizează conform Regulamentului privind stocarea, utilizarea, neutralizarea și înhumarea substanțelor și reziduurilor toxice.

Importul și exportul

Importul și exportul produselor și substanțelor nocive se efectuează în baza licențelor eliberate de organele abilitate, cu acordul Ministerului Mediului.

La licența de import se anexează, în mod obligatoriu, declarația importatorului, făcută pe proprie răspundere, în care se va specifica denumirea și caracteristica produselor ori a substanțelor nocive ce urmează a fi introduse pe teritoriul țării.

Conform art.5 al Legii nr.132 din 8.06.2012 privind desfășurarea în siguranță a activităților nucleare și radiologice, **Principiile fundamentale de reglementare a activităților nucleare și radiologice sunt următoarele:**

- a) nepermiterea depășirii nivelului maxim admis de expunere la radiații ionizante;
- b) reducerea dozelor de iradiere la un nivel minim posibil;
- c) justificarea oricăror activități (practici) ce prevăd utilizarea surselor de radiații ionizante;
- d) asigurarea securității nucleare și radiologice;
- e) asigurarea protecției fizice a materialelor nucleare și radioactive;
- f) responsabilizarea titularilor de autorizație;
- g) asigurarea controlului asupra activităților nucleare și radiologice.

Alin.(1) art.224 CP constituie o componentă de infracțiune formală, **incriminând faptele indicate doar în cazul în care ele creează pericolul cauzării de daune esențiale sănătății populației sau mediului.**

Acest pericol constă în existența unor situații și împrejurări care puteau cauza apariția unor consecințe dăunătoare sănătății populației sau mediului. Existența pericolului iminent e apreciată de către organele de anchetă penală sau de către instanța de judecată.

Un element obiectiv care confirmă existența unui asemenea pericol îl constituie înaltul grad de probabilitate a survenirii consecințelor periculoase, a cauzării de daune esențiale sănătății populației sau mediului, care în alte împrejurări n-ar fi existat.

Conținutul pericolului constă în posibilitatea cauzării de daune esențiale sănătății populației, prin care se înțelege, minimum, cauzarea unei daune periculoase pentru viața și sănătatea persoanei (îmbolnăvirea, cauzarea de vătămări corporale de diferite grade etc.), sau posibilitatea cauzării de daune esențiale mediului, adică înrăutățirea calității mediului și a stării resurselor naturale, legate de poluarea, otrăvirea sau impurificarea lui, sau înrăutățirea condițiilor ecologice, sau îmbolnăvirea și pieirea în masă a animalelor.

Răspunderea juridică „clasică”, cu formele ei cunoscute (răspunderea civilă, răspunderea contractuală, răspunderea penală) și care reprezintă, desigur, dreptul comun, devine insuficientă și inadecvată în cazul încălcării normelor de protecție a mediului și al atingerilor aduse mediului (având ca rezultat cauzarea unui prejudiciu ecologic).

Astfel, apare necesară o amenajare juridică a răspunderii, proprie acestui domeniu, care să aibă în vedere specificitatea acestuia, categoriile răspunderii rămânând în esență aceleași.

Principiul poluatorul plătește, după Michel Prieur [6], urmărește imputarea în sarcina poluatorului a costului social al poluării pe care el o provoacă.

Aceasta conduce la antrenarea unui mecanism de răspundere pentru prejudiciul ecologic care să acopere toate efectele negative ale poluării nu numai cât privește bunurile și persoanele, ci și mediul înșuși, precum și pentru luarea măsurilor de prevenire a acestuia.

În termeni economici, acest principiu s-ar putea traduce prin „internalizarea” cheltuielilor externe (teoria externalizărilor). Într-o accepțiune mai limitată reținută de OCDE [7] și CE [8], acest principiu urmărește asumarea cheltuielilor privind lupta împotriva poluării, de către poluator.

Punerea în aplicare a principiului „poluatorul plătește” ar trebui să aibă în vedere asigurarea unei veritabile depoluări, care să permită colectivităților și fiecărei persoane să trăiască într-un mediu satisfăcător. Pentru suportarea unei asemenea depoluări de către poluator, s-ar putea avea în vedere o serie de instrumente care, conjugate, ar putea deveni eficiente.

În acest sens, se instituie un sistem de taxe de poluare, impunerea unor norme restrictive (antipoluare) și punerea în aplicare a unor mecanisme financiare diverse (compensații, scutiri de impozite etc.).

Din conținutul infracțiunii prevăzute de art.224 Cod penal, reiese că faptele incriminate prin acest articol trebuie să creeze pericolul cauzării de daune esențiale sănătății populației sau mediului.

Astfel, unul din criteriile de bază de calificare este posibilitatea **cauzării de daune (prejudiciu) mediului.**

Diversele și multiplele atingeri aduse mediului și prejudicii cauzate omului și mediului au determinat doctrina să caracterizeze și să consacre noțiunea de prejudiciu ecologic distinctă de prejudiciul ordinar (obișnuit).

Prejudiciul ecologic depășește cadrul unei atingeri aduse bunurilor și persoanelor luate individual.

Mediul – ca victimă – este considerat independent de dreptul de proprietate și de persoane, el trebuind să facă obiectul unei protecții specifice [9].

Conceptul de prejudiciu ecologic a fost pentru prima oară utilizat de Michel Despax [10] pentru a pune în evidență particularitatea prejudiciilor indirecte rezultând din atingerile aduse mediului înconjurător.

Astfel, orice atingere adusă unui element al mediului înconjurător (cum ar fi, de pildă, apa sau atmosfera) nu poate să nu aibă efecte și asupra altor componente ale mediului (flora și fauna acvatică sau terestră, solul etc.), având în vedere interdependența fenomenelor ecologice.

Așadar, prejudiciul ecologic reprezintă o atingere a ansamblului elementelor unui sistem, iar prin caracterul său indirect și difuz pune probleme complexe cât privește dreptul la reparație.

Conceptul de „prejudiciu ecologic” a fost inițial perceput prin intermediul omului ca victimă cât privește lezarea sănătății și a bunurilor sale, a activității și a bunăstării acestuia [11].

Această concepție, evident antropocentrică a prejudiciului ecologic este, de asemenea, ilustrată și prin definiția dată de R. Drago: „Prejudiciul ecologic este acela cauzat persoanelor și bunurilor de către mediul în care trăiesc” [12].

Aici mediul este sursa prejudiciului, și nu victimă. Această tipologie (prejudiciul suferit de om prin fapte de poluare) este, de altfel, apropiată de teoria clasică a tulburărilor de vecinătate, putându-se lua în considerație regulile răspunderii civile pentru prejudicii materiale și, eventual, morale, reguli care adesea au decepționat, prin rezultatele obținute.

Însă o asemenea optică pune în umbră tocmai prejudiciul ecologic propriu-zis, suferit de mediul însuși (cum ar fi, de pildă, cel referitor la viața sălbatică), fără repercusiuni imediate și evidente asupra activității umane.

Sub acest unghi, prejudiciul ecologic ar consta în degradarea elementelor naturale sau, după definiția dată de M. Caballero, – prejudiciul cauzat direct mediului luat în sine, independent de repercusiunile sale asupra persoanelor și asupra bunurilor.

Așadar, victima directă este mediul înconjurător prin elementele sale neapropiate și neapropiabile. Or, aceste „bunuri ale mediului înconjurător” [13] nu sunt „subiecți de drept”, cu toate că s-ar putea profila o evoluție în sensul recunoașterii lor ca subiecți de drept. Faptul că ele constituie un patrimoniu colectiv, un patrimoniu comun al umanității este, desigur, indubitabil; că atingerile aduse acestora lezează interesele colective este, de asemenea, cert, numai că mecanismele juridice „clasice” cunosc doar protecția exclusiv individuală.

Independent de inadaptarea recunoscută, demons-

trată, a sistemelor juridice tradiționale pentru integrarea „prejudiciului ecologic pur”, realitatea acestui gen de prejudiciu reprezintă o evidență, iar asigurarea reparației lui o necesitate absolută.

În acest sens, pentru a caracteriza un atare prejudiciu, pornind de la strategia mondială a conservării, s-a propus ca definiție: menținerea proceselor ecologice esențiale, menținerea diversității genetice și menținerea unei exploatați durabile a speciilor și a ecosistemelor; atingerile aduse acestor obiective ar constitui „prejudiciu ecologic pur”.

Desigur, în căutarea unei definiții cât mai exacte, aceste elemente se pot combina cu elementele constitutive ale prejudiciului cauzat naturii, cum ar fi, de pildă, prejudiciul adus speciilor sau ecosistemelor.

Determinarea certă a prejudiciului ecologic poate avea în vedere:

– realitatea și actualitatea lui, care consistă în distrugerea unei specii rare a faunei sau florei, poluarea masivă cronică sau accidentală a mărilor, a lacurilor, cursurilor de apă, contribuind la distrugerea peștilor, păsărilor; sunt exemple de prejudicii deja constatate.

Ușurința cu care pot fi date exemplele nu exclude complexitatea pe care o pot ridica unele îndoieli științifice, care înclină în favoarea incertitudinii prejudiciului. Este, de altfel, mult mai dificil de a evalua prejudiciul decât de a constata realitatea;

– constatarea realității prejudiciului poate pune și problema unui prejudiciu viitor sau prin pierderea sursei (lipsa de câștig). Determinarea unui prejudiciu viitor în acest domeniu poate avea ca obstacol nivelul cunoștințelor științifice actuale, care pot fi lacunare sau insuficiente, ori posibilitatea unor circumstanțe viitoare aleatorii.

Pierderea de șansă este considerată de mai mulți autori [14] ca fiind posibil să se aplice și la reparația prejudiciului ecologic. În acest sens, se citează celebrul caz Zoe Colocotroni – judecătorul reținând, în special, că pierderea cauzată de o maree neagră într-o plantație „nu este numai aceea a pierderii unui număr de plante sau animale, ci una mult mai importantă, care are în vedere capacitatea elementelor poluate ale mediului de a se regenera și de a permite același lucru formelor de viață respective” [15].

Prejudiciul viitor este admis numai cu condiția de a nu fi ipotetic sau eventual, ci dacă este o prelungire sigură și directă a prejudiciului actual.

Desigur, evaluarea prejudiciului viitor este dificilă, în afara stadiului cunoștințelor științifice lacunare sau insuficiente, prin aceea că efectele pe termen mediu și lung ale poluării constatate la un moment dat pot fi agravate prin situații cumulative sau sinergice sau atenuate prin capacitatea de regenerare a naturii.

Anormalitatea daunei ecologice însemnând, în cadrul unor concepții, gravitatea, periodicitatea și relativitatea prejudiciului. Anormalitatea daunei ecologice nu este o condiție generală pentru declanșarea mecanismelor juridice de reparație.

Acest criteriu joacă însă un rol decisiv cât privește reparația tulburărilor de vecinătate pe care, pentru rațiuni istorice le invocăm, fiind adeseori temeiul reparației a numeroase daune ecologice.

În aceeași ordine de idei, s-ar înscrie și faptul că protecția specifică acordată unui spațiu sau habitat se materializează în ceea ce privește o eventuală reparație, prima cerință fiind certitudinea prejudiciului, și nu problema caracterului acestuia, dacă este normal sau tolerabil.

În schimb, atingerile difuze, cronice, de „natură obișnuită”, nu sunt în general considerate ca un prejudiciu cert decât dacă depășesc un prag considerat ca inacceptabil.

Această concepție se poate desprinde și din Convenția privind răspunderea civilă pentru prejudiciile aduse mediului prin activități periculoase, care prevede, la art.8, consacrat exonerărilor de răspundere, că exploatantul nu este responsabil pentru prejudiciu (între alte prevederi) dacă probează că „acesta rezultă dintr-o poluare de nivel acceptabil în raport cu circumstanțele locale pertinente”. Or, noi credem că însăși existența prejudiciului este dovada indubitabilă că acesta trebuie reparat, dacă se demonstrează legătura de cauzalitate dintre activitatea pe care o desfășoară și respectivul prejudiciu.

Specificitatea prejudiciului ecologic

Fenomenele care afectează mediul natural se caracterizează, în general, prin deosebita lor complexitate. Sunt însă unele aspecte care nu sunt decât rareori întâlnite la ceea ce am putea numi, după cum am mai arătat „daunele ordinare” (obișnuite).

Astfel, putem evidenția faptul că unele consecințe ale atingerilor aduse mediului sunt, de cele mai multe ori, **irreversibile**. În acest sens, putem exemplifica imposibilitatea reintroducerii unei specii care a dispărut sau imposibilitatea reconstituirii unui biotop care nu mai există.

De asemenea, datorită faptului că poluarea are, așa cum am mai arătat, efecte cumulative și sinergice, de cele mai multe ori, dauna ecologică este rezultatul însumării acestora și al acumulării între ele; acumularea acestor leziuni poate avea efecte catastrofale.

Specificul daunei ecologice este și nerespectarea vecinătății.

Dauna ecologică se poate manifesta fără ca măcar să fie atinse vecinătățile faptului cauzator de prejudicii. Ploile acide, datorită transportului atmosferic, pot produce efecte negative la mari distanțe față de locul de emisie a noxelor (SO₂).

Dauna ecologică este îndeobște un prejudiciu colectiv, mai ales datorită cauzelor sale (pluralitate de autori, dezvoltare industrială, concentrare urbană etc.) și efectelor acesteia (costurile sociale).

Se mai poate remarca și caracterul difuz al daunelor ecologice prin manifestările lor (aer, radioactivitate, poluarea apelor), ceea ce face ca legătura cauzală dintre faptă și prejudiciu să fie mult mai laxă. Repercutarea acestor daune se face prin ricoșeu, în măsura în care se aduc atingeri mai întâi elementelor naturale și apoi drepturilor individuale.

Infrațiunea prevăzută de alin.(1) art.224 CP se consumă din momentul creării pericolului indicat, fără să fie necesară survenirea consecințelor prejudiciabile.

În cazul survenirii consecințelor prejudiciabile:

impurificarea, otrăvirea sau infectarea mediului, pieirea în masă a animalelor, acțiunile făptuitorului vor fi calificate în temeiul art.224 alin.(2) CP, provocarea din imprudență a îmbolnăvirii în masă a oamenilor, decesul persoanei vor fi calificate în temeiul art.224 alin.(3) CP, iar în cazul survenirii decesului a două sau mai multor persoane – în temeiul art.224 alin.(4) CP.

Impurificarea mediului constă în schimbările dăunătoare fizice, chimice sau biologice ale acestuia ca rezultat al contactului lui cu materialele sau substanțele indicate în acest articol: substanțele, materialele și deșeurile radioactive, bacteriologice sau toxice, precum și pesticidele, erbicidele sau alte substanțe chimice.

Otrăvirea mediului constă în introducerea în mediu a unor microorganisme care pot provoca epidemii sau epizootii.

Infectarea sau altă poluare a mediului constă în introducerea în sol a gunoierului sau a altor substanțe infectante, în schimbarea fondului radiațional etc.

Latura subiectivă a infrațiunii se caracterizează prin două forme de vinovăție: intenție față de acțiunile sau inacțiunile prejudiciabile și imprudență față de consecințele survenite.

Subiectul infrațiunii este special: persoana care are în obligațiunile sale respectarea regulilor de comportament cu substanțele, materialele și deșeurile radioactive, bacteriologice sau toxice, precum și cu pesticidele, erbicidele sau alte substanțe chimice.

În cazul săvârșirii infrațiunii în mod repetat, în zona situației ecologice excepționale sau în zona unei calamități naturale, acțiunile făptuitorului vor fi calificate în temeiul art.224 alin.(2) CP.

Poluarea mediului în asemenea zone sporește și mai mult dauna gravă, cauzată mediului și populației.

Referințe:

1. Convenția a fost semnată la Oslo și a fost deschisă pentru semnare la 4 dec.1997 la Ottawa (Canada), fiind cunoscută și sub denumirea de *Convenția de la Ottawa*.
2. Bădescu Valentin-Stelian. *Impactul acțiunilor militare asupra mediului*. București, 2010.
3. Legea nr. 132 din 8.06.2012 privind desfășurarea în siguranță a activităților nucleare și radiologice. Publicată 02.11.2012 în *Monitorul Oficial al RM*, nr. 229-233 art.739.
4. Legea nr. 1236-XIII din 03.07.97 cu privire la regimul produselor și substanțelor nocive. În: *Monitorul Oficial al R.Moldova*, nr.67-68/557 din 16.10.1997.
5. Brînză S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Vol. I. Chișinău, 2015, p.1217.
6. Prieur Michel. *Droit de l'environnement*. Paris: Dalloz,1991, p.125.
7. Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică.
8. Comunitatea Europeană.
9. Uliescu M. La responsabilité pour le dommage écologique. In: *Revue Internationale de Droit Comparé*, 1993, nr.2, Paris, p.392.
10. Despax Michel. *Droit de l'Environnement*. Paris: Ed. TEC, 1980.
11. Raymond-Gouilloud M. *Du droit de détruire. Essai sur le droit de l'environnement*. Paris: P.U.F., 1989, p.42-46.
12. Giroud D. *La réparation du dommage écologique*. Paris: L.G.D.J.,1974.
13. Martin Gilles. *Le repression du préjudice écologique*. Colloque de Brest, 1988.
14. Raportul Pireu III. *Le dommage écologique en droit communautaire et comparé*. Paris: Economica,1992, p.32 și urm.
15. Commonwealth of Puerto Rico v. Zoe Colocotroni, aug.12, 1980, 10 E.L.R. 20.286.

FABRICAREA ILEGALĂ A SEMNELOR DE MARCARE DE STAT, PUNEREA ÎN CIRCULAȚIE ȘI UTILIZAREA ACESTORA (art.250¹ CP RM): ASPECTE DE DREPT PENAL

Partea I

Vitalie STATI,

doctor în drept, conferențiar universitar (USM)

În articolul de față se arată, printre altele, că este justificată plasarea articolului 250¹ în capitolul X al Părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova. De asemenea, se stabilește că la lit.b) alin.(2) art.250¹ CP RM este consemnată nu o circumstanță agravantă a infracțiunii specificate la alin.(1) art.250¹ CP RM. De fapt, la alin.(1) și la lit.b) alin.(2) art.250¹ CP RM sunt prevăzute infracțiuni de sine stătătoare. Aceste infracțiuni se pot afla între ele în concurs. Se demonstrează că, de cele mai dese ori, infracțiunile prevăzute la art.250¹ CP RM presupun prezența unei victime (sau, după caz, a unei potențiale victime). Infracțiunile examinate nu au victimă în cazul în care fabricarea articolelor din metale prețioase sau pietre prețioase cu marcaj fals nu urmărește scopul comercializării acestor articole. Nu în ultimul rând, se argumentează că, în prezența unor condiții necesare, fabricarea neautorizată a semnelor de marcă de stat poate atrage răspunderea conform art.327 sau 328 CP RM ori art.312 sau 313 din Codul contravențional.

Cuvinte-cheie: semne de marcă de stat; articole din metale prețioase sau pietre prețioase; marcaj fals; falsificare; punere în circulație; utilizare; fabricare; comercializare.

* * *

Within this article it is shown, among other things, that it is totally justified the placement of art.250¹ within Chapter X of the Special Part of the Criminal Code. It is also established that lett.b) par.(2) art.250¹ CC RM do not provide an aggravating circumstance of the offence specified at par.(1) art.250¹ CC RM. In fact, par.(1) and lett.b) par.(2) art.250¹ CC RM integrate independent offences. These offences may also be in competition. It is argued that, most often, the offences referred to at art.250¹ CC RM involve the presence of a victim (or, where appropriate, a potential victim). The offences analyzed within the study do not involve a victim when the manufacture of articles of precious metals or precious stones with false hallmarks are not intended for marketing. Finally but not least, it is argued that in the presence of a series of necessary conditions, the unauthorized marking of state hallmarks may involve criminal liability under art.327 and 328 CC RM or art.312 and 313 of the Contravention Code.

Keywords: state hallmarks; articles of precious metals or precious stones; false hallmarks; forgery; putting in circulation; usage; manufacturing; marketing.

Prin Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 23.12.2013 [1], Codul penal al Republicii Moldova a fost completat cu articolul 250¹. În *Nota informativă* la proiectul care a stat la baza acestei legi [2] se menționează: „În perioada anilor 2011-2012, au fost stabilite multe cazuri de comercializare a articolelor din metale prețioase sau pietre prețioase, recepționate în baza contractelor civile (contract de comision, bilet de amanet, chitanță pentru valorile achiziționate), cu marcajul fals. În scopul combaterii acestui fenomen, se propune stabilirea controlului de stat mai strict, adică introducerea normei, conform căreia comercializarea articolelor din metale prețioase sau pietre prețioase, recepționate în baza contractelor civile, va fi efectuată de către persoanele juridice și fizice, care practică activitate de întreprinzător, numai după expertizarea și marcarea articolelor la Camera de Stat pentru Supravegherea Marcării (CSSM) [3, 4]. Concomitent, întru prevenirea fenomenului de falsificare a semnelor de marcă de stat și utilizare a acestora, de fabricare, de comercializare a articolelor din metale prețioase sau pietre prețioase cu marcajul fals, precum și în scopul

sporirii gradului de responsabilitate a persoanelor care practică activitatea de întreprinzător în domeniul metalelor prețioase sau pietrelor prețioase, se propun completările respective în Codul penal”.

Astfel, pericolul social al faptelor – care sunt reunite sub denumirea marginală *de fabricare ilegală a semnelor de marcă de stat, punere în circulație și utilizare a acestora* – constă în aceea că săvârșirea lor presupune încălcarea drepturilor consumatorilor care achiziționează articole din metale prețioase sau pietre prețioase.

După M.Iu. Botvinkin, marcarea de stat a articolelor din metale prețioase sau pietre prețioase constituie una din formele supravegherii de stat. Statul exercită o asemenea supraveghere în vederea apărării drepturilor consumatorilor care achiziționează articole din metale prețioase sau pietre prețioase [5]. În adevăr, la lit.h) alin.(1) art.8 al *Legii privind regimul metalelor prețioase și pietrelor prețioase*, se stabilește că reglementarea, supravegherea și controlul de stat al activităților cu metale prețioase și pietre prețioase au drept scop apărarea drepturilor beneficiarilor de produse (articole) din metale prețioase și pietre prețioase. În corespundere cu

lit.a) alin.(2) art.17 din același act legislativ, licența se retrage în cazurile în care se depistează comercializarea articolelor din metale prețioase cu semnul de marcarea falsificat.

Însă, uneori, asemenea mijloace extrapenale se dovedesc a fi ineficiente în asigurarea drepturilor consumatorilor care achiziționează articole din metale prețioase sau pietre prețioase. Astfel, devine oportună intervenția legii penale, pe calea aplicării art.250¹ CP RM.

În art.250¹ CP RM, sub denumirea marginală de fabricare ilegală a semnelor de marcarea de stat, punere în circulație și utilizare a acestora sunt reunite două variante-tip de infracțiuni [6] și o singură variantă agravată de infracțiune.

În acest fel, prima variantă-tip de infracțiune, prevăzută la alin.(1) art.250¹ CP RM, constă în falsificarea semnelor de marcarea de stat, punerea în circulație și utilizarea acestora, precum și în fabricarea, comercializarea articolelor din metale prețioase și pietre prețioase cu marcaj fals.

Varianta agravată de infracțiune, consemnată la lit.a) alin.(2) art.250¹ CP RM, presupune că infracțiunea prevăzută la alin.(1) este săvârșită de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală.

Cea de-a doua variantă-tip de infracțiune, specificată la lit.b) alin.(2) art.250¹ CP RM, se exprimă în falsificarea semnelor de marcarea de stat, punerea în circulație și utilizarea acestora, precum și în fabricarea, comercializarea articolelor din metale prețioase și pietre prețioase cu marcaj fals, dacă este săvârșită în proporții deosebit de mari.

După trecerea în revistă a aspectelor tehnico-legislative, în continuare vom analiza caracteristicile infracțiunilor prevăzute la art.250¹ CP RM.

Așadar, **obiectul juridic generic** al acestor infracțiuni, în particular, și al infracțiunilor economice, în general, îl formează relațiile sociale cu privire la economia națională (*alias* relațiile sociale economice).

O concepție similară privitoare la conținutul obiectului juridic generic este consacrată în alte țări. În legile penale ale acestora, articolele corespondente cu art.250¹ CP RM sunt plasate în compartimente alcătuite în baza unor criterii similare celui pus la temelie constituirii cap. X din Partea specială a Codului penal al Republicii Moldova. De exemplu, în Codul penal al Federației Ruse [7], art.181 „Încălcarea regulilor de fabricare și utilizare a semnelor de marcarea de stat” face parte din cap.22 „Infracțiuni în sfera activității economice” din Partea specială. În Codul penal al Republicii Belarus [8], art.258 „Fabricarea, utilizarea sau punerea în circulație în condiții de ilegalitate a semnelor de marcarea de stat” este inclus în cap.25 „Infracțiuni contra ordinii de desfășurare a activității economice” din Partea specială. În Codul penal al Republicii Kârgâze [9], art.195 „Încălcarea regulilor de fabricare și utilizare a semnelor de marcarea de stat” face parte din cap.22 „Infracțiuni în sfera activității economice” din Partea specială. În Codul penal al Republicii Turkmene-

nistan [10], art.248 „Încălcarea regulilor de fabricare și utilizare a semnelor de marcarea de stat” este inclus în cap.27 „Infracțiuni contra ordinii de desfășurare a activității economice” din Partea specială. De asemenea, în Codul penal al Ucrainei [11], art.217 „Fabricarea, desfacerea sau utilizarea ilegală a semnelor de marcarea de stat” a făcut parte din titlul VII „Infracțiuni în sfera activității economice” din Partea specială [12].

În contrast, de exemplu, în Codul penal al Republicii Estonia [13], art.85¹ „Falsificarea semnelor de marcarea de stat sau utilizarea unor astfel de semne pe materiale necorespunzătoare” este inclus în cap.2 „Infracțiuni contra statului” din Partea specială. În Codul penal al Republicii Lituania [14], art.306 „Sustragerea sau falsificarea semnelor de marcarea de stat, desfacerea sau utilizarea ilegală a acestora” face parte din cap.XLIII „Infracțiuni și delikte penale contra ordinii de administrare, legate de falsificarea documentelor și a mijloacelor de măsurare” din Partea specială. În Codul penal al Republicii Uzbekistan, art.228¹ „Încălcarea regulilor de fabricare și utilizare a semnelor de marcarea de stat” este inclus în cap. XV „Infracțiuni contra ordinii de administrare” din Partea specială.

În ce ne privește, considerăm justificată plasarea art.250¹ în cap. X „Infracțiuni economice” al Partii speciale a Codului penal al Republicii Moldova. Recurgând la analogie, observăm că, de exemplu, emisia de semne bănești se află în competența exclusivă a Băncii Naționale a Moldovei, care este o autoritate publică. Cu toate acestea, fabricarea sau punerea în circulație a semnelor bănești false este incriminată nu într-un articol din cap. XVII „Infracțiuni contra autorităților publice și securității de stat” al Partii speciale a Codului penal al Republicii Moldova, ci într-un articol din cap. X „Infracțiuni economice” al Partii speciale a Codului penal al Republicii Moldova. Ca și emisia de semne bănești, marcarea articolelor din metale prețioase sau pietre prețioase reprezintă un monopol al statului. Marcarea articolelor din metale prețioase sau pietre prețioase se află în competența exclusivă a CSSM. Totuși, CSSM are statutul de întreprindere de stat, nu de autoritate publică. Pe cale de consecință, în cazul infracțiunilor prevăzute la art.250¹ CP RM, atingere este adusă unor valori sociale specifice care derivă nu din activitatea autorităților publice, ci din economia națională. Or, circulația articolelor din metale prețioase sau pietre prețioase se desfășoară în contextul producerii, schimbului, repartizării și consumului de bunuri și servicii patrimoniale. În acest plan, economia națională cuprinde activitățile economice care s-au constituit în sectoare de activități, ramuri, subramuri etc., la nivelul țării, între care se stabilesc legături reciproce, pe baza cărora se realizează circulația bunurilor și serviciilor, se asigură funcționarea și dezvoltarea economică a societății.

În cazul infracțiunilor prevăzute la art.250¹ CP RM, **obiectul juridic special** îl formează relațiile sociale cu privire la legalitatea confecționării, punerii în circulație și utilizării semnelor de marcarea de stat, precum și a

fabricării și comercializării articolelor din metale prețioase sau pietre prețioase.

Referindu-se la o ipoteză similară cu cea consemnată în art.250¹ CP RM, M.Iu. Botvinkin susține: „Încălcarea regulilor de fabricare și utilizare a semnelor de marcă de stat aduce atingere atât intereselor legitime ale celor implicați în circulația articolelor din metale prețioase sau pietre prețioase, cât și ordinii de exercitare a controlului de stat asupra circulației acestor articole” [15]. În opinia lui A.V. Naumov, „obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 181 din Codul penal al Federației Ruse îl constituie atât ordinea supravegherii asupra marcării de stat a articolelor din metale prețioase sau pietre prețioase, cât și interesele consumatorilor” [16]. După N.A. Lopașenko, „scopul art.181 din Codul penal al Federației Ruse constă în apărarea atât a drepturilor consumatorilor care achiziționează articole din metale prețioase sau pietre prețioase, cât și a intereselor statului” [17]. La rândul lor, V.Ia. Tații, O.I. Perepelîța și V.M. Kiriciko consideră că, „în cazul fabricării, desfacerii sau utilizării ilegale a semnelor de marcă de stat, atingere suferă relațiile sociale care țin de apărarea drepturilor și intereselor legitime ale consumatorilor, în legătură cu activitatea economică în domeniul metalelor prețioase sau pietrelor prețioase” [18].

În opinia noastră, nu ar fi oportună menționarea intereselor statului printre valorile sociale ocrotite împotriva infracțiunilor prevăzute la art.250¹ CP RM. În contextul analizat, apărarea intereselor statului nu poate fi considerat un scop în sine. Aceasta întrucât, reglementând marcarea articolelor din metale prețioase sau pietre prețioase, statul urmărește să protejeze consumatorii. Un asemenea punct de vedere ni-l sugerează A.G. Ivanov: „Marcarea articolelor din metale prețioase sau pietre prețioase trebuie privită ca o măsură a statului de apărare a societății împotriva circulației ilegale a articolelor din metale prețioase sau pietre prețioase” [19].

În altă ordine de idei, putem deosebi șase noțiuni care desemnează **obiectul material** sau **produsul** infracțiunilor specificate la art.250¹ CP RM:

- 1) semnele de marcă de stat autentice;
- 2) semnele de marcă de stat false;
- 3) articolele din metale prețioase cu marcă autentic;
- 4) articolele din metale prețioase cu marcă fals;
- 5) articolele din metale prețioase și pietre prețioase cu marcă autentic;
- 6) articolele din metale prețioase și pietre prețioase cu marcă fals [20].

Înainte de a supune examinării aceste șase categorii ale obiectului material sau produsului infracțiunilor prevăzute la art.250¹ CP RM, ne vom referi la dihotomia „obiectul material al infracțiunii/produsul infracțiunii”. În ipoteza infracțiunilor analizate, respectiva dihotomie poate fi atestată doar atunci când infracțiunea în cauză adoptă următoarele două modalități normative: a) falsificarea semnelor de marcă de stat; b) fabricarea articolelor din metale prețioase sau pietre prețioase cu marcă fals. Nu și atunci când apare în ce-

lelalte trei modalități normative: a) punerea ilegală în circulație a semnelor de marcă de stat; b) utilizarea ilegală a semnelor de marcă de stat; c) comercializarea articolelor din metale prețioase sau pietre prețioase cu marcă fals.

În mod concret, obiectul material al infracțiunii, în cazul în care se atestă modalitățile de falsificare a semnelor de marcă de stat sau de fabricare a articolelor din metale prețioase sau pietre prețioase cu marcă fals, diferă după cum activitatea făptuitorului se concretizează în 1) contrafacere sau 2) alterare. În primul caz, obiectul material al infracțiunii îl formează materialele din care au fost confecționate semnele de marcă de stat false sau articolele din metale prețioase sau pietre prețioase cu marcă fals. Totodată, produsul infracțiunii îl constituie semnele de marcă de stat false ori articolele din metale prețioase sau pietre prețioase cu marcă fals. În cel de-al doilea caz – al alterării – obiectul material al infracțiunii îl formează semnele de marcă de stat autentice ori articolele din metale prețioase sau pietre prețioase cu marcă autentic, asupra cărora făptuitorul influențează pe calea alterării. La rândul său, produsul infracțiunii îl constituie semnele de marcă de stat alterate ori articolele din metale prețioase sau pietre prețioase cu marcă alterat. Atunci când oricare dintre infracțiunile specificate la art.250¹ CP RM adoptă celelalte trei modalități normative – a) punerea ilegală în circulație a semnelor de marcă de stat, b) utilizarea ilegală a semnelor de marcă de stat sau c) comercializarea articolelor din metale prețioase și pietre prețioase cu marcă fals – obiectul material al infracțiunii îl reprezintă fie semnele de marcă de stat autentice sau false [21], fie articolele din metale prețioase sau pietre prețioase cu marcă fals.

După această digresiune absolut necesară, ne vom referi la primele două categorii ale obiectului material sau produsului infracțiunilor prevăzute la art.250¹ CP RM.

În conformitate cu art.4 al Legii privind regimul metalelor prețioase și pietrelor prețioase, semn de marcă de stat este cel stabilit în Republica Moldova, care se aplică pe bijuterii sau pe alte articole din metale prețioase și care confirmă titlul metalelor prețioase [22, 23]. Astfel, prin „semn de marcă de stat” se înțelege instrumentul cu al cărui ajutor pe articolele din metale prețioase se aplică un marcă special care – prin intermediul unor litere, cifre sau imagini stilizate – atestă conținutul metalului prețios de bază în aliaj.

Atragem atenția că Anexa nr.2 la Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la supravegherea marcării de stat, nr.892 din 28.08.2001 [24], are denumirea „Semnele de marcă de stat a articolelor și obiectelor fabricate din metale prețioase”. Această anexă are un caracter secret.

În conformitate cu pct.22-25 din Anexa nr.1 la același act normativ, toate articolele giuvaiere, obiectele de uz casnic, fabricate în Republica Moldova pentru comercializare, atât pe piața internă, cât și

peste hotare, sau fabricate la comandă trebuie să corespundă titlurilor aprobate în țară și să fie marcate la CSSM cu semnul marcării de stat. Articolele din metale prețioase de producție străină, importate în Republica Moldova pentru comercializare, sunt supuse, de asemenea, marcării obligatorii de către CSSM [25]. De marcarea obligatorie de stat sunt exceptate articolele din metale prețioase care prezintă valoare istorică, arheologică sau valoare artistică deosebită, precum și articolele cu incrustații foarte mici de aur sau argint (arme, vase, tave, sipete, lădițe și alte obiecte). Aparatele, instrumentele, vasele de laborator și alte obiecte din metale prețioase, destinate utilizării în scopuri științifice, tehnice, medicale, precum și alte articole nu sunt supuse marcării obligatorii, însă trebuie să fie înzestrate cu semnul de marcarea, etichetă sau cu ștampila întreprinderii producătoare, cu indicarea titlului metalului și a altor date în conformitate cu standardul de stat.

N.A. Lopașenko este de părerea că aplicarea semnelor de marcarea de stat pe articolele, care nu sunt pasibile de marcarea obligatorie de stat, nu poate fi calificată conform art.181 din Codul penal al Federației Ruse [26]. Suntem de acord cu această opinie: într-o astfel de ipoteză, art.250¹ CP RM nu este aplicabil. Însă, în ipoteza analizată, nu se exclude incidența unei alte norme penale. De exemplu, articolele din metale prețioase sau pietre prețioase cu marcaj fals, care nu sunt pasibile de marcarea obligatorie de stat, pot reprezenta mijlocul de săvârșire a uneia dintre infracțiunile prevăzute la art.190 CP RM.

În alt context, semnul de marcarea de stat nu se confundă cu semnul nominal personal. Conform art.4 al Legii privind regimul metalelor prețioase și pietrelor prețioase, cel din urmă reprezintă semnul special care indică producătorul pe bijuterii și pe alte articole finite din metale prețioase, înregistrat într-un registru special. În corespundere cu pct.4 din Anexa nr.1 la Ordinul Ministrului Finanțelor privind aprobarea Regulamentului cu privire la înregistrarea semnelor nominale personale aplicate pe articole și obiecte fabricate din metale prețioase și pietre prețioase, nr.10 din 31.01.2006 [27], persoanele juridice și fizice, care în activitatea lor utilizează metale și pietre prețioase, sunt obligate să aibă semnul lor nominal personal, amprenta căruia se aplică pe toate articolele și obiectele din metale și pietre prețioase produse de acestea.

La fel, semnul de marcarea de stat nu se confundă cu eticheta plumbuită, atașată articolului din metale prețioase sau pietre scumpe. Potrivit pct.12 din Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Regulilor comerțului cu amănuntul, recepționării, păstrării și evidenței articolelor din metale prețioase și pietre prețioase, nr.261 din 13.05.1996 [28], articolele din metale prețioase și pietre scumpe, scoase la vânzare, trebuie să aibă etichete plumbuite cu indicarea: denumirii producătorului; denumirii articolului; titlului; greutateii; prețului pentru 1 gram etc.

În continuare, ne vom referi la celelalte patru cate-

gorii ale obiectului material sau produsului infracțiunii lor specificate la art.250¹ CP RM.

Din dările de seamă privind probarea, marcarea, analiza articolelor din metale prețioase și pietre prețioase, înregistrarea agenților economici și controalele efectuate în perioada anilor 2004-2014 [29], aflăm că numărul articolelor din metale prețioase sau pietre prețioase marcate de CSSM este de: 360.455 – în anul 2004; 507.187 – în anul 2005; 495.440 – în anul 2006; 644.916 – în anul 2007; 298.599 – în anul 2008; 451.179 – în anul 2009; 321.730 – în anul 2010; 315.471 – în anul 2011; 291.482 – în anul 2012; 307.177 – în anul 2013; 320.259 – în anul 2014.

Conform art.4 al Legii privind regimul metalelor prețioase și pietrelor prețioase, articole din metale prețioase sau pietre prețioase sunt articolele din aliaje de metale prețioase cu utilizarea diferitelor tipuri de prelucrare artistică cu inserări din pietre prețioase și din alte materiale de proveniență naturală sau artificială, ori fără acestea, întrebuințate în calitate de bijuterii (inele, brățări, coliere, broșe, cercei, lanțuri, brelocuri etc.), de obiecte de uz personal (porttigaret, tabachere, pudriere, bomboniere, brichete, ochelari, ceasuri etc.), de obiecte de uz casnic și/sau pentru scopuri rituale și decorative, monede [30], lingouri [31] etc.

În corespundere cu anexa nr.1 la Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la supravegherea marcării de stat, nr.892 din 28.08.2001, articole din metale prețioase se consideră producția fabricată atât dintr-un singur metal prețios, cât și din aliaj din diferite metale prețioase sau din aliaj de metale prețioase cu metale neferoase (pct.12); articolele din metale prețioase nu trebuie să conțină elemente din metale neprețioase, cu excepția: a) mecanismelor ceasornicelor, brichetelor și altor piese de același gen, care, din motive tehnice, nu pot fi confecționate din metale prețioase; b) lamelor de cuțit, elementelor elicoidale la tirbușoane și alte elemente asemănătoare ale obiectelor, care nu pot fi confecționate din metale prețioase; c) spiralelor; d) axelor balamalelor; e) acelor de broșe și altor articole de același gen (pct.20); se admite aplicarea elementelor nemetale (smalțului, argintului înnegrit) pe obiecte, cu condiția ca acestea să se deosebească de metalele prețioase. Elementele respective trebuie aplicate în așa fel încât să nu imite metalele prețioase. Se admite garnisirea cu material nemetalic a mânerelor cuțitelor, furculițelor și altor tacâmuri în cantități necesare pentru fixarea acestora. În alte cazuri, umplerea golurilor între obiecte cu materiale nemetale nu se admite (pct.21).

Din art.4 al Legii privind regimul metalelor prețioase și pietrelor prețioase, aflăm semnificația celor două noțiuni subsecvente noțiunii „articole din metale prețioase sau pietre prețioase”: metale prețioase – aurul, argintul, platina și metalele platinice (paladiul, iridiul, rodiul, ruteniul, osmiul), indiferent de starea și forma în care se află acestea, inclusiv în formă nativă, afinită, precum și în materie primă, aliaje, semifabricate, produse industriale, compuși chimici, resturi și deșeuri industriale și de consum; pietre prețioase – diamante

naturale, smaralde, rubine, safire, alexandrite și perle naturale (cu excepția celor de râu, de lac) în formă naturală și prelucrată, precum și formații unice de chihlimbar.

Lista de metale prețioase și de pietre prețioase, produsă în art.4 al Legii privind regimul metalelor prețioase și pietrelor prețioase, are un caracter exhaustiv. Ea nu poate include alte metale prețioase sau pietre prețioase.

În cazul infracțiunii specificate la alin.(1) art.250¹ CP RM, este esențial ca valoarea articolelor din metale prețioase sau pietre prețioase, care au marcaj fals (pe care au fost aplicate semnele de marcarea de stat false), să nu depășească 5.000 unități convenționale. În caz contrar, răspunderea se va aplica pentru infracțiunea prevăzută la lit.b) alin.(2) art.250¹ CP RM. Parametrii valorici trebuie calculați pornind nu de la valoarea reală a articolelor sus-menționate, dar din valoarea nominală a acestora. Oricare altă interpretare ar fi arbitrară și, de aceea, ar contraveni legii.

În încheierea analizei obiectului material sau produsului infracțiunilor specificate la art.250¹ CP RM, atragem atenția asupra formei plurale a sintagmelor „semne de marcarea de stat” și „articole din metale prețioase și pietre prețioase cu marcaj fals”. Recurgând la argumentul „*a maiore ad minus*”, considerăm că art.250¹ CP RM este aplicabil chiar dacă infracțiunea poartă asupra unui singur semn de marcarea de stat ori a unui singur articol din metale prețioase sau pietre prețioase cu marcaj fals. Numărul de semne de marcarea de stat ori de articole din metale prețioase sau pietre prețioase cu marcaj fals, care reprezintă obiectul material sau produsul infracțiunii, poate fi luat în considerare la individualizarea pedepsei.

De cele mai dese ori, infracțiunile prevăzute la art.250¹ CP RM presupun prezența unei *victime* (sau, după caz, a unei potențiale victime) [32]. Se are în vedere consumatorul care achiziționează articole din metale prețioase sau pietre prețioase.

Potrivit art.1 al Legii privind protecția consumatorilor, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 13.03.2003 [33], prin „consumator” se înțelege orice persoană fizică care intenționează să comande sau să procure ori care comandă, procură sau folosește produse, servicii pentru necesități nelegate de activitatea de întreprinzător sau profesională.

Din această definiție legislativă putem desprinde următoarele caracteristici ale consumatorului:

1) o persoană juridică nu poate evolua în calitate de consumator;

2) interesele consumatorului pot fi exercitate, deci și apărate, deja din momentul apariției intenției de a consuma, chiar dacă această intenție încă nu și-a găsit realizarea;

3) întreprinzătorul (chiar cu statut de persoană fizică) nu poate să apară în calitate de consumator. Așa cum nu poate să apară în această calitate nici cel care își satisface necesitățile legate de activitatea profesională [34].

Latura obiectivă a infracțiunilor specificate la art.250¹ CP RM constă în fapta prejudiciabilă care se exprimă în acțiune. Modalitățile normative cu caracter alternativ ale acestei acțiuni sunt:

- 1) falsificarea semnelor de marcarea de stat;
- 2) punerea ilegală în circulație a semnelor de marcarea de stat;
- 3) utilizarea ilegală a semnelor de marcarea de stat;
- 4) fabricarea articolelor din metale prețioase sau pietre prețioase cu marcaj fals;
- 5) comercializarea articolelor din metale prețioase sau pietre prețioase cu marcaj fals.

În legătură cu *prima* din aceste modalități, este util să reproducem punctul de vedere a lui V.Ia. Tații, O.I. Perepelețea și V.M. Kiriciko: „Falsificarea semnelor de marcarea de stat presupune fabricarea instrumentului cu al cărui ajutor, pe articolele din metale prețioase, se aplică amprenta care reprezintă un marcaj special. O asemenea falsificare nu presupune aplicarea amprentei semnelor de marcarea de stat pe articolele din metale prețioase sau pietre prețioase” [35]. Într-adevăr, așa cum se va putea vedea *infra*, aplicarea amprentei semnelor de marcarea de stat pe articolele din metale prețioase sau pietre prețioase exprimă conținutul celei de-a treia modalități normative a faptei prejudiciabile specificată la art.250¹ CP RM – utilizarea ilegală a semnelor de marcarea de stat.

M.Iu. Botvinkin sugerează că falsificarea semnelor de marcarea de stat s-ar înfățișa sub două modalități faptice alternative: „Falsificarea semnelor de marcarea de stat se exprimă fie în confecționarea instrumentului pentru aplicarea pe articolele din metale prețioase a amprentei care reprezintă un marcaj special, fie în modificarea semnelor de marcarea de stat autentice” [36]. Sprijinim această poziție: în sensul art.250¹ CP RM, falsificarea semnelor de marcarea de stat presupune două modalități faptice cu caracter alternativ: a) contrafacere; b) alterare [37].

Astfel, prin „contrafacere” se înțelege confecționarea (prin turnare, ștanțare, galvanoplastică, asamblare etc.) a semnelor de marcarea de stat false, care imită semnele de marcarea de stat autentice. La rândul său, alterarea constă în modificarea semnelor de marcarea de stat autentice. *Grosso modo*, contrafacerea înseamnă fabricarea integrală; alterarea înseamnă fabricarea parțială.

Referindu-se la modalitatea faptică de alterare, A.G. Ivanov consemnează just: „Pentru calificare, nu contează dacă semnele de marcarea de stat autentice, supuse alterării, sunt, la momentul comiterii infracțiunii, utilizabile pentru marcarea de stat sau au devenit inutilizabile ca urmare a uzurii și a retragerii din uz” [38]. Privitor la aceeași modalitate faptică, este de menționat că, prin alterare, făptuitorul creează, de regulă, aparența unei valori mai ridicate care i-ar asigura făptuitorului avantaje materiale superioare celor care s-ar fi putut obține cu semnele de marcarea de stat inițiale [39].

Articolul 181 din Codul penal al Federației Ruse stabilește răspunderea nu doar pentru falsificarea sem-

nelor de marcarea de stat, ci și pentru fabricarea neautorizată a acestora. O situație similară atestăm în art.258 din Codul penal al Republicii Belarus, în art.195 din Codul penal al Republicii Kârgâze, în art.228¹ din Codul penal al Republicii Uzbekistan și în art.248 din Codul penal al Republicii Turkmenistan.

Apare o întrebare firească: prin prisma legii penale autohtone, care este soluția de calificare în ipoteza fabricării neautorizate a semnelor de marcarea de stat?

Pentru a răspunde la această întrebare, este necesar să înțelegem în ce constă deosebirea dintre falsificarea semnelor de marcarea de stat și fabricarea neautorizată a acestora. În acest plan, M.Iu. Botvinkin afirmă: „În cazul fabricării neautorizate a semnelor de marcarea de stat, acestea sunt autentice. Ele sunt fabricate de către autoritățile abilitate prin lege, în baza unor mostre aprobate potrivit legii. Însă fabricarea în cauză se realizează în lipsa unei comenzi din partea entității abilitate cu dreptul de marcarea a articolelor din metale prețioase sau pietre prețioase. În contrast, în situația falsificării semnelor de marcarea de stat, acestea sunt fabricate nu de către autoritățile abilitate prin lege, nici în baza unor mostre aprobate potrivit legii” [40]. Într-o manieră asemănătoare, A.G. Ivanov opinează: „În afară de autoritățile abilitate prin lege, nimeni altul nu este autorizat să fabrice semnele de marcarea. În caz contrar, aceste semne vor fi considerate false” [41].

Așadar, în cazul fabricării neautorizate a semnelor de marcarea de stat, acestea nu se caracterizează prin falsitate. Ele sunt autentice, fabricate conform legii, însă cu încălcarea anumitor reguli. În anumite privințe, ipoteza examinată se aseamănă cu una din ipotezele care transpore din compararea infracțiunilor prevăzute la alin.(2) art.217 și alin.(2) art.217¹ CP RM, pe de o parte, de infracțiunea specificată la alin.(4) art.218 CP RM, pe de altă parte. Astfel, producerea ilegală de substanțe narcotice, psihotrope sau analoage ale lor (prevăzută la alin.(2) art.217 și alin.(2) art.217¹ CP RM) se deosebește de încălcarea regulilor stabilite de producere a substanțelor narcotice sau psihotrope (specificată la alin.(4) art.218 CP RM). În cel din urmă caz, subiect este persoana în obligațiile căreia intră respectarea regulilor menționate.

Fabricarea neautorizată a semnelor de marcarea de stat nu poate fi calificată în baza art.250¹ CP RM. Aceasta deoarece: 1) o asemenea faptă nu se regăsește printre modalitățile normative menționate în dispoziția articolului în cauză; 2) așa cum se va putea vedea *infra*, calitatea specială a subiectului infracțiunilor prevăzute la art.250¹ CP RM exclude posibilitatea comiterii de către acesta a fabricării neautorizate a semnelor de marcarea de stat. Pe cale de consecință, considerăm că, în prezența unor condiții necesare, fabricarea neautorizată a semnelor de marcarea de stat poate atrage răspunderea conform art.327 sau 328 CP RM ori art.312 sau 313 din Codul contravențional.

În alt registru, cea de-a doua modalitate normativă a faptei prejudiciabile prevăzută la art.250¹ CP RM – punerea ilegală în circulație a semnelor de marcarea de

stat – se prezintă sub următoarele două modalități faptice: a) punerea în circulație a semnelor de marcarea de stat false; b) punerea ilegală în circulație a semnelor de marcarea de stat autentice.

Punerea ilegală în circulație poate fi realizată prin vânzare, schimb, donație etc. În orice caz, punerea în circulație presupune trecerea semnelor de marcarea de stat din posesia făptuitorului în posesia unei alte persoane. Nu reprezintă punere în circulație abandonarea, aruncarea, nimicirea și alte asemenea acțiuni săvârșite în privința semnelor de marcarea de stat autentice sau false. Astfel de acțiuni nu presupun o obținere în posesie de către o persoană concretă a respectivelor semne de marcarea, care să fie corelativă cu ieșirea semnelor de marcarea de stat din posesia făptuitorului.

Nu putem face abstracție de părerea exprimată de V.Ia. Tații, O.I. Perepelița și V.M. Kiriciko: „Este posibil ca cel, care falsifică semnele de marcarea de stat, să le pună ulterior în circulație. Într-o asemenea ipoteză, cele săvârșite urmează a fi calificate, după caz: 1) ca falsificare și punere ilegală în circulație a semnelor de marcarea de stat; 2) doar ca punere ilegală în circulație a semnelor de marcarea de stat” [42]. Nu putem accepta o asemenea poziție. Să nu uităm că, în sensul art.250¹ CP RM, falsificarea semnelor de marcarea de stat și punerea ilegală în circulație a acestora reprezintă două modalități normative ale aceleiași infracțiuni. Ele nu pot fi privite ca infracțiuni distincte. De aceea, având la bază aceeași intenție infracțională, falsificarea semnelor de marcarea de stat și punerea ilegală în circulație a acestora nu pot forma concursul de infracțiuni. În consecință, dacă aceeași persoană falsifică semnele de marcarea de stat, iar apoi – în contextul aceleiași intenții infracționale – le pune în circulație, consumarea infracțiunii se atestă în momentul falsificării. Punerea în circulație semnifică epuizarea infracțiunii, depășind cadrul suficient al laturii obiective.

Referințe:

1. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr.320-321.
2. *Notă informativă* la proiectul de Lege cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative. <http://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelelegislative/tabid/61/LegislativId/2051/language/ro-RO/Default.aspx>.
3. Este vorba de prevederea de la alin.(6¹) art.19 al Legii Republicii Moldova privind regimul metalelor prețioase și pietrelor prețioase, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 22.07.2004*: „Comercializarea articolelor din metale prețioase și pietre prețioase, recepționate în baza contractelor civile (contract de comision, bilet de amanet, chitanță pentru valorile achiziționate), se efectuează de către persoanele juridice și fizice care practică activitatea de întreprinzător după expertizarea și marcarea articolelor la CSSM”.
- * *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2004, nr.171-174.
4. Conform anexei nr.6 la Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la reglementarea activității Ministerului Finanțelor, nr.1265 din 14.11.2008*, Camera de Stat pentru Su-

pravegherea Marcării este o întreprindere de stat monitorizată de Ministerul Finanțelor.

* *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr.208-209.

5. *Уголовный закон в практике мирового судьи. Научно-практическое пособие.* Под ред. А.В. Галаховой. Москва: Норма, 2007, с.172.

6. Accentuăm că la lit.b) alin.(2) art.250¹ CP RM este consemnată nu o circumstanță agravantă a infracțiunii specificate la alin.(1) art.250¹ CP RM. De fapt, la alin.(1) și la lit.b) alin.(2) art.250¹ CP RM sunt prevăzute infracțiuni de sine stătătoare. Aceste infracțiuni se pot afla între ele în concurs.

Literalmente, o circumstanță este o împrejurare (particulară) care însotește o întâmplare, un fapt, o acțiune sau un fenomen. Pe cale de consecință, o circumstanță agravantă prevăzută de legea penală îndeplinește rolul de apendice, de adaos, de supliment, de anexă la componența de bază a infracțiunii. Ceea ce este prevăzut la lit.a) alin.(2) art.250¹ CP RM corespunde acestei condiții. În contrast, ceea ce este prevăzut la lit.b) alin.(2) art.250¹ CP RM nu corespunde acestei condiții.

Explicația faptului că la alin.(1) și la lit.b) alin.(2) art.250¹ CP RM se stabilește răspunderea pentru două infracțiuni de sine stătătoare constă în următoarele: nu există o componență „de bază” de fabricare ilegală a semnelor de marcă de stat, punere în circulație și utilizare a acestora, componență care: 1) nu ar presupune o valoare anumită a articolelor din metale prețioase sau pietre prețioase cu marcaj fals și 2) pe care s-ar greși în calitate de circumstanță agravantă valoarea exprimată în proporții deosebit de mari a articolelor din metale prețioase sau pietre prețioase cu marcaj fals.

Iată de ce săvârșirea infracțiunii în proporții deosebit de mari nu poate fi privită ca circumstanță agravantă pentru infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.250¹ CP RM, infracțiune care presupune și ea o valoare anume a articolelor din metale prețioase sau pietre prețioase cu marcaj fals, care însă nu atinge proporțiile deosebit de mari. Or, valoarea exprimată în proporții deosebit de mari a articolelor din metale prețioase sau pietre prețioase cu marcaj fals nu poate fi privită ca apendice, ca adaos, ca supliment, ca anexă la componența de infracțiune specificată la alin.(1) art.250¹ CP RM, care deja presupune o valoare anumită a acestor articolelor din metale prețioase sau pietre prețioase cu marcaj fals.

7. *Уголовный кодекс Российской Федерации. В: Собрание законодательства Российской Федерации*, 1996, № 25.

8. *Уголовный кодекс Республики Беларусь.* <http://pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=hk9900275&p2={NRPA}>.

9. *Уголовный кодекс Кыргызской Республики.* http://www.kenesh.kg/RU/Articles/7307-UGOLOVNYJ_KODEKS_KYRGYZSKOJ_RESPUBLIKI_v_red_ZKR_10_ot_1032012g.aspx.

10. *Türkmenistanyň jenaýat kodeksini tassyklamak we güýje girizmek hakynda.* <http://www.turkmenlegaldatabase.info/ru/documents/catId/5.html>.

11. *Кримінальний кодекс України.* <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page11>.

12. Acest articol a fost exclus prin Legea Ucrainei din 15.11.2011 cu privire la introducerea modificărilor în unele acte legislative ale Ucrainei în legătură cu umanizarea răspunderii pentru ilegalitățile în sfera activității economice*.

* Закон України від 15 листопада 2011 року про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності. В: *Відомості Верховної Ради України*, 2012, № 25.

13. *Karistusseadustik.* <https://www.riigiteataja.ee/akt/123122014016>.

14. *Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas.* <http://www.infolex.lt/ta/66150>.

15. *Уголовный закон в практике мирового судьи. Научно-практическое пособие.* Под ред. А.В. Галаховой, с.172.

16. Наумов А.В. *Практика применения Уголовного кодекса Российской Федерации: комментарий судебной практики и доктринальное толкование.* Москва: Волтерс Клувер, 2005, с.291.

17. Лопашенко Н.А. *Преступления в сфере экономики: авторский комментарий к уголовному закону.* Москва: Волтерс Клувер, 2006, с.384.

18. *Кримінальне право України. Особлива частина.* За ред. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. Київ: Юрінком Інтер, 2005, с.229.

19. Иванов А.Г. *К вопросу отнесения ст. 181 УК Российской Федерации к группе преступлений, посягающих на легальный оборот драгоценных металлов.* В: *Уголовное право в эволюционирующем обществе: проблемы и перспективы.* Сборник научных статей. Курск: Юго-Западный государственный университет, 2011, с.146-151.

20. Cât privește ultimele două categorii ale obiectului material sau produsului infracțiunilor prevăzute la art.250¹ CP RM, este de menționat că semnul de marcă de stat nu se aplică pe pietrele prețioase. Pietrele prețioase pot fi diagnosticate sau evaluate, nu și probate sau marcate. În cazul articolelor din metale prețioase și pietre prețioase, marcajul aplicat se referă exclusiv la metalul prețios din componența unor astfel de articole.

21. În dispoziția art.250¹ CP RM, legiuitorul recurge la sintagma „punerea în circulație și utilizarea acestora”. Această sintagmă vizează punerea ilegală în circulație și utilizarea ilegală a semnelor de marcă de stat. De aceea, în ipoteza analizată, obiectul material al infracțiunii îl reprezintă, după caz, semnele de marcă de stat autentice (în cazul punerii ilegale în circulație și utilizării ilegale a semnelor de marcă de stat autentice) sau semnele de marcă de stat false (în cazul punerii în circulație și utilizării semnelor de marcă de stat false).

22. Potrivit art.4 al Legii privind regimul metalelor prețioase și pietrelor prețioase, titlu al metalelor prețioase este valoarea aliajului, care indică numărul unităților de greutate a metalului prețios de bază la o mie unități de greutate a aliajului.

În corespundere cu pct.14 din Anexa nr.1 la Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la supravegherea marcării de stat, nr.892 din 28.08.2001, pentru articolele din metale prețioase, fabricate și/sau introduse în țară pentru comercializare, se stabilesc următoarele titluri: 1) pentru platină – 900 (nouă sute); 950 (nouă sute cincizeci); b) pentru aur – 375 (trei sute șaptezeci și cinci); 500 (cinci sute); 585 (cinci sute optzeci și cinci); 750 (șapte sute cincizeci); 900 (nouă sute); 958 (nouă sute cincizeci și opt); c) pentru argint – 800 (opt sute); 830 (opt sute treizeci); 875 (opt sute șaptezeci și cinci); 925 (nouă sute douăzeci și cinci); 960 (nouă sute șazeci); d) pentru paladiu – 500 (cinci sute); 850 (opt sute cincizeci).

Pentru a simboliza titlul aurului, se folosește și termenul de carat. Astfel, de exemplu, aurul fin (999 ‰) mai este descris ca aur de 24 de carate. Aceasta înseamnă că din 24 de parti ale un întreg toate 24 sunt din aur fin. Pentru un obiect din aur de 14 carate (585 ‰) numai 14 părți sunt din aur fin, restul de 10 părți fiind constituite din alte metale aliate. Pentru un obiect din aur de 9 carate (375 ‰) numai 9 părți sunt din aur fin, restul de 15 părți fiind constituite din alte metale aliate. Și exemplele pot continua.

Actualmente, în articolele de giuvaergie, platina este rareori utilizată. Aceasta și-a cedat poziția așa-numitului „aur alb”. În unele articole de giuvaergie, este folosită platina cu titlul 950. În acest caz, din aliaj mai fac parte cuprul și iridiul. Adăugarea acestuia din urmă sporește considerabil duritatea aliajului.

Dintre metalele prețioase, aurul cu titlul 585 este cel mai frecvent utilizat. În acest caz, în funcție de proporția altor metale, aliajul poate avea nuanțe diferite. De exemplu: dacă proporția de argint este de 36,0%, iar cea de cupru este de 5,5%, aliajul va

avea o nuanță verzuie; dacă proporția de argint este de 18,3%, iar cea de cupru este de 23,2%, aliajul va avea o nuanță roză; dacă proporția de argint este de 8,3%, iar cea de cupru este de 33,2%, aliajul va avea o nuanță roșiatică.

Aurul cu titlul 960 este mai puțin rezistent și, de aceea, se utilizează nu atât de frecvent (în special, la fabricarea verighetelor). Și în acest caz, pe lângă aur, aliajul conține argint și cupru. Un asemenea aliaj are o nuanță plăcută de un galben strălucitor, apropiată de culoarea aurului fin. Este un aliaj relativ maleabil, astfel că lustrul de pe articolele fabricate din aur cu titlul 960 rezistă nu prea mult.

În afară de aurul propriu-zis, aurul cu titlul 750 conține, de asemenea, argint și cupru. În unele cazuri, sub formă de ligatură*, pot fi folosite paladiul, nichelul și zincul. Aurul cu titlul 750 poate avea o nuanță galben-verzuie, roșiatică sau albicioasă. În cazul analizat, aliajul se pretează ușor la lipire sau la turnare, putând constitui o bază potrivită pentru aplicarea emailurilor. Totuși, dacă proporția cuprului din aliaj va depăși 16%, intensitatea culorii emailului se poate estompa. Aurul cu titlul 750 se utilizează la fabricarea articolelor cu rabetaj reliefat fin, cu filigran sau cu montură pentru pietre prețioase.

De regulă, aurul cu titlul 375 conține: aur – 37,5%; argint – 10,0%; cupru – 48,7%; paladiu – 3,8%. Este folosit la fabricarea verighetelor.

La fabricarea articolelor cu diamante, se folosește adesea așa-numitul „aur alb”. Acesta conține:

– în cazul aurului cu titlul 585: argint – 23,7-28,7%; paladiu – 13,0-18,0% (sau nichel – 17,0%; zinc – 8,7%; cupru – 16,0%);

– în cazul aurului cu titlul 750: argint – 7,0-15,0%; paladiu – până la 14,0%; nichel – până la 4,0%; zinc – până la 2,4% (sau nichel – 7,5%; zinc – 2,0-5,0%; cupru – până la 15,0%).

Cât privește argintul, cele mai frecvent atestate titluri sunt 875 și 925. Argintul cu astfel de titluri este utilizat la fabricarea bijuteriilor și a tacâmurilor. La rândul său, de exemplu, argintul cu titlul 960 este folosit la fabricarea articolelor cu filigran.

Deocamdată, în giuvaergie, paladiul este utilizat în cantități nesemnificative. Acesta încă nu este folosit ca metal prețios de bază. Cu toate acestea, paladiul are perspective, întrucât are un preț mai redus decât cel al platinei, are o culoare albă mai intensă, se caracterizează printr-o prelucrabilitate mai bună. În plus, ca și platina, paladiul este rezistent la pierderea luciului.

* Se are în vedere metalul care face parte dintr-un aliaj alături de un metal prețios, pentru a-i conferi aliajului în cauză anumite proprietăți (de exemplu, duritate) sau pentru a-l ieftini.

23. Marcarea metalelor prețioase (adică aplicarea semnului de marcă de stat pe articolele din metale prețioase) trebuie deosebită de probarea metalelor prețioase. Această din urmă activitate presupune determinarea titlului articolelor din metale prețioase prin metodele stabilite.

24. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2001, nr.119.

25. Cu titlu de comparație, de exemplu, în art.258 din Codul penal al Republicii Belarus, ca obiect material sau produs al infracțiunii, sunt nominalizate expres semnele de marcă de stat ale Republicii Belarus sau ale unor state străine. În art.250¹ CP RM, nu se recurge la o asemenea diferențiere a semnelor de marcă de stat. Cu toate acestea, semnele de marcă de stat ale altor state pot reprezenta obiectul material sau produsul infracțiunilor prevăzute la art.250¹ CP RM. Aceasta deoarece sintagma folosită în art.250¹ CP RM este „semne de marcă de stat”, nu „semne de marcă de stat ale Republicii Moldova”.

26. Лопашенко Н.А. *Преступления в сфере экономики: авторский комментарий к уголовному закону*, с.385.

27. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2006, nr.25-27.

28. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1996, nr.40-41.

29. Darea de seamă anuală. <http://cssm.md/ro/documents-terms/dare-de-seama>.

30. Subliniem că monedele cu marcaj fals (privite ca articole din metale prețioase cu marcaj fals (în sensul art.250¹ CP RM)) nu pot cumula calitatea de semne bănești, emise de BNM sau de organul autorizat al unui stat străin sau al unei uniuni monetare de state străine, utilizate pentru efectuarea plăților. De aceea, fabricarea sau comercializarea monedelor cu marcaj fals (privite ca articole din metale prețioase cu marcaj fals) intră sub incidența prevederilor art.250¹ CP RM, nu a art.236 CP RM. În același timp, în cazul fabricării sau punerii în circulație a monedelor metalice false (în sensul art.236 CP RM), se exclude calificarea în baza prevederilor art.250¹ CP RM. În acest din urmă caz, monedele au calitatea de semne bănești utilizate pentru efectuarea plăților, nu cea de articole din metale prețioase.

Altfel spus, monedele metalice false reprezintă obiectul material (produsul) infracțiunilor prevăzute la art.236 CP RM, atunci când făptuitorul le percepe ca mijloace de plată în economia națională. Dimpotrivă, monedele metalice false constituie obiectul material (produsul) infracțiunilor specificate la art.250¹ CP RM, dacă făptuitorul le percepe în calitate de articole din metale prețioase, care prezintă o valoare numismatică sau de teaurizare*.

* Prin „teaurizare” înțelegem plasamentul de valoare a monedelor din metale prețioase achiziționate de persoane fizice sau juridice.

31. În corespundere cu art.4 al Legii privind regimul metalelor prețioase și pietrelor prețioase, lingouri constituie aurul, argintul, platina și paladiul, turnate în forme speciale ce corespund standardelor naționale și reglementărilor tehnice la aceste metale, în vigoare pe teritoriul Republicii Moldova, sau standardelor internaționale, însoțite de certificate de calitate a metalelor prețioase, eliberate de autoritatea abilitată.

32. Infracțiunile examinate nu au victimă în ipoteza în care fabricarea articolelor din metale prețioase sau pietre prețioase cu marcaj fals nu urmărește scopul comercializării acestor articole. În această ipoteză, articolele din metale prețioase sau pietre prețioase cu marcaj fals sunt fabricate de către făptuitor pentru satisfacerea propriilor necesități.

33. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr.126-131.

34. Mai pe larg despre caracteristicile noțiunii de consumator a se vedea în: Moscalciuc I. *Consumatorul – victima infracțiunilor săvârșite în sfera consumului de produse și servicii*. În: *Revista Națională de Drept*, 2007, nr.5, p.47-53.

35. *Кримінальне право України. Особлива частина*. За ред. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація, с.229.

36. *Уголовный закон в практике мирового судьи. Научно-практическое пособие*. Под ред. А.В. Галаховой, с.172.

37. Pentru comparație, de exemplu, în art.306 din Codul penal al Republicii Lituania, contrafacerea sau alterarea sunt menționate ca modalități normative ale faptei prejudiciabile.

38. Иванов А.Г. *Сложности квалификации нарушения правил изготовления и использования государственных пробирных клейм*. В: *Законы России*, 2010, № 2, с.76-80.

39. Spunem „de regulă”, pentru că nu se exclude posibilitatea ca, în urma alterării, să se creeze aparența unei valori mai scăzute a produsului infracțiunii (de exemplu, din semnul de marcă de stat cu titlul pentru aur de 750 să rezulte, în urma alterării, semnul de marcă de stat cu titlul pentru aur de 375). O asemenea circumstanță nu influențează asupra calificării faptei conform art.250¹ CP RM, însă poate fi luată în considerare la individualizarea pedepsei.

40. *Уголовный закон в практике мирового судьи. Научно-практическое пособие*. Под ред. А.В. Галаховой, с.172.

41. А.Г. Иванов. *Сложности квалификации нарушения правил изготовления и использования государственных пробирных клейм*. В: *Законы России*, 2010, № 2, с.76-80.

42. *Кримінальне право України. Особлива частина*. За ред. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація, с.230.

SUBIECTUL ȘI LATURA SUBIECTIVĂ A INFRAȚIUNII DE CONSTRÂNGERE DE A FACE DECLARAȚII

Gheorghe ULIANOVSKI,

doctor în drept, conferențiar universitar (USM)

Ion CURMEI,

doctorand, magistrul în drept (USM)

În dreptul penal, se consideră componentă de infracțiune totalitatea elementelor și semnelor obiective și subiective, stabilite de legea penală, care califică o faptă prejudiciabilă drept o infracțiune concretă. Subiectul infracțiunii – îl constituie persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins o anumită limită de vârstă prevăzută de legea penală.

Într-o altă accepțiune, este accentuat faptul că persoana care a săvârșit o infracțiune este „infractorul”, el reprezentând „subiectul activ al infracțiunii”. Subiect activ al infracțiunii nu poate fi decât persoana care a comis-o. Nu se poate pune semnul egalității între noțiunea de făptuitor și cea de infractor, deoarece calitatea de făptuitor (penal) este dată de împlinirea comiterii unei fapte prevăzute de legea penală, care poate sau nu să fie infracțiune. Făptuitorul devine infractor numai dacă fapta pe care a comis-o întrunește toate condițiile obiective și subiective de existență a infracțiunii.

Latura subiectivă a infracțiunii o constituie atitudinea psihică a persoanei față de fapta săvârșită și față de consecințele ce au survenit sau au putut să survină ca rezultat al comiterii infracțiunii.

În materie penală, latura subiectivă este una din laturile infracțiunii care constă în atitudinea conștiinței față de fapta concepută și urmările ei. Ea face parte din conținutul constitutiv al infracțiunii. În structura laturii subiective intră ca cerințe esențiale ale infracțiunii: elementul subiectiv (vinovăția cu modalitățile sale); mobilul și scopul (unii autori consideră că cele două din urmă nu sunt cerințe esențiale ale infracțiunii).

Cuvinte-cheie: subiect; persoană; infractor; responsabilitate; procuror; judecător; pericol social; acțiune și inacțiune.

* * *

In criminal law, the component part of a crime means the totality of the objective and subjective elements, established by the criminal law that qualifies a harmful deed as a concrete crime. The subject of a crime is the liable natural person, who at the time of committing the crime has reached a certain age under the criminal law.

In another sense, it is emphasized that the person who committed a crime is the „offender”, representing „the active subject of the crime”. The active subject of the crime can not be but the person who committed it. There can be no equality sign between the concept of perpetrator and the offender, because the quality of the perpetrator (criminal) is given by the circumstances of committing an offence under criminal law which may or may not be a crime. The perpetrator becomes criminal only if the act he committed meets all the objective and subjective conditions of existence of the crime.

The subjective side of the offence is the mental attitude of the person towards the act committed and the consequences that have arisen or could arise as a result of committing the offence.

In criminal matters, the subjective side is one of the crime's sides consisting of the attitude of consciousness towards the deed conceived and its consequences. The subjective side is a part of the divisible crime. The structure of the subjective side includes as essential requirement of the crime: subjective element (guilt with its means); motive and purpose (some authors believe that these last two are not essential requirements of the offence).

Keywords: subject; person; infringer of the law; responsibility; prosecutor; judge; social danger; action and inaction.

Subiectul infracțiunii de constrângere de a face declarații. Literatura de specialitate a concentrat mai multe definiții ale subiectului infracțiunii, prin urmare, una dintre variante ar fi că subiecții infracțiunii sunt persoanele implicate în săvârșirea unei infracțiuni, fie prin comiterea actului de executare, fie prin suportarea consecințelor, a răului cauzat prin săvârșirea acesteia.

O altă accepțiune definește subiectul infracțiunii ca persoană implicată în săvârșirea unei infracțiuni, fie în calitate de *subiect activ* (persoană care a comis infracțiunea), fie în calitate de *subiect pasiv* (persoană care a suferit de pe urma infracțiunii).

Doctrina de drept penal face distincție între subiectul activ și subiectul pasiv al infracțiunii.

Subiectul activ al infracțiunii este persoana fizică care săvârșește o infracțiune și care este chemată la răspundere penală.

Subiectul pasiv al infracțiunii este persoana vătămată penal, adică cea care suferă sau asupra căreia se răsfrânge nemijlocit urmarea materială ori starea de pericol creată prin săvârșirea infracțiunii.

Potrivit art. 21 alin.(1) și (2) CP RM, sunt pasibile de răspundere penală persoanele fizice responsabile care, în momentul săvârșirii infracțiunii, au împlinit vârsta de 16 ani. Persoanele fizice care au vârsta între 14 și 16 ani sunt pasibile de răspundere penală numai pentru săvârșirea infracțiunilor prevăzute la art. 145, 147, 151, 152 alin. (2), art. 164, 166 alin. (2) și (3), art. 171, 172, 175, 186-188, 189 alin. (2)-(6), art. 190 alin. (2)-(5), art. 192 alin. (2)-(4), art. 192¹ alin. (2) și (3), 196 alin. (4), art. 197 alin. (2), art. 212 alin. (3), art. 217 alin. (4) lit. b), art. 217¹ alin. (3) și alin. (4) lit. b) și d), art. 217³ alin. (3) lit. a) și b), art. 217⁴, art. 217⁶ alin. (2), art. 260, 268, 270, 271, art. 275, 280, 281, 283-286, 287 alin. (2) și

(3), art. 288 alin. (2), art. 290 alin. (2), art. 292 alin. (2), 317 alin. (2), art. 342.

Prin urmare, subiectul infracțiunii prevăzute la art. 309 CP RM este persoana fizică responsabilă care, în momentul săvârșirii infracțiunii, a atins vârsta de 16 ani.

După cum este reglementat în dispoziția art. 309 CP RM, subiectul infracțiunii analizate urmează să întrunească una din calitățile speciale: 1) persoana care constată infracțiunea; 2) ofițerul de urmărire penală; 3) procurorul; 4) judecătorul (judecătorul de instrucție).

Legislatorul din Federația Rusă, după modificările operate în Codul penal al FR în 2003 [1], a extins gama de persoane recunoscute ca subiecți activi ai constrângerii de a face declarații, incluzând orice persoană fizică, cu condiția că aceasta acționează cu acordul expres sau tacit al ofițerului de urmărire penală sau persoanei care efectuează urmărirea penală. În practică, de multe ori constrângerea este aplicată nu de către ofițerul de urmărire penală, ci de alte persoane.

În acest sens, considerăm oportun de a menționa că, conform definiției torturii, formulată în art. 1 din Convenția împotriva torturii și a altor tratamente crude, inumane sau degradante din 10 decembrie 1984, subiectul torturii, pe lângă un funcționar de stat sau altă persoană care acționează cu titlu oficial, poate fi, de asemenea, o persoană privată care acționează la inițiativa sau cu consimțământul expres sau tacit al acesteia [2].

Considerăm că legislatorul din RM a redus în mod semnificativ această formulare, neprevăzând recunoașterea ca subiect al constrângerii de a face declarații a unei persoane care acționează în calitate oficială, precum și a unei persoane private care acționează la inițiativa unui funcționar, așa cum a făcut, de exemplu, legislatorul din Azerbaidjan [3].

În acest sens, potrivit doctrinei ruse, prin „o altă persoană” poate fi înțeles orice persoană care este atât angajat al organelor autorizate pentru a efectua urmărirea penală, cât și o persoană care nu intră în categoria dată. Această persoană trebuie să acționeze cu acordul expres sau tacit al investigatorului sau persoanei care efectuează urmărirea penală [4].

Legislatorul român a mers mult mai departe și a prevăzut în dispoziția infracțiunii de influențare a declarațiilor (art. 272 CP Rom.) că subiect activ poate fi orice persoană fizică, numai dacă îndeplinește condițiile legale pentru a răspunde penal (cu privire la vârstă, responsabilitate, discernământ), dispozițiile legale, neimpunând condiții speciale cu privire la acest subiect al infracțiunii [5].

Pot comite infracțiunea în calitate de subiect activ și persoana cercetată pentru o faptă penală, precum și victima infracțiunii care determină orice persoană ce urmează să participe în proces în sensul de a nu da declarație sau de a da o declarație care nu corespunde adevărului ori de comiterea uneia dintre acțiunile incriminate prin art. 272 CP Rom. De asemenea, infracțiunea poate fi comisă și de unul dintre inculpați față de alte persoane, având aceeași calitate în cauză, dacă sunt îndeplinite și celelalte condiții de incriminare.

Potrivit doctrinei românești, pot fi coautori la infracțiunea de influențare a declarațiilor cei care încearcă să determine aceeași persoană ca să nu dea declarație într-o cauză civilă, în calitate de martor, fiecare exercitând una dintre modalitățile expres prevăzute de lege, respectiv constrângerea, coruperea sau intimidarea prin amenințarea unui membru al familiei. Chiar dacă acțiunile nu sunt omogene și sunt exercitate în momente diferite, se va reține coautoratul la infracțiunea de influențare a declarațiilor, dacă subiecții activi au acționat cu o voință comună de cooperare, în scopul de a determina subiectul pasiv să nu dea declarație în cauza în care este citat.

Potrivit art. 41 CP RM, se consideră participare cooperarea cu intenția a două sau mai multor persoane la săvârșirea unei infracțiuni intenționate, iar conform art.42 alin. (1) din același cod, participanții sunt persoanele care contribuie la săvârșirea unei infracțiuni în calitate de autor, organizator, instigator sau complice.

Complice este persoana care a contribuit la săvârșirea infracțiunii prin sfaturi, indicații, prestare de informații, acordare de mijloace sau instrumente ori înlăturare de obstacole, precum și persoana care a promis dinainte că îl va favoriza pe infractor, va tănui mijloacele sau instrumentele de săvârșire a infracțiunii, urmele acesteia sau obiectele dobândite pe cale criminală ori persoana care a promis din timp că va procura sau va vinde atare obiecte. Poate fi complice, de pildă cel care intermediază, cu știință, între autor și persoana subiect pasiv, ce urmează a da declarație într-o cauză penală, în calitate de persoană vătămată, în sensul în care îi comunică făptuitorului numărul de telefon al victimei, îi face cunoscut programul acesteia, locul de muncă și programează o întâlnire între victimă și făptuitor.

Conform doctrinei românești, autorul infracțiunii de influențare a declarațiilor poate fi, la rândul său, instigat să comită fapta de către o altă persoană. Dacă instigatorul, după ce îl determină pe instigat să săvârșască infracțiunea, participă alături de el, comițând acte tipice infracțiunii de influențare a declarațiilor, el va deveni coautor, „deoarece instigarea fiind o formă secundară de participare, în raport cu coautoratul, va fi absorbită de acesta”.

Subiect pasiv principal (general și imediat) este statul, ca titular al valorii sociale ocrotite, respectiv dreptul de a înfăptui justiția, ce este amenințată în realizarea sa normală.

Subiect pasiv secundar (adiacent) poate fi persoana asupra căreia se exercită constrângerea, coruperea sau orice altă faptă cu efect vădit intimidant. Sfera acestor persoane este relativ determinată prin textul de lege. Sunt incluse aici persoanele care ar putea sesiza organele de urmărire penală prin plângere sau denunț, cele care sunt chemate să dea declarații în calitate de părți, martori, experți, interpreți, care dețin anumite probe, precum și membrii de familie ai acestora.

Victima, în cazul infracțiunii de a face declarații (art.309 CP RM), poate fi bănuitul; învinuitul; victima (în sens procesual); partea vătămată; martor; partea ci-

vilă; partea civilmente responsabilă; expertul; traducătorul; interpretul.

Bănuitul este persoana fizică față de care există anumite probe că a săvârșit o infracțiune până la punerea ei sub învinuire.

Învinuitul este persoana fizică față de care s-a emis, în conformitate cu prevederile prezentului cod, o ordonanță de punere sub învinuire.

Victimă este considerată orice persoană fizică sau juridică căreia, prin infracțiune, i-au fost aduse daune morale, fizice sau materiale. Victima are un interes în cadrul procesului penal și este interesată în rezultatele acestuia.

Parte vătămată este considerată persoana fizică sau juridică căreia i s-a cauzat prin infracțiune un prejudiciu moral, fizic sau material, recunoscută în această calitate, conform legii, cu acordul victimei. Minorul căruia i s-a cauzat prejudiciu prin infracțiune va fi considerat parte vătămată fără acordul său.

Martorul este persoana citată în această calitate de organul de urmărire penală sau de instanță, precum și persoana care face declarații, în modul prevăzut de prezentul cod, în calitate de martor. Ca martori pot fi citate persoane care posedă informații cu privire la vreo circumstanță care urmează să fie constatată în cauză.

Parte civilă este recunoscută persoana fizică sau juridică în privința căreia există suficiente temeiuri de a considera că în urma infracțiunii i-a fost cauzat un prejudiciu material sau moral, care a depus la organul de urmărire penală sau la instanța de judecată o cerere de chemare în judecată a bănuitului, învinuitului, inculpatului sau a persoanelor care poartă răspundere patrimonială pentru faptele acestuia.

Parte civilmente responsabilă este recunoscută persoana fizică sau juridică care, în baza legii sau conform acțiunii civile înaintate în procesul penal, poate fi supusă răspunderii materiale pentru prejudiciul material cauzat de faptele învinuitului, inculpatului.

Expertul este persoana numită pentru a efectua investigații în cazurile prevăzute de prezentul cod, care nu este interesată de rezultatele cauzei penale și care, aplicând cunoștințele speciale din domeniul științei, tehnicii, artei și din alte domenii, prezintă rapoarte în baza acestora.

Interpret, traducător este persoana care cunoaște limbile necesare pentru interpretarea semnelor celor muți ori surzi sau traducere, precum și terminologia juridică, nu este interesată în cauza penală și acceptă să participe în această calitate. Interpretul, traducătorul – este desemnat în această calitate de organul de urmărire penală sau de instanța de judecată în cazurile prevăzute de CP RM.

Latura subiectivă a infracțiunii de constrângere de a face declarații. Prin latura subiectivă a infracțiunii înțelegem atitudinea psihică a subiectului infracțiunii, față de acțiunea sau inacțiunea periculoasă, săvârșită de el, precum și fața de urmările periculoase ale acțiunii sale [6].

Prin urmare, latura subiectivă a infracțiunii de con-

strângere de a face declarații se caracterizează prin intenție directă. Făptuitorul este conștient de pericolul social și ilicitatea acțiunilor sale (moment intelectual) și dorește să comită aceste acte (moment volitiv).

Savanții ruși A.S. Gorelik, L.V. Lobanova consideră că motivele și scopurile nu au influență asupra calificării infracțiunii de constrângere de a face declarații [7]. Deseori constrângerea se aplică în scopul descoperirii crimei, din intenții carieriste, din dorința de a crea aparența unei activități bune, fapt care nu exclude răspunderea prin prisma infracțiunii de constrângere de a face declarații.

Motivele infracțiunii pot fi diferite și pot exista mai multe (de exemplu, concepte false despre necesitățile serviciului, străduința de a-și ascunde propria incapacitate de a investiga infracțiunea, găsirea vinovatului adevărat, îndeplinirea termenelor de investigație etc.).

Componenta infracțiunii analizate este descrisă de legislator, fără referire directă la un scop anume. Însă acest lucru nu înseamnă că ea nu poate interveni ca element obligatoriu al unei infracțiuni. De multe ori, legislatorul nu formulează în mod direct obiectivul sau motivul infracțiunii, dar le implică [8].

Considerăm că constrângerea de a face declarații este un act comis cu un scop anume. Pe această afirmație se bazează și poziția lui Ș.S. Rașkovskaia, care subliniază faptul că „spre deosebire de motiv, scopul constrângerii de a face declarații, chiar dacă nu este menționat direct în dispoziție ... este o trăsătură necesară a corpului delict. Constrângerea de a face declarații este întotdeauna efectuată în scopul de a obține anumite elemente de probă” [9].

Făptuitorul ar putea comite infracțiunea analizată chiar cu scopul de a denatura procesul, astfel încât nu se poate spune că nu a urmărit împiedicarea îndeplinirii justiției.

În una din accepțiunile prezentate în literatura de specialitate, s-a susținut că latura subiectivă a infracțiunii de constrângere de a face declarații poate fi comisă numai prin intenție directă, motivat prin faptul că „scopul personal al autorului nu este unul independent de lezarea procesului de îndeplinire a justiției, ci se află într-o strânsă conexiune cu denaturarea probelor și împiedicarea aflării adevărului în procesul penal”.

Referințe:

1. Федеральный закон „О внесении изменений и дополнений в Уголовный кодекс Российской Федерации” от 8 декабря 2003 г. № 162-ФЗ. В: *СЗ РФ*, 2003, № 50, ст. 4848.
2. *Международные акты о правах человека*, с. 230.
3. *Codul penal al Republicii Azerbaidjan*, art. 293.
4. Галахова А.В. *Преступления против правосудия*, 2005, p. 105. http://www.juristlib.ru/book_3031.html.
5. Oprea Maria. *Infracțiuni contra îndeplinirii justiției*. București: Universul Juridic, 2015, p. 129.
6. <https://andreivocila.wordpress.com/2010/03/24/conceptul-de-infracțiune-si-trasaturile-ei-fundamentale/>
7. Горелик А.С., Лобанова Л.В. *Преступления против правосудия*. Санкт-Петербург, 2005, p.390.
8. Рапог А.И. *Субъективная сторона и квалификация преступлений*. Москва, 2001, с. 102.
9. Рашковская И.С. *Op.cit.*, p. 43.

WILL IT EVER BE POSSIBLE AND HOW TO PROFILE THE TERRORIST?

Lilia GÎRLA,
doctor în drept, conferențiar universitar (USM)
Jacob RUB,
or. Haifa, Israel,
doctorand (USM)

Identificarea membrilor organizațiilor teroriste, precum și prevenirea săvârșirii atacurilor constituie principala componentă a eforturilor antiteroriste. Dacă profilarea teroristului este posibilă, aceasta ar fi o metodă atractivă pentru căutarea și stabilirea personalității sale, ar eficientiza alocarea resurselor profilactice și, pe cale de consecință, ar contribui la creșterea probabilității interceptării atacului terorist. Autorul a ajuns la concluzia că este suficient de dificil a determina originea comportamentului terorist sau a factorilor care contribuie la formarea acestuia. Participarea în calitate de membru în cadrul unui grup sau organizație teroristă deseori contribuie la creșterea statutului social al persoanei în cadrul familiei, etniei, confesiunii sau chiar la nivelul națiunii întregi. Totodată, sunt sesizate și anumite obstacole în aplicarea teoriilor criminologice care ne-ar ajuta să calculăm cu precizie un factor sau altul ce țin de formarea personalității teroristului sau de explicarea transformărilor ce conduc la personalitatea teroristă.

Autorul, analizând factorii vizați, cum ar fi psihopatologici, psihologici, biologici, de gen, socioeconomici și de vârstă care se impun a fi cei mai proeminenți factori în construirea profilului terorist, a ajuns la concluzia că nu întotdeauna aceștia ne pot oferi o soluție practică în metodele de identificare a teroriștilor. El subliniază două trăsături principale caracteristice teroriștilor – nivelul redus de autoapreciere și devierea spre risc. Argumentul principal al științei criminologice este elaborarea unei noi formule de calculare și identificare a profilului terorist similară cu identificarea criminalilor gu-lerelor albe. În cadrul acestui articol științific, a fost demonstrată o combinație de trăsături caracteristice ale personalității teroristului și a luării de decizii la nivel de formulă universală pentru toți teroriștii.

Cuvinte-cheie: profilul teroristului; organizație teroristă; atac terorist; efort antiterorist; probabilitatea interceptării atacului terorist; teorii criminologice cu privire la terorism; personalitatea teroristului; măsurarea profilului terorist; auto-aprecierea teroristului; asumarea riscului în cazuri de terorism.

* * *

Identifying members of terrorist organizations and preventing them from carrying out successful attacks is a core component of any anti-terrorism effort. If terrorist profiling is possible, it would be an irresistibly attractive method for countering terrorist attacks as it would maximize the efficiency of prophylactic resource allocation, increasing the likelihood of the interception of a terrorist attack. The author has concluded that it is difficult to ascertain the origins of terrorist behavior or the factors that influence the same. Membership in a terrorist group or organization can also enhance one's social standing in a broader community – family, ethnic, confessional or national. There are obstacles for criminological theories to point out with precision any one factor responsible for the growth of the terrorist personality or to explain the transformation of becoming full-fledged terrorists. The author has analyzed clearly such factors of terrorist profile as psychopathological, psychological, biological, gender, racial, socioeconomic, gender and age items as the most prominent factors for profiling a terrorist is not a practical solution for an effective counter-terrorist measure. Two traits that appear to be disproportionately prevalent among terrorists are low self-esteem and a predilection for risk taking. The basic argument is that the science can create a minimum formula to Profile the Terrorist as to a white collar crime personality. In this article there have been demonstrated that combination of factors of personality characteristics and making a decision to commit a crime with a minimalist formula for finding a common denominator for all terrorists.

Keywords: Profile the Terrorist; terrorist organizations; terrorist attacks; anti-terrorism effort; likelihood of the interception of a terrorist attack; criminological theories of terrorism; terrorist personality; measurements to profile the terrorist; self-esteem of terrorism; risk taking in terrorism cases.

In order to aim at an evaluation of the characteristics and the motives of terrorism – whether of the traditional variety or its current offshoot – it is necessary to go into a study of the criminological theories hitherto stated and try to assess the phenomenon of terrorism.

Identifying members of terrorist organizations and preventing them from carrying out successful attacks is a core component of any anti-terrorism effort. The fundamental task of this process is to separate the terrorist from the non-terrorist. The most prevalent method

of attempting to achieve distinction between these two groups is to establish a set of psychological, socio-economic, physical, and/or racial attributes that mark one from the other. In other words, what does a terrorist look like, what personality traits do they possess and in what circumstances do they live and work? Essentially, it constructs a terrorist profile comprised of certain perceptible qualities with which an observed individual can be likened to, thus determining the probability of terroristic tendencies within the subject.

If terrorist profiling is possible, it would be an ir-

resistibly attractive method for countering terrorist attacks as it would maximize the efficiency of prophylactic resource allocation, increasing the likelihood of the interception of a terrorist attack [1].

The reality, however, is that terrorist profiling has not proved to be the panacea silver bullet against terrorism. Many explanations have been given as to the reasons why terrorist profiling has, so far at least, failed to deliver [2, p.92-105; 3, p.3-12; 4, p.69-80].

Our Conclusion is that it is difficult to ascertain the origins of terrorist behavior or The factors that influence the same. Terrorist's motives differed widely in the past – and they will differ even more so in the future. But there are discernable patterns that can be broadly applied. What makes young people join such groups is spiritual emptiness rather than an empty stomach. The stresses and strains of modern life frequently have been adduced as reasons why such people turn to violence. Membership in a terrorist group or organization can also enhance one's social standing in a broader community – family, ethnic, confessional or national. One Also cannot rule out the material well-being as a contributing factor in cementing individual loyalty to a group hence, all factors contribute towards the creation of the terrorist personality, which in due course endures the complex.

It is difficult for criminological theories to point out with precision any one factor responsible for the growth of the terrorist personality or to explain the transformation of becoming full-fledged terrorists, but a study of all the divergent factors, as well as an evaluation of the same, will in all probability place us in a better position to understand the different stages that go into the making of a terrorist.

Terrorists can be identified in comparison to a societal population through the: A. observation of noticeable, B. indicating traits C. behavioral patterns.

The three most prominent approaches to terrorist recognition employ racial-physical, psychopathological and socioeconomic attributes as profiling parameters.

This article will deal with the merits and failings of these three profiling techniques in order to determine whether the titular question - whether the terrorist can ever be profiled – is answerable.

Until the discovery of a universal definition, if one can exist, the efforts to further research the phenomenon must adopt working definitions in order to achieve some clarity of meaning. Those creating a terrorist profile must do exactly that, with particular detail to what actions differentiate a terrorist from a non-terrorist. Importantly, not all of the activities involved in terrorism are illegal, particularly those which support the ultimate action – the terrorist attack – through a peripheral network of terrorist sympathizers, such as financiers, promoters and recruiters.

According to the Racial, Gender and Age Profiling, the most egregious method of profiling terrorists is to identify the potential based on racial characteristics. On the basis of race and comparable factors, is both discriminatory and foolish. Arabs and Muslims – to name the two most obvious targets for such reactions today – are part of the American mainstream. Many are citizens. The vast majority... are altogether innocent of any connection with terrorism. Meanwhile, some people who are not Arabs... have apparently joined our enemies in Al Qaeda' [5, p.688]. Clearly, relying on race as the salient factor for profiling a terrorist is not a practical solution for an effective counter-terrorist measure.

Another immutable dimension which is often employed to profile terrorists is biological gender. Proponents of gender profiling argue that all of the nineteen 9/11 hijackers were male, as were the 21 Jemaah Islamiyah terrorists arrested in Singapore in 2002 [6, p.183]. The dominance of male terrorists should not be overstated. Despite having numerical superiority, Russell and Miller warn against using simplistic male-centric profiling.

Female terrorists are more adept at allaying the suspicions of security personnel. As a result, posing as wives or mothers, they often can enter areas that would be restricted to males... [7, p.22]. Hudson writes that 'women have played prominent roles in numerous urban terrorist operations in Latin America' [8, p.53]. Notorious Latin American female terrorists include the Sandinista's Dora Maria Téllez; Farabundo Martí National Liberation Front's Ana María; Montoneros' Norma Ester Arostito; and a large portion of the M-19 details that seized the Dominican Embassy in Bogotá in 1980 and the Colombian Palace of Justice in 1985. Hudson writes that '[the female terrorists during the siege of the Palace of Justice] were among the fiercest fighters' [9, p.53].

The issue of age discrimination in terrorist profiling is also an example of the failure to limit the filtering of a large population into a manageable group. There is no definitive age group that terrorists fall into. Although the majority of terrorists are in their early twenty's, the average age of several terrorist groups is considerably lower [10, p.31]. At the other extreme, the leadership hierarchies of terrorist organizations tend to be markedly older than the mean age. Both Osama bin Laden and Carlos Marighella were in their late 50's when they were killed. The new head of al-Qaeda, Ayman al-Zawahiri, turned sixty last year. When the FBI's Most Wanted Terrorists list was published in 2001, the average age of the 22 individuals listed was 37 years-old. In light of this variety, it is clear that age is a problematic measure of profiling potential terrorists. It is of interest to note at this point that while race, age and gender profiling in the criminal context - such as the routine searching of young black males by police patrols - is

condemned as prejudiced, unconstitutional or institutionally racist, the equivalent usage in the terrorism context is largely overlooked by the general public. The populace's relative tolerance of these unsophisticated profiling techniques – and the infringements on individual liberties that result from them – may be a consequence of the post-9/11 climate of fear and the culture of terrorist stereotyping that has emerged from it.

According Pathological and Psychological Profiling we can say that, unlike racial and gender discrimination, psychological profiling is widely accepted in both the study of criminology and as a method within law enforcement operations. There have been multiple attempts to transfer its apparent success from the criminal environment to the context of terrorism. Implicit in this approach is the belief in a causal connection between abnormal psychopathological behavior and terroristic tendencies. The presence of certain exhibited personality traits or traumatic life experiences is believed to be suggestive of a propensity towards terrorism. In the criminal context, psychological profiling is used as a method of suspect identification, particularly in highly emotive cases involving rape offenders, sexual-orientated killers and serial arsonists [11]. Several psychologists have associated violent behavioral patterns with the presence of mental trauma, sexual deprivation and/or an oppressive formative atmosphere in the perpetrators past [12, p.456-483]. Adorno's use of psychometric testing and clinical interviews of willing Holocaust participants concluded that there existed an 'authoritarian personality' that was susceptible to the influences of prejudicial and totalitarian directives. Lester, et al. transfer this work into the field of terrorism studies by attaching to Islamic terrorists such proclivities as the projection of internal guilt, the displacement of anger onto others, the submission to conventionalism, aspirations of toughness and bravado and an absence of empathy [13, p.292].

Terrorists. In analyzing right-wing Italian terrorism, Ferracuti and Bruno define an 'authoritarian-extremist personality' characterized by pathological disturbance, ideological vacuity and a psychological disconnection with reality [14, p.209]. Sullwold categorizes German terrorist leaders into two psychological profiles; the unstable, egotistic and apathetic extrovert, and the intolerant, paranoid and hostile neurotic [15]. By compiling the numerous psychological studies into the terrorist mind, their amalgamated results produce multiple terrorist personalities, or utilize personality traits that are widely distributed in a population. Psychological profiling, so far, has failed to determine a single 'terrorist personality'. The commonality between these psychological profiles is that the potential persons malefactor is either insane or they hold a warped awareness of reality. This is particularly seen as the case with suicide terrorism. Kushner writes that Palestinian suicide bombers

may be overwhelmed by a life experience which has generated extreme feelings of anger and hopelessness, such as the result of losing several relatives or close friends at the hands of Israeli security forces [16, p.329-337]. Salib and Rosenberger both hypothesize that the rationality of suicide bombers is hijacked by desperation caused by a perceived absence of hope, derailing them into a dependence on grandiose, paranoid delusions [17, p.475-476; 18, p.13-20].

The endeavors of psychologists in profiling the terrorist have been limited to vague implications of irrationality and insanity. Post notes that, 'behavioral scientists attempting to understand the psychology of individuals drawn to this violent political behavior have not succeeded in identifying a unique "terrorist mindset"' [19, p.103].

Systematic research into the biographical records of the Baader-Meinhof Gang conclude that they] did not differ from the comparison group of no terrorists in any substantial way; in particular, the terrorists did not show higher rates of any kind of psychopathology' [20, p.423].

Proponents of the normalcy of the terrorist mind depict the social environment that terrorists operate in. Terrorists are generally not delinquents or recluses, but thrive in an atmosphere of interdependence. Clark's investigations into ETA found that its members are not socially marginalized or mentally disturbed; instead, they belonged to a close-knit ethnic community and were supported by loving families [21]. Unlike lone wolves, the terrorist group relies on 'mutual commitment and trust' and 'the cooperation between groups', as demonstrated by the four 9/11 hijacking groups, which is 'radically inconsistent with the psychopathic personality' [22, p.16]. In fact, Townshend writes that terrorists are 'disturbingly normal people'. For example, Post describes terrorists as 'action-oriented, aggressive people who are stimulus-hungry and seek excitement', which, even if accurate, would cover a sizable demographic of those in the military, security or emergency services [23, p.27]. It is now generally accepted that as opposed to serial killers, pyromaniacs and rapists, the terrorist mind follows rational decision-making and attends to a coherent political philosophy that facilitates the use of violence as a tool of strategic and communicative value. The motives of terrorists are inherently socio-political, relating to a group philosophy rather than individual psychology. From this perspective, terrorism is a manifestation of political militancy, albeit in an intentionally audacious form, and the rationality of its actions should not be considered in isolation from their purposes.

Another criticism of the psychological profiling of terrorists is that the terrorist organization, as with a legal enterprise, recruits many personalities in order to fulfil a diversity of functions. The composition of a terrorist organization is far from homogenous, and re-

quires the skills of not only hijackers and bombers, but bomb-makers, smugglers, leaders, disciplinarians, orators, communicators, trainers and financiers. The work undertaken by these roles culminates in the overall terrorist campaign.

About Socioeconomic Profiling, this strand of terrorist profiling relies on the premise that terrorist proclivity can be ascertained through information on an individual's social status, education, livelihood and marital status, amongst other factors. The general belief among international leaders is that "poverty lies at the heart of terrorism", as purported by Desmond Tutu and South Korean President Kim Dae Jong, and "education reduces terrorism", as supported by the Dalai Lama and Nobel Laureate Elie Wiesel [24, p.70; 25, p.1536]. These blanket suppositions do not always correlate with real world research. An example of this incongruity can be seen in Russell and Miller's analysis of eighteen different terrorist organizations and 350 individual terrorists active in the decade following 1966 [26, p.31]. Their research concluded that '[the observed terrorists] have been largely single males... who have some university education, if not a college degree'. From this, terrorists are more likely to be single, and, more surprisingly, they are likely have undertaken higher or further education. The same conclusion is drawn from the study of West German terrorists during that period; Hudson writes that; 'The RAF and Red Brigades were composed almost exclusively of disenchanting intellectuals' [27, p.49].

So, the task of profiling the terrorist has been a long and drawn-out process that has seen a revival of interest in the post-9/11 era. During the seventies and eighties, many psychologists, sociologists, political scientists and international security academics sought to systematically record terrorist data in order to construct profiles organized around various parameters. The crudest profiles used immutable traits such as race and biological gender, while others endeavored to define the terrorist through psychopathological or socioeconomic measurements. The initial obstacle facing all of these efforts was definitional, as is still the case today. This is because the fundamental terminology under investigation – terrorism – has not been universally defined.

Working definitions employed by different studies vary and, therefore, the internal validity of recorded data and the generalized conclusions drawn from that data is considerably weakened. Regardless of this preliminary hindrance, the profiling of terrorists fails to result in any definitive phenotype of the universal terrorist. For instance, the use of racial profiling to monitor a population for potential international terrorists would result in a discrimination of security checks against Arabs, which total over 5 million people living in the United States alone. Overlooking the sheer size of this demographic, the fact remains that not all terrorists are

Arabs. The implementation of racial stereotypes into terrorist profiling is not only imprecise, but has considerable ramifications for the individual liberty of the population being monitored. This has equal severity in the instances of gender and age profiling. The argument for psychological profiling in the context of terrorism also falls short in its claim that a terrorist personality or personalities exist. Although some scholars argue that with more primary data, psychological profiling will be substantiated as a successful measure, the current evidence concludes that no causal progression from mental illness to terroristic intention occurs. Psychological profiling is further stifled by the apparent normalcy and sociability of many terrorists. Ethno-nationalists, in particular, are intertwined into an interdependent close-knit community which requires high levels of trust and mutual commitment, far from the notions of psychosis or other pathological disorders. Psychological profiles that incorporate subtler but ubiquitous personality traits, such as aggression and thrill-seeking, do not provide enough specificity to be of any practical application to the countering of terrorism. On the other hand, socioeconomic profiles do display some merit in specific temporal and geographic contexts, but are soon invalidated due to the fluidity of the political environment and the evolving terrorist-counterterrorist dichotomy. Due to the need of a considerable amount of biographical data and the lack of longevity or generalizability, such profiles have limited practical use in combating emerging terrorist threats. Socioeconomic profiles succeed in demonstrating one thing – the multiplicity and complexity of the phenomenon of terrorism.

We think that the usage of one-dimensional measurements to profile the terrorist is a futile endeavor and is likely to remain so in light of the current research. It may be argued that a successful terrorist profile can be created by amalgamating several unsuccessful one-dimensional assessments into a multi-dimensional profile. This is clearly a recipe for compounding failure because, with each additional dimension added, the profile's scope becomes more and more extraneous to the diverse nature of the modern international terrorist.

Hence, what kinds of people are likely to join sects or such terrorist groups engaging in such acts of violence. Aggression and intense hate can manifest themselves in a variety of ways, in writing a manifesto or making a speech as well as in throwing a bomb. Psychologists, psychiatrists, criminologists, anthropologists, and neurologists have given much thought to the issue of whether or not there is a predisposition toward violence in human beings. Two traits that appear to be disproportionately prevalent among terrorists are low self-esteem and a predilection for risk taking [28, p.9].

As we have written at the beginning of this article – It is difficult for criminological theories to point out with precision any one factor, but a study of all the di-

vergent factors, as well as an evaluation of the same, will in all probability place us in a better position to understand the different stages that go into the making of a terrorist. So, for example we will argue that the science can create a minimum formula to Profile the Terrorist- as to a white collar crime personality, for example. We have made a research [29] in this subject UNIVERSITY STATE OF MOLDOVA (USM) with the title of: CRIMINAL BEHAVIOR AND LEGAL ASPECTS OF REDUCTION OF WHITE-COLLAR CRIMINALITY IN ISRAEL AND MOLDOVA. In this study we were able to find a combination of factors of personality characteristics and making a decision to commit a crime with a minimalist formula for finding a common denominator for all white-collar offenders.

We must emphasize that in this study we have raised another parameter that would assist the irrational model in decision and risk making, which is presented as an innovative and leading model in the field of white-collar criminality – “personality coefficient” of the potential felon, which might better define the chance of success in perpetrating a crime .It is our opinion that the chances of success in committing the offence depends and should be based upon “personality observations” that would assist in the prospect of success of the crime that indeed faces the potential felon or as a tool to isolate such an employee.

Personality components the model were based on: consciousness, extroversion, neurosis, pleasance and openness. The new approach in research of decision-making to perpetration of a WCC, which is the «intuitive approach». In this approach, as well, there is still an assumption that under same circumstances and same conditions and same organization of conduct, the intuitive decision-making would be related by a strong correlation with personality traits of a potential WCC and there would not be a similar behavior between individuals. We think that may be it will be the solution about terror felons and groups. We do not agree to the attitude that behavioral Detection Many scholars are skeptical as to whether the observation of behavioral and micro-facial movements is scientifically proven to be able to determine future violent intent. We can agree to study in parallel an alternative to profiling the terrorist; a more lucrative venture may be to transcend the individual by profiling terrorism as a process within a complex system.

Anyway, Evil never left us, it seems. So there is no need for an answer. It is here, is now, and since then it lies in the historical human memory.

References:

1. Siggins P. *Racial Profiling in an Age of Terrorism*, 2002 <http://www.scu.edu/ethics/publications/ethicalperspectives/profiling.html>.
2. Crenshaw M. *The Causes of Terrorism, Past and*

Present’. New Global Terrorism, ed. Kegley C. Upper Saddle River, NJ: Pearson, 2000, p. 92-105.

3. Bonar B. *The Psychology of Terrorism: Defining the Need and Describing the Goals*’, Psychology of Terrorism. Eds. Bongar B., et al. Oxford: Oxford University Press, 2007, p.3-12.

4. Moghaddam F. *The Staircase to Terrorism: A Psychology Exploration*’, Psychology of Terrorism. Eds. Bongar B. et al. Oxford: Oxford University Press, 2007, p.69-80.

5. Ellman S.J. *Racial Profiling and Terrorism*’. In: *New York Law School Law Review*, 2003, vol.46, p. 688.

6. Dean G. *Criminal Profiling in a Terrorism Context*’, in *Criminal Profiling: International Theory, Research, and Practice*, ed. Kocsis, R.N. Totowa, NJ: Humana Press Inc., 2007, p.183.

7. Ussell C.A. and Miller B.H. *Profile of a Terrorist*’. In: *Terrorism: An International Journal*, 1977, vol.1: no.1, p.22.

8. Hudson R. *The Sociology and Psychology of Terrorism: Who becomes a Terrorist and why?* Washington, DC: Library of Congress, 1999, p.53.

9. *Ibidem*, p.53.

10. *Ibidem*, p.31.

11. Kpcsis R.N. *Criminal Profiling: Principles and Practices* .Totowa, NJ: Humana, 2006.

12. Volkan V. *September 11 and Societal Regression*’, in *Group Analysis*, 2002, vol.35, p.456-483.

13. Lester D., Yang B. and Lindsay M. *Suicide Bombers: Are Psychological Profiles Possible?*’. In: *Studies in Conflict and Terrorism*, 2004, vol.27, p.292.

14. Ferracuti F. and Bruno F. *Psychiatric Aspects of Terrorism in Italy*’, in *The Mad, the Bad and the Different: Essays in Honor of Simon Dinhz*, eds. Barak-Glantz, I.L. and C.R. Huff, Lexington, MA: Lexington Books, 1981, p.209.

15. Sullwold L. *Biographical Features of Terrorists*’, in *World Congress of Psychiatry, Psychiatry: The State of the Art*, vol.6. New York: Plenum, 1985.

16. Kushner H.W. *Suicide Bombers*’, *Studies in Conflict and Terrorism*’, 1996, vol.19, p.329-337.

17. Salib E. *Suicide Terrorism*’. In: *British Journal of Psychiatry*, 2003, vol.182, p.475-476.

18. Rosebegeer J. *Discerning the Behavior of the Suicide Bomber*’. In: *Journal of Religion & Health*, 2003, vol.42, p.13-20.

19. Post J. *Individual and Group Dynamics of Terrorist Behavior*’. In: *World Congress of Psychiatry, Psychiatry: The State of the Art*, vol.6. New York: Plenum, 1985, p.103.

20. Clark R. *Patterns in the Lives of ETA Members*’. In: *Terrorism*, 1983, vol.6: no.3, p.423.

21. *Ibidem*, Mc Cauley.

22. Townshend C. *Terrorism: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press, 2002, p.16.

23. *Ibidem*. Post, 1998, p.27.

24. *Ibidem*. Moghaddam, p.70.

25. Atran S. *Genesis of Suicide Terrorism*’. In: *Science*, 2003, vol.299, p.1536.

26. *Ibidem*, Russell and Miller, p.31.

27. *Ibidem*, Hudson, p.49.

28. Lopamudra, Bandyopadhyay. *The Role of Criminological Theories in the Identification of the Terrorist Personality* p. 9-11. <http://www.globalindiafoundation.org/terrorism.pdf>.

PRACTICA EXAMINĂRII LITIGIILOR CU PRIVIRE LA REGIMUL DE AUTORIZARE ÎN TRANSPORTUL RUTIER DE PERSOANE

Iurie MIHALACHE,
doctor în drept, conferențiar universitar (USPEE „Constantin Stere”)
Polina HILOTII,
(audient la Institutul Național al Justiției)

Practica judiciară din Republica Moldova cu privire la cauzele de contencios administrativ din transportul rutier de călători este diferită, chiar și la examinarea unor cauze asemănătoare. În majoritatea dosarelor, reclamantii sunt operatorii de transport, iar pârât este Ministerul Transporturilor Infrastructurii Drumurilor (MTID). Printre motivele adresării în instanța de judecată, operatorii de transport invocă: a) refuzul MTID de a deschide rute noi; b) acordarea dreptului de deservire a aceleiași rute mai multor operatori de transport concomitent; c) caracterul ilegal al anumitor decizii emise de MTID. Se recomandă ca până la adresarea în instanța de judecată, transportatorii să depună o cerere prealabilă, în temeiul Legii Contenciosului administrativ nr.793/2000.

Cuvinte-cheie: transport rutier; operator de transport rutier; practica judiciară; autorizație de transport; cerere prealabilă.

* * *

Court practice in the Republic of Moldova on administrative cases of road passenger transport is different, even when examining similar cases. In most cases, complainers are carriers, and respondent is the Ministry of Transport road Infrastructure (MTID). Carriers raise claims such as: a) MTRI denials from opening new routes; b) granting the right to service the same routes several carriers simultaneously; c) the illegal nature of certain decisions issued by MTRI. It is recommended that up to address the court, carriers submit prior request, according to Law Administrative Offences no.793/2000.

Keywords: road transport; road transport operator; judicial practice; transport authorization; prior request.

Dintre toate felurile de transport, cel mai solicitat în Republica Moldova este transportul rutier de călători. Conform informațiilor furnizate de Camera de Licențiere, în prezent 949 de agenți economici dispun de licențe privind *transportul rutier de călători în folos public* [1]. Numărul mare al operatorilor de transport rutier duce la scăderea calității serviciilor prestate. Dificilă este situația din transportul de călători pe rute regulate în trafic național, unde concurează 90% din numărul total al operatorilor de transport. Pentru comparație, o situație total diferită există în Belarus, unde transportul este administrat practic integral de către stat (95%) [2].

Cele mai frecvente conflicte din transportul rutier de călători se înregistrează între Ministerul Transporturilor și Infrastructurii Drumurilor al RM (MTID) și operatorii de transport rutier în legătură cu deschiderea, suspendarea și închiderea curselor. Or, numărul mare de transportatori, tarifele relativ joase (0,48 lei/km/pasager), fluxul de călători aflat în descreștere generează nemulțumiri în rândul operatorilor de transport, respectiv noi procese de judecată împotriva MTID. Ca exemplu, în perioada ianuarie 2014-mai 2015, Curtea de Apel Chișinău a examinat 45 de dosare de acest fel, iar Curtea Supremă de Justiție – 27 de dosare [3]. În acest context, scopul prezentului articol este de a sintetiza practica judiciară acumulată până în prezent, în care părți sunt MTID și transportatorii. Bineînțeles, importanța majoră au deciziile Curții Su-

preme de Justiție a RM, care pot servi ca precedent judiciar la examinarea unor cauze similare, oferind, în același timp, răspuns la întrebările ce țin de aplicarea legislației la acest capitol.

Baza normativă în conformitate cu care are loc deschiderea noilor rute sau închiderea celor existente este constituită din *Codul transporturilor rutiere* [4], *Regulamentul transporturilor auto de călători și bagaje nr.854/2006* [5] și *Instrucțiunea provizorie privind modul de eliberare și evidență a autorizațiilor unitare pentru traficul auto internațional* [6]. La apariția unor litigii, se recomandă ca până la adresarea în instanța de judecată, transportatorii să depună o cerere prealabilă, în temeiul art.14 al Legii contenciosului administrativ nr.793/2000 [7], către organul care a emis actul administrativ contestat (MTID). În caz contrar, dacă transportatorii neglijează această cale și se adresează direct cu acțiune în judecată, judecătorul le va *restitui* cererea de chemare în judecată făcând trimitere la Codul de procedură civilă al RM [8], *că reclamantul nu a respectat procedura de soluționare prealabilă a pricinii pe cale extrajudiciară* (art.170 alin.(1) lit.(a)).

Potrivit Regulamentului nr.854/2006, *temei pentru organizarea transporturilor regulate de pasageri îl constituie analiza cerințelor populației, agenților economici, autorităților administrației publice, situației existente și a altor factori* (pct.17). În așa mod, temeiul de bază la deschiderea rutelor constă în sati-

sfăcerea nevoilor de transport ale populației. Pentru început însă trebuie să existe o cerere a transportatorului, deoarece fără cerere nu există temei de a deschide ruta (cursa). Primăria poate interveni și ea cu o cerere, dar numai în susținerea intereselor populației locale. Cererea poate fi adresată din numele primarului ori a consiliului local. Până la urmă temeiurile expuse la pct.17 din Regulamentul nr.854/2006 sunt foarte relative, deoarece pe parcursul anilor au fost deschise numeroase rute, în timp ce numărul de pasageri rămâne neschimbat (ori chiar în descreștere).

Deschiderea și închiderea rutelor nu poate fi efectuată oricum, ci **trebuie să se țină cont de interesele populației**. Ca exemplu aducem speța în care prin ordinul MTID au fost deschise două curse regulate Chioselia–Cahul. Ulterior însă, la fel prin ordinul ministrului, ordinul inițial a fost abrogat. Drept temei s-a invocat că pe ruta respectivă activează alt operator de transport care satisface pe deplin cerințele populației. Nemulțumit, operatorul de transport s-a adresat cu acțiune în judecată. Curtea de Apel Chișinău și Curtea Supremă de Justiție au dat câștig de cauză operatorului de transport, motivând că populația din satul Chioselia este interesată de existența cursei respective, iar motivele invocate de MTID nu pot servi drept temei pentru închiderea rutei. Astfel, în favoarea menținerii rutei Chioselia–Cahul s-a pronunțat populația din localitățile respective; consiliul local din satul Doina printr-o decizie a cerut restabilirea rutei; la fel, primarii satelor Chioselia, Câșla, Coștangalia și 112 locuitori ai acestor sate au solicitat restabilirea rutei. În asemenea circumstanțe, Curtea Supremă de Justiție a decis că ordinul MTID este emis cu încălcarea legislației și urmează a fi anulat, iar ruta Chioselia–Cahul să fie restabilită [9].

La deschiderea rutelor noi, atât MTID, cât și operatorii de transport **sunt obligați să ia în considerare frecvența deplasării populației, dar și interesele altor operatori de transport rutieri autorizați să efectueze curse în aceeași direcție**. Astfel, într-o situație de caz, MTID a emis ordinul nr.212 din 22.10.07 prin care a permis perfectarea documentelor pentru SRL „AutoInterBus-Tur” privind deschiderea rutei Chișinău–Hamburg (Germania), însă ulterior, printr-un alt ordin, nr.213 din 18.09.08, a retras dreptul de perfectare a documentelor. Operatorul de transport a contestat actul administrativ în instanța de judecată. Judecătoria Centru și Curtea de Apel Chișinău au dat câștig de cauză operatorului de transport, în schimb Curtea Supremă de Justiție a casat hotărârea instanței de apel, motivând că frecvența deplasării populației pe segmentul Chișinău–Hamburg este redusă, astfel încât ordinul MTID nr.213 din 18.09.08 de retragere a dreptului în perfectarea documentelor este întemeiat [10].

Curtea Supremă de Justiție motivează că la ceilalți transportatori care efectuează rute regulate spre

Germania coeficientul de încărcare este de 29% din capacitatea totală a autocarului, iar acest lucru dovedește că este irațional de a antrena și alți operatori de transportatori la ruta dată. Subliniem că în cazul rutelor de trafic internațional, pentru a stabili care este coeficientul de încărcare, instanța de judecată solicită de la Serviciul Vamal al RM prezentarea informației cu privire la numărul de pasageri care au traversat frontiera de stat. Coeficientul de încărcare poate fi calculat și în baza informației preluate din foile de parcurs, însă practica dovedește că aceste informații nu reflectă realitatea [11].

Într-un alt caz similar, MTID a permis deschiderea rutei noi Chișinău–Sankt Petersburg, dar fără a ține cont de drepturile altor transportatori care operează de mult timp pe linia respectivă, cu venituri reduse. Operatorii de transport au contestat în instanța de judecată ordinul MTID, solicitând anularea lui. Judecătoria Buicani a anulat ordinul MTID, motivând că transportul regulat de călători pe segmentul Chișinău–Sankt Petersburg este deservit de către cinci operatori de transport rutier, iar apariția celui de-al șaselea ar falimenta activitatea celor existenți. Mai mult, la pornirea din Sankt Petersburg cursa solicitată se suprapune cu altă rută, nefiind respectat intervalul de o oră prevăzut de lege. Curtea de Apel Chișinău a menținut hotărârea primei instanțe, adăugând că prin prisma art.20 lit.b) din Regulamentul nr.854/2006, MTID era obligat să refuze deschiderea unei rute noi [12].

Relativ la temeiul că nu se respectă **principiul de transportare a călătorilor la punctul de destinație pe calea cea mai scurtă**, Colegiul civil și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție s-a expus că acesta nu poate servi drept temei pentru modificarea itinerarului în condițiile în care cerințele populației din localitățile respective sunt anume pentru itinerarul respectiv. Faptul dat se atestă prin demersul primărilor, în care este indicat că itinerarul acestor rute este convenabil locuitorilor, util și corespunde cerințelor acestora [13].

Altă categorie de dosare dintre MTID și operatorii de transport se referă la nerespectarea obligației de **atribuire a rutelor în bază de concurs**. În conformitate cu prevederile Regulamentului nr.854/2006, desfășurarea concursului pentru atribuirea dreptului de deservire a rutei (cursei) regulate este obligatorie numai în situația când la aceeași rută pretind doi sau mai mulți agenți transportatori. Dacă pretendent este doar unul, concursul nu se va desfășura (pct.19). *Problema este că alți transportatori, care la fel ar dori să participe la concursul pentru aceeași rută, nu cunosc despre faptul că o cerere în acest sens a fost depusă deja. Astfel, după expirarea a 30 de zile, solicitantului i se atribuie dreptul de deservire a rutei (cursei), în timp ce ceilalți doritori nu au cunoscut despre aceasta, respectiv nu mai pot participa la concurs.*

Ca exemplu aducem cazul în care un grup de agenți

transportatori au acționat în judecată MTID din motiv că prin ordinul ministrului au fost deschise două curse regulate Chișinău–Taraclia, fără a fi respectate cerințele Regulamentului nr.854/2006 cu privire la desfășurarea concursului. Curtea Supremă de Justiție a dat câștig de cauză MTID, motivând că ordinul de deschidere a noilor curse a fost emis cu respectarea cerințelor legale: „*Contrar argumentelor aduse de către recurenți (n.n. – operatorii de transport), prima instanță a statuat just că, la caz, organizarea unui concurs nu era necesară. Or, reieșind din prevederile pct.19 al Regulamentului transporturilor auto de călători și bagaje, atribuirea prin concurs a dreptului de deservire a rutelor regulate de călători este prevăzută doar în cazul depunerii a două sau mai multe cereri pentru obținerea dreptului de deservire a rutei (curselor) regulate de călători, condiții care la caz nu au fost stabilite*” [14]. Interpretarea oferită de instanța supremă la pct.19 din Regulamentul nr.854/2006 este bine venită prin faptul că oferă un răspuns clar la întrebarea când trebuie și când nu trebuie organizat concurs. Astfel, dacă cel puțin doi transportatori vor depune cereri către MTID pentru deschiderea aceleiași rute (curselor), concursul trebuie organizat, în schimb dacă numai un singur transportator depune cerere pentru ruta (cursa) respectivă, organizarea concursului nu va fi necesară.

Din nefericire, există și cazuri de aplicare greșită de către instanțele judecătorești a pct.19 din Regulamentul nr.854/2006. Astfel, operatorul de transport ÎI „Autoservice – Zamfir” a depus cerere de chemare în judecată împotriva MTID cu privire la contestarea actului administrativ. În motivarea acțiunii, reclamantul invocă faptul că s-a adresat cu cerere către pârât prin care a solicitat atribuirea dreptului de deservire a rutei Chișinău–Coșcalia, dar a primit refuz. Prin răspunsul MTID i s-a explicat că în direcția solicitată există rute regulate de călători, fluxul de călători este redus și deschiderea rutelor noi va afecta activitatea operatorilor de transport existenți. Paradoxul este că peste două luni, MTID a acordat ruta respectivă altui operator de transport.

Prin hotărârea Judecătoriai Buiucani, mun. Chișinău, acțiunea a fost respinsă. În mod similar a procedat Curtea de Apel Chișinău, care a respins apelul declarat de reclamant și a menținut hotărârea primei instanțe. În schimb, Curtea Supremă de Justiție casează integral decizia Curții de Apel Chișinău și hotărârea Judecătoriai Buiucani, și emite o hotărâre nouă prin care admite acțiunea înaintată de ÎI „Autoservice – Zamfir”, respectiv anulează ordinul MTID ca fiind ilegal. Instanța supremă aduce explicații că în cazul depunerii a două sau mai multe cereri pentru obținerea dreptului de deservire a rutei regulate de călători, atribuirea se efectuează în conformitate cu Regulile de atribuire prin concurs a dreptului de deservire a rutelor regulate de călători (Anexa nr.3 la Re-

gulamentul nr.854/2006). În speță cert este faptul că pentru deschiderea aceleiași curse Chișinău–Coșcalia a fost depusă cerere și de către reclamant cu solicitarea ca ruta să fie atribuită lui spre deservire, care însă a rămas fără soluționare. Așadar, Curtea Supremă de Justiție conchide că existând înregistrate două cereri cu privire la deschiderea aceleiași rute, era necesară organizarea și desfășurarea concursului [15].

Desfășurarea concursului de către MTID este necesară și în cazul când prin ordin se decide retragerea dreptului de deservire a rutei de la un operator de transport cu acordarea acesteia unui alt operator de transport. Dacă cerința respectivă nu este respectată, atunci operatorul de transport căruia i s-a retras dreptul de deservire a rutei, înaintând acțiune în judecată, va primi câștig de cauză, chiar și în condiția în care retragerea dreptului de deservire a rutei s-a făcut în baza unor temeiuri bine argumentate aduse de Minister. Nu are importanță faptul câți pretendenți vor participa la concurs (poate fi și un singur pretendent), important este ca concursul să fie desfășurat conform regulilor stabilite de Regulament.

Se va ține cont și de faptul că, până la alegerea noului transportator, ruta va continua să fie deservită de către vechiul transportator. Aceasta pentru a nu crea întreruperi în prestarea serviciilor. Mai mult ca atât, dreptul de deservire a rutei poate fi acordat aceluiași transportator, dar numai dacă acesta depune efort pentru a înlătura neajunsurile care i s-au invocat (pct.30 din Regulamentul nr.854/2006). Pentru MTID norma respectivă constituie un drept, și nu o obligație. Totodată, nu putem vorbi despre dreptul de prioritate al vechiului transportator. Or, dacă la concurs va participa un transportator mai bun, acesta va câștiga dreptul de a deservi ruta scoasă la concurs. Ca exemplu, aducem situația în care prin ordinul ministrului transporturilor a fost retras de la SRL „Pro-et-Contra” dreptul de a deservi ruta regulată Chișinău–Hansa, cu atribuirea, temporar, a dreptului de deservire pe ruta dată unui alt transportator. Nefiind de acord, SRL „Pro-et-Contra” a contestat ordinul ministrului în judecată. Curtea de Apel Chișinău a respins acțiunea reclamantului. O decizie diferită a luat Curtea Supremă de Justiție care consideră că la emiterea hotărârii prima instanță n-a elucidat pe deplin circumstanțele care au importanță pentru soluționarea pricinii în fond. Regulamentul nr.854/2006 reglementează o procedură specială pentru retragerea dreptului de deservire a rutelor (curselor) regulate, și anume, acestea *urmează a fi scoase la concurs*, însă MTID nu a respectat cerința dată. Luând în considerare acest fapt, Curtea Supremă de Justiție casează hotărârea primei instanțe și trimite pricina spre rejudecare la instanța de fond în alt complet de judecată [16].

Deschiderea rutelor internaționale se face în baza acordurilor de colaborare cu alte state. În fiecare an,

MTID împreună cu ministerele de resort ale altor state, stabilesc numărul de *autorizații* necesare pentru schimbul anual. Cu aceasta se ocupă în detaliu comisiile mixte (moldo-române, moldo-ucrainene etc.) Totodată, rutele regulate internaționale de călători se efectuează în regim de paritate (50% dintre curse le efectuează transportatorul moldovean și 50% – transportatorul străin). În legătură cu aceasta, prezintă interes un caz în care ministrul transporturilor a emis ordin privind deschiderea cursei București 08:00 – Chișinău 08:00, însă ceilalți transportatori care activează pe ruta dată nefiind de acord, au atacat ordinul ministrului în judecată. Curtea Supremă de Justiție a respins integral acțiunea transportatorilor, motivând că: „Din materialele dosarului rezultă că ordinul contestat a fost emis în conformitate cu prevederile acordului bilateral dintre Guvernul RM și Guvernul României în domeniul transportului rutier. Mai mult decât atât, în calitate de partener, transportatorul moldovean a fost ales de către societățile comerciale din România. Totodată, nu pot fi reținute argumentele precum că atribuirea dreptului de deservire a rutei trebuia să fie realizată în conformitate cu reglementările normative naționale, adică urma să se efectueze o analiză a situației existente a rutelor care deja activează în această direcție, a fluxului de pasageri pe această direcție și capacitatea transportatorilor existenți de a satisface cerințele populației. *Or, ruta Chișinău–București este o rută internațională și atribuirea curselor la această rută se efectuează în conformitate cu Acordul bilateral dintre Guvernul Republicii Moldova și Guvernul României în domeniul transporturilor rutiere.* Deservirea rutelor regulate între aceste două state se efectuează **în condiții reciproce**, luând în considerare pct.44 al Regulamentului nr.854/2006, care stipulează că: în cazul obținerii avizului pozitiv, agentul transportator perfectează și prezintă contractul încheiat cu un partener străin din țara de destinație pentru efectuarea la paritate a rutei (cursei), *ceea ce și a prezentat Ministerul Transporturilor și Infrastructurii al României*” [17].

Discuții există și cu referire la Comisia disciplinară în domeniul transporturilor rutiere, imputernicită de MTID cu drept de recomandare a sancțiunilor pentru operatorii de transport. În speță, Curtea de Apel Chișinău se expune că: *MTID nu a aprobat statutul juridic al Comisiei disciplinare în domeniul transporturilor rutiere; Regulamentul nr.854/2006 nu prevede atribuții și posibilitatea de funcționare administrativă a unei asemenea comisii, iar unicul organ abilitat cu dreptul de a discuta și dispune retragerea dreptului de deservire a rutei este MTID și nicidecum comisiile din care acesta face parte* [18]. Menționăm ca fiind eronată interpretarea acordată de instanța de judecată în problema dată. Comisia disciplinară în domeniul transporturilor rutiere nu aplică sancțiuni, dar exami-

nează dovezi și face propuneri de sancționare. Procesul-verbal cu propunerile de sancționare se remite la adresa conducerii MTID, care aprobă prin ordin aplicarea sancțiunilor.

Concluzii și recomandări. 1. Practica judiciară cu privire la cauzele de contencios administrativ din transportul rutier de călători este foarte diferită, chiar și la examinarea unor cauze asemănătoare. În majoritatea dosarelor de acest fel, reclamanții sunt operatorii de transport, iar pârât este MTID. De regulă, printre motivele adresării în instanța de judecată transportatorii invocă: a) refuzul MTID de a deschide rute (curse) noi; b) acordarea dreptului de deservire a aceleiași rute mai multor transportatori; în consecință, capacitatea de îmbarcare a autobuzelor este mică, astfel încât transportatorii sunt în pierdere; c) caracterul ilegal al deciziilor luate de MTID în privința retragerii dreptului de deservire a rutelor; deseori, parte la proces este și Camera de Licențiere, care retrage licența de activitate operatorilor de transport rutier ce încalcă dispozițiile Legii privind reglementarea prin licențiere a activității de întreprinzător nr.451/2001 [19].

2. Până în prezent nu s-a realizat o sistematizare a practicii judiciare acumulate la examinarea de către instanțele judecătorești a cauzelor de contencios administrativ din transportul rutier de călători. Printre motive se numără și faptul că dosarele sunt examinate de judecători diferiți, fără a avea o experiență pe genul respectiv de cauze și fără a cunoaște practica judiciară a Curții Supreme de Justiție la acest capitol.

3. Practica judecătorească neuniformă se datorează și imperfecțiunii legislației din transport. Regulamentul transporturilor auto de călători și bagaje nr.854/2006 care se aplică în prezent nu reglementează pe deplin relațiile ce apar în legătură cu deschiderea și închiderea rutelor (curselor), astfel încât MTID adeseori emite decizii contradictorii, fapt ce provoacă nemulțumiri în rândul operatorilor de transport și numeroase adresări în instanțele de judecată.

4. Spre deosebire de alte state (Franța, Germania, România), în care transportul public este prestat de întreprinderi mari, în Republica Moldova activează un număr sporit de transportatori, dar cu posibilități financiare reduse. Ca rezultat, situația actuală din transportul public de călători a devenit deplorabilă, 35% din transport este ilicit, iar principala cauză rezidă în legislația imperfectă și foarte permisivă la acest capitol. În contextul celor menționate, propunem completarea Regulamentului transporturilor auto de călători și bagaje nr.854/2006 cu o normă, potrivit căreia pe viitor *rutele noi să fie acordate unui număr limitat de transportatori, care au o experiență de lucru în transportul rutier de călători de cel puțin 7 ani și dispun de bază tehnico-materială.* Transportatorii ce nu corespund acestor exigențe, li se recomandă să încheie contracte de colaborare cu transportatorii care

dispun de bază tehnico-materială și sub denumirea lor de firmă să efectueze transporturile de călători. Schema dată funcționează eficient în Uniunea Europeană, unde rețeaua transporturilor rutiere de călători este deținută de companii notorii, cum sunt „Eurolines”, „Deutsche Touring”, „Atlassib” etc. Pe această cale, în Republica Moldova ar apărea transportatori profesioniști, fapt ce va contribui la micșorarea numărului de litigii în instanțele de judecată.

5. Recomandăm ca Plenul Curții Supreme de Justiție să emită o hotărâre explicativă cu titlul „Hotărârea explicativă privind examinarea cauzelor de contencios administrativ din sfera transportului rutier” în care să fie abordat modul de examinarea cauzelor cu privire la deschiderea, închiderea și suspendarea rutelor de călători de către MTID. Pe această cale ar fi posibilă uniformizarea și sistematizarea practicii judiciare în domeniu, respectiv se va reduce numărul dosarelor examinate neuniform.

Referințe:

1. A se vedea site-ul oficial al Camerei de Licențiere a RM, <http://licentiere.gov.md/licentaresult.php?l=ro> (vizitat 12.11.2015).
2. Бабицкий А.В., Буйкевич О.С. *Общественный транспорт Беларуси: состояние и пути развития*. Минск: Изд-во: „И.П. Логвинов”, 2010, с.34.
3. Informația dată a fost obținută prin numărarea dosarelor în care calitatea de parte la proces o au operatorii de transport rutier împotriva MTID. Deciziile sunt făcute publice pe site-ul oficial al Curții Supreme de Justiție a RM – www.csj.md și portalul instanțelor judecătorești – www.instante.justice.md.
4. *Codul transporturilor rutiere*, nr.150 din 17.07.2014. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr.247-248.
5. *Regulamentul transporturilor auto de călători și bagaje*, nr.854 din 28.07.2006. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2006, nr.124-125.
6. *Instrucțiunea provizorie privind modul de eliberare și evidență a autorizațiilor unitare pentru traficul auto internațional*, aprobată prin Ordinul MTID nr.11 din 16.01.2010. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2010, nr.172-178.
7. *Legea contenciosului administrativ*, nr.793 din 10.02.2000. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2000, nr.57-58.
8. *Codul de procedură civilă al Republicii Moldova*, adoptat prin Legea nr.225 din 30.05.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr.111-115.
9. Decizia Colegiului civil și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție a RM din 13.05.2009, dos. 3r-642/09, www.csj.md.
10. Decizia Colegiului civil și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție a RM din 12.05.2010, dos. 3r-988/10, www.csj.md.
11. Mihalache Iu. *Sinteza practicii judiciare pe cauzele de contencios administrativ ce țin de transportul auto de călători*. În: *Revista Națională de Drept*, 2011, nr.8, p.8-14.
12. Decizia Colegiului civil și de contencios administrativ al Curții de Apel Chișinău din 26.03.2015, dosar nr.3a-3049/14. În: *Arhiva Judecătorei Buiucani*, mun. Chișinău.
13. Decizia Colegiului civil și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție a RM din 04.12.2008, dos. 3r-2038/08, www.csj.md.
14. Decizia Colegiului civil și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție a RM din 18.12.2008, dos. 3r-2251/08, www.csj.md.
15. Decizia Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție a RM din 06.05.2015, dosar nr.3ra-307/15. În: *Arhiva Judecătorei Buiucani*, mun. Chișinău.
16. Decizia Colegiului civil și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție a RM din 29.04.2009, dosar nr.3r-595/09, www.csj.md.
17. Decizia Colegiului civil și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție a RM din 27.10.2010, dos. 3r-1818/10. www.csj.md. 18. Decizia Colegiului civil și de contencios administrativ al Curții de Apel Chișinău din 15.10.2014, dosar 3a-736/14, www.instante.justice.md.
19. *Legea privind reglementarea prin licențiere a activității de întreprinzător*, nr.451 din 30.07.2001. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2005, nr.26-28.

ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА ПРИНУЖДЕНИЕ ЛИЦА К ИЗЪЯТИЮ ОРГАНОВ ИЛИ ТКАНЕЙ (сравнительное правоведение)

Василий ФЛОРЯ,

кандидат юридических наук, доцент

(Академия «Штефан чел Маре» МВД Республики Молдова)

В статье рассматриваются вопросы ответственности за принуждение лица к изъятию органов или тканей, предусмотренной в законодательствах различных стран, за торговлю человеческими органами, тканями и клетками (ст. 158 УК РМ в редакции закона от 7 ноября 2013), опасности, грозящей пациентам при некачественных операциях, материальные затраты на их проведение, противодействие самовосхвалению и саморекламе медицинских работников, нереальность программы по трансплантации на 2012-2016 годы, советы пациентам о том, как избежать неблагоприятных последствий при поспешной даче согласия на трансплантацию.

Ключевые слова: ответственность; преступления в области трансплантации; донор; реципиент; стоимость вмешательства; финансирование; противодействия; внутрибольничные инфекции.

* * *

Dans cet article sont discutés des problèmes concernant la responsabilité prévue par les législations de divers pays pour le fait de forcer la personne d'extirper des organes et des tissus, pour la commercialisation des organes, des tissus et des cellules humains (art. 158 CP RM, en rédaction de la loi du 7 novembre 2013); le danger qui menace les patients dans les cas des opérations non-qualitatives; des dépenses matérielles pour leur accomplissement; contrecarrer l'autoéloge et l'autopublicité des médecins, le caractère irréalisable du programme de transplantation pour les années 2012-2016; des conseils aux patients pour éviter les conséquences défavorables quand ils acceptent immédiatement la transplantation.

Mots-clefs: responsabilité; délit dans le domaine de transplantation; donneur; récipient; le coût de l'intervention; financement; opposition; infections intrahôpitaux.

Статья 158 УК Республики Молдова в редакции закона от 26 сентября 2008 г. предусматривала ответственность за (1) принуждение лица к изъятию органов или тканей с целью трансплантации или в других целях, совершенное с применением насилия или с угрозой его применения.

Эта норма полностью воспроизвела ст. 120 УК России 1996 г. В УК Украины 2001 года – это статья 143: Нарушение установленного законом порядка трансплантации органов или тканей человека. В УК Республики Беларусь 1999 года статья 163 также предусматривает ответственность за принуждение к даче органов или тканей для трансплантации, а ст. 164 – за нарушение порядка проведения трансплантации.

Эти нормы были введены в уголовные законодательства стран СНГ и других стран в связи с тем, что в конце XX – начале XXI века получили распространение преступления, связанные с незаконным изъятием органов, особенно почек, с целью трансплантации. Многие граждане Республики Молдова выезжали в другие страны, где в подпольных клиниках продавали одну почку за мизерную плату и становились инвалидами. Возвращаясь домой, они должны были получать пенсию от государства.

В связи с этим в Молдове одно время были запрещены операции по пересадке органов. «Да и в настоящие время и у нас, и во всем мире вокруг этого делаются большие и очень грязные деньги. Тебя могут не вылечить, тебе не помогут только потому, что твои органы понадобятся тому, кто платил за них большие деньги» [1].

Молдавские трансплантологи вздохнули с облегчением, когда им разрешили снова проводить операции по трансплантации органов, которые сулили немало выгод как для них, так и для государства.

Правительство Республики Молдова своим постановлением от 9 октября 2012 г. утвердило Национальную программу по трансплантации на 2012-2016 годы. Программа содержит ряд спорных положений и вызывает много вопросов. В пункте 7 со ссылкой на проект европейской директивы о трансплантации органов отмечается, что пересадка печени продлевает жизнь пациента на 11,5 г., пересадка сердца – на 6,8 г., легких – на 5,2 года, почек – на 5,77 г. Точность этих подсчетов сомнительна. На вопрос о том, сколько бы прожил пациент, погибший в результате некачественной операции, врачи в один голос отвечают, что одному Богу известно. Скажем, пациент погиб при удалении миндалин, при лечении зуба

или в других случаях. При этом медики ссылаются на анафилактический шок, который якобы нельзя предвидеть. Но ведь существуют пробы на переносимость лекарств. Исходя из обратного, можно заключить, что если пациент погиб при некачественной операции по пересадке органов, его жизнь сокращается на вышеуказанное количество лет. Полагаем, что обещание продления жизни после пересадки органов является одним из способов завлечь доверчивых пациентов на операционный стол, без гарантии выживания после операции.

Между тем данные о том, сколько же прожили молдавские пациенты, которым среди первых пересадили органы, засекречены.

В пункте 7 также утверждается, что трансплантация почек является и экономически выгодной, так как позволяет сэкономить 3,5 млн. леев бюджетных средств. Каким же образом создается эта экономия, если, со слов В.Хотиняну, пересадка органов – дорогостоящая операция, порядка 100 тысяч евро?

И сколько же сэкономлено за 4 года осуществления программы (2012-2015)?

Среди задач программы указаны и выдача разрешений на деятельность по трансплантации к 2016 году еще 7 медико-санитарным учреждениям, кроме уже авторизованных 10, т.е. всего их будет 17. В 2014 г. в Молдове было сделано 20 операций по пересадке органов (по 10 печени и почек, в 2015 – пока 13). Доноров, согласных на пересадку органов, крайне мало.

Среди других задач программы ставится достижение к 2016 году числа операций по трансплантации почек – 50 в год, печени – 14 в год, сердца – 8 в год. Судя по показателям 2014 -2015 годов, эта задача не будет выполнена и больше смахивает на маниловщину.

Программа предусматривает и ряд мер по агрессивной рекламе в средствах массовой информации о пользе трансплантации. Один из пунктов намечает увеличить на 90% продвижение в СМИ позитивного отношения к трансплантации с искоренением стереотипа, связанного с

торговлей органами; привлечь к этой рекламе и религиозные концессии.

Предполагается, что финансирование программы будет осуществляться из средств госбюджета, а также за счет взносов международных организаций, пожертвований и грантов. Какую сумму из стоимости операции в 100 тысяч евро должны оплачивать пациенты, не указывается.

На ожидаемые результаты программы может повлиять противодействие медицинских работников, вызванное предрассудками. Мы считаем это положительным фактором, так как речь идет о противодействии врачей, знающих о низком качестве операций, о внутрибольничных инфекциях, о нечеловеческих страданиях и материальных затратах пациентов, о возможной гибели пострадавших.

Наш совет легковерным пациентам: хорошо подумайте, прежде чем согласиться на смертельно опасную дорогостоящую операцию с неизвестным результатом. В случае неблагоприятного исхода хирургического вмешательства виновных медицинских работников не найти.

Литература:

1. Рябков Л., Толстая С. *Если молдавский донор почки или печени говорит об альтруизме, мы просим у него справку от психиатра*. В: *Комсомольская правда*, 2015, 29 октября.
2. Герасименко Сергей. *Дело врачей-потрошителей*. В: *Комсомольская правда*, 2003, 30 сентября, 1 и 2 октября.
3. Аргюшин О. *Продал свою почку – в тюрьму*. В: *Эхо планеты*, 2003, № 30, с. 24.

Нормативные акты:

1. УК Республики Молдова 2002 г.
2. УК России 1996 г.
3. УК Украины 2001 г.
4. УК Беларуси 1999 г.
5. Постановление Правительства Республики Молдова от 9 октября 2012 г. об утверждении Национальной программы по трансплантации на 2012-2016 годы.

ELEMENTELE CONSTITUTIVE SUBIECTIVE ALE INFRAȚIUNILOR PREVĂZUTE LA art.349 DIN CODUL PENAL

Partea I

*Ghenadie PAVLIUC,
doctorand (USPEE „Constantin Stere”)*

În studiul propus spre atenție este menționat: în cazul în care persoanele cu vârsta între 14 și 16 ani comit faptele descrise în art.349 CP RM, acestea pot răspunde pentru infracțiunile prevăzute la alin.(2) art.152 sau alin.(2) art.197 CP RM; indiferent de calitatea specială pe care o posedă, făptuitorii vor răspunde în baza art.349 CP RM în condiții generale, fără a le fi diferențiată răspunderea; subiect al infracțiunilor prevăzute la art.349 CP RM poate fi persoana cu funcție de răspundere care își desfășoară activitatea în cadrul unei autorități publice. Într-un asemenea caz, nu este aplicabil art.328 CP RM; doar intenția poate constitui forma de vinovăție manifestată la comiterea infracțiunilor prevăzute la art.349 CP RM. Excepția o constituie cazul prevăzut la lit.d) alin.(2) art.349 CP RM, atunci când făptuitorul manifestă imprudență față de alte urmări grave etc.

Cuvinte-cheie: subiectul infracțiunii; vârsta răspunderii penale; responsabilitate; iresponsabilitate; participație; motivul infracțiunii.

***

In the study brought to your attention are presented the following important facts regarding the subjective constituents of the offences referred to at art.349 CC RM: if people aged between 14 and 16 commit the acts described in art.349 CC RM, they can be held liable for the offences referred to at par.(2) art.152 or par.(2) art.197 CC RM; without regard to their special quality, offenders in general terms will be held liable under art.349 CC RM and won't have their liability be differentiated; a subject of the offences under art.349 CC RM can be the person with responsibility function who works within a public office. In such a case is not applicable art.328 CC RM; only the intention may form the guilt projected during the perpetration of the offences referred to at art.349 CC RM. The exception to the rule is the case mentioned at lett.d) par.(2) art.349 CC RM during which the perpetrator manifests recklessness towards other serious consequences etc.

Keywords: the subject of the offence; the age of criminal liability; responsibility; irresponsibility; level of involvement; the motive of the offence.

1. Subiectul infracțiunilor prevăzute la art.349 CP RM

Din art.21 CP RM, rezultă că subiect al infracțiunilor prevăzute la art.349 CP RM este persoana fizică responsabilă care la momentul comiterii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani.

Persoana juridică nu poate fi subiect al infracțiunilor analizate. Legiuitorul a decis ca, în cazul infracțiunilor prevăzute la art.349 CP RM, destinatar al obligației de conformare în cadrul raportului juridic de drept penal să fie doar persoana fizică. Această persoană fizică trebuie să se caracterizeze prin două condiții generale: 1) vârsta de 16 ani ca vârstă minimă a răspunderii penale; 2) responsabilitate.

Din definiția noțiunii de infracțiune, formulată la alin.(1) art.14 CP RM, cunoaștem că infracțiunea este o faptă săvârșită, printre altele cu vinovăție. Din punctul de vedere al lui V.Dobrinou, „vinovăția implică acțiunea a doi factori inerenti vieții psihice a persoanei: pe de o parte, conștiința sau factorul intelectual, iar pe de altă parte, voința sau factorul volitiv” [1]. Pentru a exista vinovăție, făptuitorul trebuie să aibă „dezvoltarea psihofizică necesară care să-i permită stăpânirea și dirijarea în mod conștient a actelor sale de conduită, precum și de a-și da seama de posibilele urmări prejudiciabile ale faptelor sale” [2].

După părerea lui S.S. Lohanski, „fiecare vârstă se caracterizează întotdeauna printr-o conduită conștientizată și volitivă” [3]. Totuși, nu oricare vârstă a făptuitorului poate condiționa aplicarea răspunderii penale. În opinia lui S.Brînza, „teoria dreptului penal nu pune problema unei limite maxime de vârstă, dincolo de care persoana să nu poată fi recunoscută drept subiect al infracțiunii, ci numai problema unei vârste de la care există capacitate penală” [4]. Idei apropiate sunt exprimate de A.Ungureanu: „Omul dobândește facultățile psihice, care îi dau posibilitatea de a fi conștient de acțiunile sale și de a le putea stăpâni, numai la o anumită vârstă” [5]. De asemenea, V.Păvăleanu afirmă: „Omul dobândește la o anumită vârstă facultățile psihice care-i dau posibilitatea de a-și da seama de acțiunile sale și de a le putea stăpâni” [6].

În cazul infracțiunilor prevăzute la art.349 CP RM, se prezumă că minorul care a atins vârsta de 16 ani are capacitate penală. Vârsta sub 16 ani a făptuitorului este o cauză ce exclude răspunderea penală în baza art.349 CP RM. Nici chiar persoanele cu vârsta între 14 și 16 ani nu sunt pasibile de răspundere în baza art.349 CP RM. Legiuitorul a considerat că persoanele cu o asemenea vârstă nu sunt capabile să conștientizeze semnificația pe care o comportă: 1) activitatea normală a autorităților publice, alături de 2) libertatea

psihică (morală), integritatea corporală, sănătatea sau viața persoanei, ori integritatea, substanța și potențialul de utilizare a bunurilor. În acest plan, A.M. Lazarev menționează just: „În perioadele diferite ale vieții sale, în virtutea particularităților ce caracterizează procesele psihice sau fiziologice care decurg în organismul persoanei, aceasta poate avea o atitudine diferită față de realitatea înconjurătoare. De aceea, legiutorul soluționează problema vârstei minime a răspunderii penale nu aleatoriu, ci luând în considerare legitățile de dezvoltate a persoanei” [7].

Referindu-se la ipotezele din legea penală rusă și cea azeră, care sunt similare cu ipoteza descrisă în art.349 CP RM, I.D. Ismailov afirmă: în cazul în care persoanele care au vârsta între 14 și 16 ani comit vătămarea intenționată medie a integrității corporale sau a sănătății asupra reprezentanților autorităților publice sau a rudelor apropiate ale acestora, în legătură cu îndeplinirea de către reprezentanții autorităților publice a atribuțiilor funcționale, răspunderea se va aplica potrivit art.127 „Vătămarea intenționată medie a integrității corporale sau a sănătății” din Codul penal al Federației Ruse [8] sau în baza art.127 „Vătămarea intenționată nu prea gravă a integrității corporale sau a sănătății” din Codul penal al Azerbaidjanului [9,10]. În principiu, ideea exprimată de acest autor urmează a fi susținută. Totuși, ea necesită anumite ajustări, pentru a corespunde prevederilor legii penale autohtone. Astfel, putem afirma: în cazul în care persoanele cu vârsta între 14 și 16 ani comit faptele descrise în art.349 CP RM, acestea pot răspunde pentru infracțiunile prevăzute la alin.(2) art.152 sau alin.(2) art.197 CP RM.

În alt context, art.22 CP RM prevede: „Responsabilitatea este starea psihologică a persoanei care are capacitatea de a înțelege caracterul prejudiciabil al faptei, precum și capacitatea de a-și manifesta voința și a-și dirija acțiunile”.

Dacă persoanei fizice care a atins vârsta de 16 ani îi lipsește responsabilitatea, ea nu poate fi subiect al infracțiunilor prevăzute la art.349 CP RM. Sub acest aspect, art.23 CP RM stabilește: „Nu este pasibilă de răspundere penală persoana care, în timpul săvârșirii unei fapte prejudiciabile, se afla în stare de iredponsabilitate, adică nu putea să-și dea seama de acțiunile ori inacțiunile sale sau nu putea să le dirijeze din cauza unei boli psihice cronice, a unei tulburări psihice temporare sau a altei stări patologice. Față de o asemenea persoană, în baza hotărârii instanței de judecată, pot fi aplicate măsuri de constrângere cu caracter medical, prevăzute de prezentul Cod” (alin.(1)); „nu este pasibilă de pedeapsă persoana care, deși a săvârșit infracțiunea în stare de responsabilitate, înainte de pronunțarea sentinței de către instanța de judecată s-a îmbolnăvit de o boală psihică care a lipsit-o de posibilitatea de a-și da seama de acțiunile ori inacțiunile sale sau de a le dirija. Față de o asemenea persoană, în baza hotărârii instan-

ței de judecată, pot fi aplicate măsuri de constrângere cu caracter medical, iar după însănătoșire – ea poate fi supusă pedepsei” (alin.(2)).

La ipoteza prevăzută la alin.(1) art.23 CP RM, se referă următoarele exemple din practica judiciară: *F.I. a fost învinuit de comiterea infracțiunii prevăzute la lit.a) alin.(2) art.349 CP RM. În cadrul examinării cauzei, instanța de judecată a stabilit că F.I. a săvârșit infracțiunea în stare de iredponsabilitate. De fapt, acesta suferă de schizofrenie paranoidă, sindrom halucinator paranoid. Afecțiunea în cauză limitează capacitatea lui F.I. de prevedere și deliberare a acțiunilor sale, precum și condiționează ca acesta să nu poată acționa cu discernământ. Drept urmare, procesul penal intentat împotriva lui F.I. a fost încetat [11]; R.B. a fost învinuit de săvârșirea infracțiunii prevăzute la alin.(1^a) art.349 CP RM. În cadrul examinării cauzei, instanța de judecată a stabilit că, în momentul comiterii faptei, acesta se afla în stare de delir alcoolic, ceea ce l-a lipsit de capacitatea de prevedere și deliberare a acțiunilor sale. În consecință, procesul penal intentat împotriva lui R.B. a fost încetat, fiindu-i aplicate măsuri de constrângere cu caracter medical [12]; C.V. a fost învinuit de comiterea infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.349 CP RM. În cadrul examinării cauzei, instanța de judecată a stabilit că acesta a săvârșit infracțiunea în stare de iredponsabilitate. În realitate, acesta suferă de schizofrenie paranoidă, sindrom paranoid în stadiu de acutizare. Această afecțiune l-a lipsit de capacitatea de prevedere și deliberare a acțiunilor sale. Drept urmare, procesul penal intentat împotriva lui C.V. a fost încetat, fiindu-i aplicate măsuri de constrângere cu caracter medical [13].*

Cu privire la exemplele prezentate *supra*, aducem în atenție punctul de vedere al lui V.Pașca: „Când făptuitorul a fost lipsit de capacitate psihică în momentul săvârșirii faptei, această cauză de înlăturare a caracterului penal al faptei își păstrează efectele, indiferent dacă ulterior această stare a încetat” [14]. Cu alte cuvinte, în ipoteza iredponsabilității în varianta descrisă la alin.(1) art.23 CP RM, încetarea acestei stări nu poate avea un caracter retroactiv.

În altă ordine de idei, în art.349 CP RM nu este circumstanțiată nicio calitate specială a subiectului infracțiunii. Astfel, se poate deduce că, indiferent de calitatea specială pe care o posedă, făptuitorii vor răspunde în baza art.349 CP RM în condiții generale, fără a le fi diferențiată răspunderea. De exemplu, în următoarea speță subiectul infracțiunii are calitatea de militar: *O.M. a fost condamnat în baza lit.a) alin.(2) art.349 CP RM. Fiind militar în termen și urmărind eschivarea de la serviciul militar, la 12.01.2009, acesta a părăsit samavolnic unitatea militară în care-și îndeplinea serviciul. Ca urmare, factorii de decizie abilitați au dispus efectuarea de investigații în vederea stabilirii locului aflării lui O.M. și a reținerii acestuia. La 13.12.2008,*

aproximativ la ora 00.30, în timpul reținerii lui O.M. la domiciliul acestuia din satul Scumpia, raionul Fălești, acesta a refuzat să se supună cerințelor legale ale colaboratorilor de poliție de a se preda benevol. Apoi, O.M. l-a atacat pe colaboratorul de poliție A.G. cu un cuțit de bucătărie [15].

Calitatea specială de militar este obligatorie pentru subiecții infracțiunilor prevăzute la art.365, 367 și 368 CP RM. Aceste infracțiuni prezintă anumite asemănări cu infracțiunile prevăzute la art.349 CP RM. Totuși, este important de reținut următoarele: 1) victima infracțiunilor prevăzute la art.365, 367 și 368 CP RM poate avea doar calitatea specială de militar; 2) pentru calificarea faptei în baza art.365, 367 și 368 CP RM, nu este obligatorie legătura dintre săvârșirea infracțiunii și activitatea de serviciu a victimei. Aceste două diferențe specifice, alături de altele (care țin de obiectul, latura obiectivă și latura subiectivă a infracțiunii), permit delimitarea infracțiunilor prevăzute la art.365, 367 și 368 CP RM de infracțiunile prevăzute la art.349 CP RM.

Păstrând vectorul investigației, aducem în atenție următorul punct de vedere exprimat în doctrina penală română: în cazul infracțiunilor de ultraj, subiect poate fi și un funcționar public care prin acțiunea desfășurată aduce atingere unui alt funcționar public purtător al autorității de stat [16]. De exemplu, în următoarea speță, subiecții infracțiunii au calitatea de persoane cu funcție de răspundere care își desfășoară activitatea în cadrul unei autorități publice: *P.E. și P.A. au fost condamnați în baza alin.(1) art.349 CP RM. În fapt, P.E. exercita funcția de inspector al Biroului poliției criminale al Comisariatului de poliție al raionului Criuleni. La rândul său, P.A. exercita funcția de inspector superior al grupei poliției criminale a Sectorului de poliție nr.5 Boșcana al Comisariatului de poliție al raionului Criuleni. La 16.03.2008, aproximativ la ora 15.20, aceștia se aflau într-un birou din sediul Comisariatului de poliție al raionului Criuleni. În același loc, în momentul respectiv, în legătură cu desfășurarea urmăririi penale într-o cauză în care P.E. și P.A. figurau ca învinuți, procurorul din Procuratura raionului Criuleni, M.I. efectua acțiunea procesuală de ridicare a unor bunuri. Urmărind sistarea acestei acțiuni procesuale, P.E. și P.A. l-au îmbrâncit violent pe M.I. Apoi, smulgându-i din mâini aparatul de fotografiat și geanta cu obiectele supuse ridicării, P.E. și P.A. au fugit într-o direcție necunoscută [17].*

Considerăm că nu ar fi fost oportună aplicarea art.328 CP RM pentru fapta săvârșită de P.E. și P.A. Cu această ocazie, menționăm că, într-o decizie a Plenului Curții Supreme de Justiție se arată: *excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu însoțite de aplicarea violenței psihice (care a fost prevăzută la lit.a) alin. (2) art.328 CP RM) presupune amenințarea victimei, cu cauzarea unor vătămări ușoare, medii sau grave, cu producerea unor dureri sau suferințe psihice. Prin*

*Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 08.11.2012 [18], nu a fost dezincriminată fapta prevăzută la lit.a) alin.(2) art.328 CP RM. Această faptă se regăsește în norma relativ echivalentă prevăzută de dispoziția art.166¹ CP RM [19]. Așadar, la lit.a) alin.(2) art.328 CP RM, se stabilea răspunderea pentru excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu, însoțită de aplicarea violenței. Această normă nu mai este în vigoare. Art.166¹ CP RM se aplică, printre altele, în cazul săvârșirii faptei care a fost prevăzută la lit.a) alin.(2) art.328 CP RM. Însă art.166¹ CP RM nu poate fi aplicat pentru fapta săvârșită de P.E. și P.A. Or, în opinia lui N.Gordilă și V.Stati, victima infracțiunilor prevăzute la art.166¹ CP RM poate fi numai „persoana supusă unor măsuri de constrângere având la bază exercițiul autorității publice” [20]. În speța prezentată *supra*, M.I. nu se afla în postura de persoană supusă unor măsuri de constrângere având la bază exercițiul autorității publice. De asemenea, întrucât se situau în afara cadrului legal, nici P.E. și P.A. nu se aflau în postura de persoane care aplică măsuri de constrângere având la bază exercițiul autorității publice.*

În alt context, este necesar de menționat că, printre circumstanțele agravante specificate în art.349 CP RM, nu se numără: săvârșirea infracțiunii de două sau mai multe persoane; săvârșirea infracțiunii de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală. În aceste împrejurări, săvârșirea infracțiunilor prevăzute la art.349 CP RM prin orice formă de participare poate avea relevanță doar ca circumstanță agravantă care se ia în considerare la aplicarea pedepsei, în sensul lit.c) alin.(1) art.77 CP RM.

În plan comparativ, în legile penale ale altor state, în articolele care corespund cu art.349 CP RM, situația este diferită. De exemplu, potrivit art.319 din Codul penal al Croației [21] și art.324 din Codul penal al Serbiei [22], răspunderea se aplică pentru participarea la grupul care comite infracțiuni de ultraj. În Codul penal al Norvegiei [23], în § 127, fapta celui care contribuie la săvârșirea infracțiunii este asimilată cu fapta autorului infracțiunii.

2. Latura subiectivă a infracțiunilor prevăzute la art.349 CP RM

a) Vinovăția în cazul infracțiunilor prevăzute la art.349 CP RM

Din analiza art.349 CP RM, rezultă că, de regulă, doar intenția poate constitui forma de vinovăție manifestată la comiterea infracțiunilor prevăzute de acest articol. Excepție constituie cazul prevăzut la lit.d) alin. (2) art.349 CP RM, atunci când făptuitorul manifestă imprudență față de alte urmări grave. În restul cazurilor, imprudența nu poate caracteriza vinovăția manifestată la săvârșirea infracțiunilor prevăzute la art.349 CP RM.

În această ordine de idei, este util să reproducem argumentele prezentate într-o decizie a Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție: „Referitor la învinuirea lui M.F. în comiterea infracțiunii prevăzute la alin.(1¹) art.349 CP RM,... instanța a stabilit că colaboratorii Direcției Investigații și Securitate Internă a Ministerului Afacerilor Interne nu purtau nici uniforme de polițist, nici alte însemne care i-ar fi identificat drept colaboratori de poliție aflați în exercițiul funcției de serviciu. Colaboratorii în cauză s-au îndreptat în grabă spre automobilul în care se afla M.F., fără a se prezenta, fără a pronunța cuvintele «poliția», «misiune operativă» sau alte cuvinte care ar fi dat de înțeles că este în desfășurare o acțiune procesuală de reținere... Prin urmare, nu și-a găsit confirmare latura subiectivă a infracțiunii imputate lui M.F.”[24]. În legătură cu această speță, considerăm relevant următorul punct de vedere: pentru determinarea existenței intenției, trebuie stabilit dacă făptuitorul a cunoscut că victima are o funcție ce implică exercitarea autorității publice și se află în exercitarea atribuțiilor specifice acestei funcții ori fapta este în legătură cu funcția respectivă [25]. Dacă adaptăm această opinie prevederilor art.349 CP RM, concluzia ar trebui să fie următoarea: art.349 CP RM nu poate fi aplicat în cazul în care, în momentul comiterii infracțiunii, făptuitorul nu-și dădea seama că: 1) săvârșește infracțiunea asupra unei persoane cu funcție de răspundere care-și desfășoară activitatea în cadrul unei autorități publice, a unei persoane care își îndeplinește datoria obștească sau a unei rude apropiate a acestora; 2) infracțiunea pe care o săvârșește are legătură cu: a) activitatea de serviciu a persoanei cu funcție de răspundere care-și desfășoară activitatea în cadrul unei autorități publice sau b) activitatea obștească a persoanei care își îndeplinește datoria obștească. În lipsa condițiilor nr.1 și 2 menționate *supra* (sau chiar a uneia dintre aceste condiții), art.349 CP RM nu poate fi aplicat. În astfel de cazuri, poate fi aplicată norma generală – art.78 sau 104 din Codul contravențional ori art.152, 155 sau 197 CP RM.

În alt context, de la caz la caz, în funcție de trăsăturile individualizante ale infracțiunilor prevăzute la art.349 CP RM, tipul de intenție poate varia. Astfel, făptuitorul manifestă intenție directă la săvârșirea infracțiunilor prevăzute la alin.(1), (1¹) (în ipoteza fie de aplicare a violenței nepericuloase pentru viața sau sănătatea persoanei cu funcție de răspundere ori a rudelor ei apropiate, fie de aplicare a unei asemenea violențe asupra persoanei care își îndeplinește datoria obștească sau rudelor ei apropiate în legătură cu participarea persoanei care își îndeplinește datoria obștească la prevenirea ori curmarea unei infracțiuni sau a unei fapte antisociale) sau lit.a) alin.(2) art.349 CP RM. Săvârșind astfel de infracțiuni, făptuitorul își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sale și dorește săvârșirea acestei acțiuni.

Cu referire la infracțiunile corespondente, prevăzute de legea penală ucraineană, A.V. Boiko consideră că făptuitorul poate manifesta și intenție indirectă [26]. Avem rezerve față de această părere. Vizavi de infracțiunile corespondente, prevăzute de legea penală rusă, I.V. Baglai afirmă just că nu este de conceput ca acestea să fie comise cu intenție indirectă. O asemenea concluzie rezultă din examinarea scopului special al infracțiunilor, precum și a caracteristicilor laturii obiective a acestora [27]. În cazul infracțiunilor prevăzute la art.349 CP RM, scopul special are un caracter alternativ. De aceea, considerăm că accentul trebuie pus pe caracteristicile laturii obiective a infracțiunilor în cauză. Atunci când sunt formale, infracțiunile prevăzute la art.349 CP RM pot fi comise doar cu intenție directă [28]. Referitor la infracțiunile formale, I.Hadîrcă argumentează: „Cum poate făptuitorul să admită conștient că săvârșește o acțiune (inacțiune) prejudiciabilă? Odată ce el o săvârșește, rezultă în mod inevitabil că o și dorește. O altă concluzie ar intra în contradicție cu regulile logicii” [29]. Acest argument concludent nu diferă mult de considerentele expuse de alți autori [30].

Sub un alt aspect, făptuitorul manifestă intenție directă sau indirectă la săvârșirea infracțiunilor prevăzute la alin.(1¹) (în ipoteza fie de nimicire a bunurilor persoanei cu funcție de răspundere ori ale rudelor ei apropiate, fie de nimicire a bunurilor persoanei care își îndeplinește datoria obștească sau ale rudelor ei apropiate în legătură cu participarea persoanei care își îndeplinește datoria obștească la prevenirea ori curmarea unei infracțiuni sau a unei fapte antisociale) sau lit.c) alin.(2) art.349 CP RM. Săvârșind astfel de infracțiuni, făptuitorul își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sale, prevede urmările ei prejudiciabile, dorește sau admite, în mod conștient, survenirea acestor urmări.

Precizăm că art.349 CP RM nu poate fi aplicat în cazul în care intenția făptuitorului este de a comite omorul sau vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății. De exemplu, cu privire la intenția de a săvârși omorul, S.Brînză afirmă că aceasta „se poate deduce din următoarele împrejurări de fapt: folosirea unor mijloace apte de a produce moartea (ținând seama de felul mijloacelor, dimensiunile, soliditatea, greutatea acestora); locul sau regiunea corporală unde s-au aplicat loviturile ori asupra căreia s-a acționat; numărul, intensitatea și repetabilitatea loviturilor ori a altor acte de violență exercitate asupra victimei; perseverența făptuitorului în exercitarea violențelor; natura relațiilor dintre făptuitor și victimă anterioare săvârșirii faptei (normale, prietenești, de dușmănie); atitudinea făptuitorului după săvârșirea faptei (a încercat să dea un prim ajutor victimei sau a lăsat-o în starea în care a adus-o); locul și timpul săvârșirii infracțiunii; particularitățile victimei (vârsta, condiția fizică etc.); nivelul de instruire, experiența de viață, cunoștințele profesionale, aptitudinile făptuitorului; alte împrejurări

preexistente, concomitente sau subsecvente. Împrejurările în cauză nu au relevanță în sine privite în mod individual sau invariabil, ci numai de la caz la caz și apreciate în ansamblu” [31].

În următoarea speță, nu a fost stabilită intenția de a comite omorul sau vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, deși, în aparență, o asemenea intenție ar fi fost manifestată: *I.O. a fost condamnat conform lit.a) alin.(2) art.349 CP RM. În fapt, la 28.01.2011, în jurul orei 23.00, acesta se afla la intrarea într-un apartament de pe str. Mihail Sadoveanu, mun. Chișinău. În acel moment, în apartamentul respectiv, se afla A.G., inspector al poliției criminale al Comisariatului de poliție al sectorului Ciocana, mun. Chișinău. Acesta efectua o percheziție autorizată. În scopul sistării activității de serviciu al lui A.G., I.O. i-a aplicat acestuia o lovitură cu cuțitul în abdomen. Ca rezultat, victima a suferit o dereglare a sănătății de scurtă durată* [32]. În situații asemănătoare, alin.(1¹) art.349 CP RM a fost aplicat pentru: *înțeparea victimei cu o vargă metalică în abdomen și în partea stângă a pieptului* [33]; *lovirea victimei cu cuțitul în abdomen, astfel încât a fost deteriorată vesta antiglonț pe care aceasta o purta* [34]; *lovirea victimei cu toporul în față* [35]; *lovirea victimei cu toporul peste braț* [36]; *lovirea victimei cu lopata în cap* [37]; *tamponarea victimei cu automobilul de model VAZ-2106* [38]; *tamponarea victimei cu motocicletă de model Jawa-350* [39].

Pentru comparație, în alte exemple, art.27 și lit.d) alin.(2) art.145 CP RM a fost aplicat pentru: *încercarea de a lovi victima, care deținea funcția de inspector operativ de sector din cadrul Comisariatului de poliție al sectorului Râșcani, mun. Chișinău, cu ciocanul în cap* [40]; *aplicarea victimei, care deținea funcția de specialist în Serviciul de securitate al Penitenciarului nr.9 „Pruncul”, a unei lovituri cu cuțitul în gât* [41]; *aplicarea victimei, care deținea funcția de inspector al Secției poliției criminale a Comisariatului de poliție al raionului Nisporeni, a unei lovituri cu toporul în cap, aceasta fiind parată de victimă cu mâna* [42].

O asemenea practică neuniformă denotă că, la calificare, urmează să fie examinat mai atent conținutul intenției manifestate de făptuitor. Acest conținut „rezultă din materialitatea faptei (*dolus ex re*), adică din examinarea tuturor semnelor laturii obiective, precum și din studierea caracterului relațiilor dintre făptuitor și victimă” [43].

Continuând examinarea problemei intenției manifestate în contextul infracțiunilor prevăzute la art.349 CP RM, precizăm că pentru calificare nu contează dacă această intenție este spontană sau premeditată. O asemenea diferențiere poate conta doar sub aspectul individualizării pedepsei. În plan juridico-istoric, menționăm că în art.187 (care corespunde cu art.349 CP RM) din Codul penal al României din 1865 [44] se utiliza sintagma „prin precugetare sau prin pândire”. În plan ju-

ridico-comparativ, potrivit alin.3 art.220 (articol care corespunde cu art.349 CP RM) din Codul penal al Bahrainului [45], premeditarea constituie o circumstanță care are un efect de agravare a răspunderii.

În alt context, am afirmat anterior că, în ipoteza prevăzută la lit.d) alin.(2) art.349 CP RM, făptuitorul manifestă imprudență față de alte urmări grave. În legătură cu astfel de ipoteze, I.Vasiu menționează că praeterintenția este cea care caracterizează vinovăția făptuitorului [46]. Reprezentând o infracțiune săvârșită cu două forme de vinovăție (în sensul art.19 CP RM), ipoteza prevăzută la lit.d) alin.(2) art.349 CP RM presupune manifestarea: intenției în raport cu urmările prejudiciabile primare, și anume – daunele materiale în mărimea care nu atinge proporțiile mari; imprudenței în raport cu urmările prejudiciabile secundare, și anume – alte urmări grave.

I.E. Suleimanova propune ca legea penală rusă să fie completată cu un articol în care să se prevadă răspunderea pentru vătămarea integrității corporale sau a sănătății cauzată din imprudență reprezentantului autorității publice [47]. Nu considerăm oportună implementarea unei asemenea propuneri în legea penală autohtonă. Nu este necesară o normă care să fie una de rezervă în raport cu lit.d) alin.(2) art.349 CP RM, deoarece: 1) este suficientă prevederea de la lit.d) alin.(2) art.349 CP RM; 2) o asemenea completare ar aglomera inutil Partea specială a Codului penal; 3) doar în foarte rare cazuri, în Partea specială a Codului penal se stabilește răspunderea pentru infracțiunile care presupun cauzarea din imprudență a vătămării ușoare sau medii a integrității corporale sau a sănătății.

b) Semne secundare ale laturii subiective în cazul infracțiunilor prevăzute la art.349 CP RM

Fiind un semn obligatoriu al laturii subiective a infracțiunii, vinovăția nu epuizează întregul conținut al acestui element constitutiv al infracțiunii. În vederea caracterizării laturii subiective a infracțiunii, un rol important le revine motivului și scopului infracțiunii. Totodată, așa cum afirmă V.A. Ceaika, scopul infracțiunii, ca și motivul infracțiunii, pot exista doar într-o unitate organică cu vinovăția. Atitudinea psihică față de acțiunea (inacțiunea) comisă și urmările prejudiciabile produse poate fi stabilită pe calea examinării motivului și scopului infracțiunii. Căci, oricare fapte umane, dacă sunt săvârșite conștient, sunt motivate și direcționate către un scop [48].

Cu privire la infracțiunile prevăzute de legea penală rusă care sunt corespondente cu infracțiunile prevăzute la art.349 CP RM, I.E. Suleimanova menționează: „Motivul și scopul nu sunt semne obligatorii ale laturii subiective a infracțiunii. Important este ca intenția să cuprindă legătura dintre săvârșirea infracțiunii și activitatea de serviciu sau obștească a victimei” [49]. În opinia noastră, acel fapt, că intenția cuprinde legătura dintre săvârșirea infracțiunii și activitatea de serviciu

sau obștească a victimei, nu trebuie să conducă la ideea că prezența motivului și scopului ar fi de prisos în infracțiunile prevăzute la art.349 CP RM. Dimpotrivă, aceste semne secundare ale laturii subiective vin să completeze conținutul intenției manifestate la comiterea acestor infracțiuni.

În afară de aceasta, așa cum vom putea vedea *infra*, în cazul infracțiunilor prevăzute la art.349 CP RM, conținutul motivului infracțiunii depinde de conținutul scopului infracțiunii. Și viceversa: conținutul scopului infracțiunii depinde de conținutul motivului infracțiunii. Este firesc să fie anume așa, odată ce „conținutul motivului infracțiunii reprezintă ceea pentru ce se atinge scopul. Despre motiv se poate vorbi numai atunci când s-au format sau sunt în proces de formare scopul... infracțiunii... Condițiile și circumstanțele, în care este atins scopul, sunt condiționate de motivul infracțiunii, care este reflectat de comportamentul infracțional în mecanismul activității infracționale. Comportamentul infracțional se manifestă în mecanismul activității infracționale datorită procesului motivațional de constituire a motivului și scopului. Scopul, ca și motivul, reprezintă formațiunile psihologice care sunt cel mai strâns legate una de alta” [50].

După părerea lui A.V. Kladkov [51] și A.P. Kuznețov [52], motivul de răzbunare în legătură cu îndeplinirea de către victimă a activității de serviciu sau obștești este obligatoriu în ipoteza infracțiunilor prevăzute de legea penală rusă care sunt corespondente cu infracțiunile prevăzute la art.349 CP RM. Din punctul de vedere al lui S.Brînză și V.Stati [53], de cele mai multe ori, motivul infracțiunilor prevăzute la art.349 CP RM constă în răzbunarea în legătură cu îndeplinirea de către victimă a activității de serviciu sau obștești. Considerăm mai flexibil acest ultim punct de vedere. Totuși, și acesta necesită anumite precizări.

În ipoteza în care victimă este persoana care își îndeplinește datoria obștească sau ruda apropiată a acesteia, infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.349 CP RM poate fi săvârșită: a) până la îndeplinirea datoriei obștești; b) în momentul îndeplinirii datoriei respective; c) după îndeplinirea datoriei obștești. În același timp, în ipoteza în care victimă este persoana cu funcție de răspundere sau ruda apropiată a acesteia, infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.349 CP RM poate fi săvârșită: a) până la îndeplinirea activității de serviciu; b) în momentul îndeplinirii activității de serviciu.

În opinia lui P.Dungan, termenul „răzbunare” are înțelesul de a-ți face singur dreptate pedepsind pe cel care ți-a făcut ceva pe care îl consideri nedrept, un rău [54]. Sintagma „a făcut” indică timpul trecut al activității victimei, care constituie cauza răzburării. Nu te poți răzbuna pentru ceea ce deocamdată nu a fost îndeplinit sau pentru ceea ce este încă în proces de îndeplinire. Drept urmare, în situațiile prevăzute la lit.a) și b), nominalizate mai sus, răzbunarea în legătură cu

îndeplinirea de către victimă a activității de serviciu sau obștești nu poate determina comiterea infracțiunii. În astfel de situații, motivul infracțiunii poate fi: năzuința făptuitorului de a nu se conforma cerințelor legale ale victimei; năzuința făptuitorului de a evita răspunderea; invidie; ură; interesul material (presupunând săvârșirea infracțiunii la comandă, în schimbul unei remunerații materiale) etc. Oricum, într-un fel sau altul, legătura dintre comiterea infracțiunii și activitatea de serviciu sau obștească a victimei trebuie să marcheze motivul infracțiunii. Amintim că această legătură are un caracter obligatoriu. De aceea, răzbunarea, care nu are legătură cu activitatea de serviciu sau obștească a victimei, nu poate constitui motivul infracțiunilor prevăzute la art.349 CP RM.

Doar în situația prevăzută la lit.c), nominalizată *supra* – „după îndeplinirea datoriei obștești” – răzbunarea în legătură cu îndeplinirea de către victimă a datoriei obștești poate determina comiterea infracțiunilor prevăzute la art.349 CP RM.

Referințe:

1. Dobrinou V., Pascu I., Molnar I. et al. *Drept penal. Partea generală*. București: Europa Nova, 1999, p.115.
2. Timofei S. *Subiectul infracțiunilor în domeniul concurenței*. În: *Revista Națională de Drept*, 2011, nr.3, p.34-42.
3. Лоханский С.С. *Уголовно-правовая характеристика признаков понятия «личность»*. В: *Право: современные тенденции*. Материалы международной научной конференции (Уфа, июль 2012 г.). Уфа: Лето, 2012, с.124-129.
4. Borodac A., Bujor V., Brînză S. et al. *Drept penal. Partea generală*. Chișinău: Știința, 1994, p.87.
5. Ungureanu A. *Drept penal român. Partea generală*. București: Lumina Lex, 1995, p.76.
6. Păvăleanu V. *Drept penal general: conform noului Cod penal*. București: Universul Juridic, 2012, p.127.
7. Лазарев А.М. *Субъект преступления*. Москва: РИО ВЮЗИ, 1981, с.14.
8. Уголовный кодекс Российской Федерации. В: *Собрание законодательства Российской Федерации*, 1996, № 25.
9. Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi. <http://www.muhasib.az/Qanun/Mecelle/Mecelle.php> (vizitat 12.08.2015).
10. Исмаилов Ю.Д. *Некоторые вопросы ответственности за применение насилия к представителям власти по уголовному законодательству Азербайджанской Республики и Российской Федерации*. В: *Право і суспільство*, 2011, № 5, с.213-216.
11. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 03.02.2015. Dosarul nr.1a-2325/15. <http://cac.justice.md> (vizitat 12.08.2015).
12. Sentința Judecătorei raionului Edineț din 16.03.2011. Dosarul nr.141/11. <http://jed.justice.md> (vizitat 12.08.2015).
13. Приговор Суда района Чадыр-Лунга от 10 декабря 2010 г. Дело № 1-159/10. <http://jcg.justice.md> (vizitat 12.08.2015).
14. Mitrache C., Stănoiu R., Molnar I. et al. *Noul Cod penal comentat*. Sub red. lui G.Antoniou. București: C.H. Beck, 2006, p.334.
15. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 03.03.2010. Dosarul nr.1ra-322/10. www.csj.md (vizitat 12.08.2015).

16. Diaconescu D., Duvac C. *Tratat de drept penal. Partea specială*. București: C.H. Beck, 2009, p.336; Dungan P., Medeanu T., Pașca V. *Manual de drept penal. Partea specială*. Vol.2. București: Universul Juridic, 2011, p.11; Pascu I., Dobrinioiu V., Hotca M.A. *Noul Cod penal comentat*. București: Universul Juridic, 2014, p.344.
17. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 27.05.2014. Dosarul nr.1ra-537/14. www.csj.md (vizitat 12.08.2015).
18. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr.263-269.
19. Decizia Plenului Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 30.06.2014. Dosarul nr.4-Irl-3/14. www.csj.md (vizitat 12.08.2015).
20. Poalelungi M., Dolea I, Vișdoagă T. et al. *Manualul judecătoresc pentru cauze penale*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013, p.594, 606.
21. Kazneni zakon. <http://www.zakon.hr/z/98/Kazneni-zakon> (vizitat 14.08.2015).
22. Krivični zakonik Republike Srbije. <http://www.fb.bg.ac.rs/download/Pitanja/Krivicni%20zakonik%20RS.pdf> (vizitat 14.08.2015).
23. Almindelig borgerlig Straffelov. https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1902-05-22-10/KAPITTEL_2-5#KAPITTEL_2-5 (vizitat 14.08.2015).
24. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 11.06.2014. Dosarul nr.1ra-909/14. www.csj.md (vizitat 14.08.2015).
25. Toader T. *Drept penal. Partea specială*. București: ALL Beck, 2002, p.243; Predescu O., Hărăstășanu A. *Drept penal. Partea specială*. București: Universul Juridic, 2012, p.232.
26. Бойко А.В. *Непрямий умисел при вчиненні насильства щодо працівника правоохоронного органу*. В: Актуальні проблеми держави і права. Збірник наукових праць, 2012, Вип. 67, с.631-637.
27. Баглай Ю.В. *Субъективная направленность преступлений, совершаемых в отношении сотрудников правоохранительных органов, осуществляющих деятельность по охране общественного порядка и обеспечению общественной безопасности*. В: *Вестник Челябинского государственного университета: Право*, 2009, Вып.18, № 7, с.82-86.
28. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu*. Sub red. lui A.Barbăneagră. Chișinău: Arc, 2003, p.741; Brînză S., Ulianoschi X., Stati V. et al. *Drept penal. Partea specială*. Vol.II. Chișinău: Cartier, 2005, p.712; Barbăneagră A., Alecu Gh., Berliba V. et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu (Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale)*. Chișinău: Sarmis, 2009, p.769.
29. Hadîrcă I. *Răspunderea pentru infracțiunile săvârșite în sfera circulației substanțelor narcotice, psihotrope, a analoagelor și precursorilor acestora*. Chișinău: CEP USM, 2008, p.218.
30. Păduraru A. *Elementele constitutive subiective ale infracțiunilor în domeniul proprietății industriale*. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis”*, 2011, nr.8, p.70-78; Botnarenco M. *Latura subiectivă a infracțiunii de hărțuire sexuală*. În: *Revista Națională de Drept*, 2015, nr.4, p.41-50.
31. Brînză S. *Infracțiunea de omor simplu în legea penală a Republicii Moldova*. În: *Jurnalul de Studii Juridice*, 2010, număr special, p.15-30.
32. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 12.09.2012. Dosarul nr.1ra-889/12. www.csj.md (vizitat 16.08.2015).
33. Sentința Judecătorei raionului Strășeni din 23.06.2015. Dosarul nr.1-236/15. <http://jst.justice.md> (vizitat 16.08.2015).
34. Sentința Judecătorei sectorului Centru, mun. Chișinău, din 23.04.2014. Dosarul nr.1-164/14. <http://jcn.justice.md> (vizitat 16.08.2015).
35. Sentința Judecătorei raionului Dubăsari din 31.05.2010. Dosarul nr.1-25/10. <http://jdb.justice.md> (vizitat 16.08.2015).
36. Sentința Judecătorei raionului Fălești din 18.07.2012. Dosarul nr.1-164/12. <http://jfa.justice.md> (vizitat 16.08.2015).
37. Sentința Judecătorei raionului Slobozia din 24.04.2015. Dosarul nr.1288/14. <http://jsv.justice.md> (vizitat 16.08.2015).
38. Sentința Judecătorei raionului Șoldănești din 12.02.2015. Dosarul nr.1175/14. <http://jsd.justice.md> (vizitat 16.08.2015).
39. Sentința Judecătorei raionului Șoldănești din 19.09.2013. Dosarul nr.144/13. <http://jsd.justice.md> (vizitat 16.08.2015).
40. Sentința Judecătorei raionului Râșcani din 29.09.2010. Dosarul nr.139/10. <http://jrjr.justice.md> (vizitat 16.08.2015).
41. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 22.05.2014. Dosarul nr.4-Ire-147/14. www.csj.md (vizitat 16.08.2015).
42. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 14.10.2014. Dosarul nr.1ra-1327/14. www.csj.md (vizitat 16.08.2015).
43. Brînză S. *Infracțiunea de omor simplu în legea penală a Republicii Moldova*. În: *Jurnalul de Studii Juridice*, 2010, număr special, p.15-30.
44. Hamangiu C. *Codul general al României. Legi uzuale*. Vol.I. *Codul penal*. București: Librăria Leon Alcalay, 1914, p.1233.
45. Bahrain Penal Code, 1976. http://www.unodc.org/res/cld/document/bhr/1976/bahrain_penal_code_html/Bahrain_Penal_Code_1976.pdf (vizitat 19.08.2015).
46. Vasii I. *Drept penal român. Partea specială*. Vol.II. Cluj-Napoca: Editura Albastră, 1997, p.309.
47. Сулейманова И.Е. *Направления оптимизации уголовной ответственности за преступления против лиц, осуществляющих законный порядок управления*. В: *Социально-экономические явления и процессы*, 2013, № 4, с.246-252.
48. Чайка В.А. *Роль факультативных признаков субъективной стороны при квалификации посягательства на работников правоохранительных органов*. В: *Правова держава*, 2011, № 13, с.158-162.
49. Сулейманова И.Е. *Насильственные преступления против представителей власти в сфере порядка управления: уголовно-правовое и криминологическое исследование*: Дисс. ... канд. юрид. наук. Уфа, 2015, с.93.
50. Brînză S. *Rolul scopului în procesul de stabilire a gradului prejudiciabil al faptei*. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis”*, 2007, nr.3, p.94-98.
51. *Уголовное право Российской Федерации. Особенная часть*. Под ред. Б.В. Здравомыслова. Москва: Юристъ, 1999, с.481.
52. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации*. Под ред. Л.Л. Кругликова. Москва: Волтерс Клувер, 2005, с.988.
53. Brînză S., Stati V. *Drept penal. Partea specială*. Vol.II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p.1037, 1038, 1040; Brînză S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Vol.II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p.1068, 1069, 1072.
54. Dungan P. *Infracțiunea de ultraj în concepția noului Cod penal*. În: *Analele Universității de Vest din Timișoara. Seria Drept*, 2009, nr.2, p.35-42.

Recenzent:
Vitalie STATI,
 doctor în drept, conferențiar universitar (USM)

BĂNUIALA REZONABILĂ ȘI DREPTUL LA APĂRARE

Andrei PÎNTEA,
doctorand, lector universitar (USM)

Prin recunoașterea și garantarea exercitării efective a dreptului la apărare al inculpatului, prin asistarea sa de către un avocat cu pregătire adecvată ca cea a acuzatorului, se armonizează cele două interese publice (acuzarea și apărarea). Rațiunea și esența apărării o constituie salvagardarea acestor interese ale societății și individului, pentru o cât mai bună realizare a justiției penale și a apărării sociale, a ordinii de drept într-un stat de drept cu pretenții democratice, cum este țara noastră.

Cuvinte-cheie: stat; drept; drept la apărare; bănuială; bănuit.

***

By recognizing and guaranteeing the effective exercise of rights to defence of the defendant through assistance by a lawyer with adequate preparation as the defendant the two public interests (prosecution and defence) are harmonized. Reason and defence are the essence of safeguarding those interests of society and the individual for a better realization of criminal justice and social defence, the rule of law in a democratic state of law as our country claims.

Keywords: state; right; right to defence; suspicion; suspect.

Evoluția societății contemporane evidențiază prezența unui stat de drept, a cărui manifestare determină, la rândul său, un regim democratic. Conștiința socială, inclusiv conștiința juridică, prezumă noi cerințe calitative față de fenomenul statului de drept. Identificând scopul statului de drept contemporan în proclamarea, protejarea, dezvoltarea și restaurarea eficientă a drepturilor și libertăților omului, este necesar a ne orienta și la condițiile de manifestare a regimului contemporan democratic, acel mediu de natură politico-juridică, capabil a realiza scopul invocat, caracteristic statului de drept.

În acest context, rolul justiției devine unul de o importanță primordială. Pentru statul de drept, în care se asigură supremația legii, dar a legii ce percepe pe principii de egalitate statul și cetățeanul și pentru regimul politic democratic, justiția reprezintă autoritatea competentă de a perfecționa metodele de realizare a puterii, asigurând păstrarea acestora într-un câmp legal. Într-un regim democratic contemporan, justiția prin autoritatea sa determină condițiile de organizare și funcționare, ocupă un loc important. În caz contrar, într-o ineficiență de activitate a justiției prin manifestarea capacității sale de a face dreptate în baza legii și de a apropia dreptul pozitiv de valorile dreptății și echității, realizarea unui regim democratic devine imposibilă [1].

Fiind caracterizat în doctrină drept un ansamblu de metode prin intermediul cărora se realizează puterea în stat, acest mediu ce obține forma statului de drept, evidențiază anumite semne cardinale de manifestare, unul dintre ele fiind cultura societății, fenomen determinat de conștiința socială respectivă, care la fel poate fi considerată în calitate de punct de reper al regimului democratic contemporan. Importanța delimitării acestor două fenomene rezultă din natura lor și din interacțiunea cu alte fenomene de ordin social, politic, economic și juridic. Dacă cultura socială este, într-o măsură oare-

care determinată de gradul de dezvoltare economică a societății, chiar în cadrul uneia și aceleiași formațiuni social-economice, atunci conștiința socială este acel fenomen determinant ce identifică regimul politic democratic, indiferent de tipizarea dreptului și statului. Conștiința socială, îndeosebi prin forma sa juridică, reflectă atitudinea societății față de stat, ceea ce și este rezultatul manifestării regimului politic prin ansamblul sau metodele de realizare a puterii. Conștiința socială, în general, precum și conștiința juridică, în special, sunt orientate spre determinarea unui al treilea punct de reper, determinant al regimului politic – prezența și calitatea justiției. Anume natura, calitatea și orientarea conștiinței juridice constată rolul și vectorul de dezvoltare a justiției în societatea respectivă [2].

Autoarea S. Popescu evidențiază următoarele trăsături ale statului de drept [3]:

1. subordonarea puterii față de drept;
2. structurarea piramidală a puterii și divizarea ei într-un număr mare de organisme;
3. garantarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor;
4. participarea cetățenilor la exercitarea puterii prin controlul jurisdicțional și controlul de natură politică;
5. limitarea fiecărei dintre cele trei puteri – legislativă, executivă și judecătorească – de celelalte două;
6. ierarhizarea puterii executive și puterii judecătorești care să permită controlul asupra autorităților existente în sistemul aceleiași puteri.

Autorul T. Drăganu evidențiază următoarele premise sociale ale statului de drept [4]:

1. înrădăcinarea în conștiința civică a convingerii că există drepturi inerente naturii umane opozabile statului;
2. un sistem democratic de adoptare a legilor;
3. separația puterilor în stat;
4. independența justiției.

Profesorul Gh. Avornic, cu referință la fenomenul statului de drept, menționează: „Statul de drept reflectă coexistența celor două entități sociale distincte, concomitent indisolubil legate între ele, care sunt Statul și Dreptul, a raporturilor reciproce manifestate ca relații dintre putere și normativitate: prima – cu tendințialitate spre dominație și supunere, cealaltă – cu cea de stopare și ordonare” [5].

Teoreticianul B.Negru consideră: „Statul de drept nu înseamnă pur și simplu o legalitate formală ce asigură regularitate și coerență în instaurarea și punerea în aplicare a ordinii democratice, ci chiar justiția fondată pe recunoașterea și deplina acceptare a valorii supreme a persoanei umane, garantată de instituții ce oferă un cadru pentru expresia sa cea mai completă” [6].

În scopul identificării calității normelor juridice formate, precum și al interpretării și aplicării acestora se și manifestă justiția – autoritate superioară, înzestrată cu atare competențe. În acest context, percepem justiția anume în calitate de autoritate general-recunoscută și acceptată de către toți membrii societății și de toate organele statale. Justiția nu are necesitatea de a fi percepută în calitate de putere, ce i-ar denatura esența și i-ar pune la îndoială necesitatea principiilor ce o caracterizează, ca, de exemplu, integritatea, independența, imparțialitatea. Anume aceste principii se manifestă în calitate de „piatră de temelie” în procesul de identificare a justiției ca autoritate. Astfel, justiția, prin autoritatea cu care este înzestrată [7], ce îi determină natura și valoarea, se manifestă ca o prismă de percepere obiectivă și calitativă a dreptului. Tocmai justiția, prin sistemul său de instanțe și instituții are competența exclusivă de a stabili anumite fapte de valoare juridică ce duc la apariția, modificarea, stingerea sau restaurarea anumitor raporturi juridice, pe calea interpretării și aplicării normelor juridice, indiferent de apartenența acestora la o ramură de drept sau alta [8].

Accesul la justiție în materia penală constituie o garanție fundamentală a unui proces echitabil, care presupune că fiecare individ are dreptul la examinarea acuzațiilor în materie penală îndreptate împotriva sa de către un magistrat investit de lege cu atribuții speciale în acest sens. Dreptul individului de acces la justiție constituie un aspect fundamental al dreptului la tribunal, alături de dreptul de a fi judecat și dreptul la judecător. În special în materia penală, accesul la justiție nu vizează doar nemijlocit posibilitatea individului de a compărea în fața unui tribunal competent să decidă asupra acuzațiilor îndreptate împotriva sa, dar de asemenea incumbă statului obligația pozitivă de a institui și promova un ansamblu de garanții particulare eficiente de procedură care, în mod imperativ, însoțesc cursul unei cauze penale. Aceste garanții, inerente valorilor de bază ale unei societăți democratice, și anume, echității și justiției, sunt legate de particularitățile procedurilor penale, ele referindu-se la reprimarea actelor prejudiciabile de o gravitate sporită, precum sunt infracțiunile, și au ca finalitate stabilirea pedepselor, inclusiv aspre, faptuitorilor găsiți vinovați. În acest sens, anume în materia

penală sunt puse în joc un ansamblu de principii și valori specifice, precum condamnarea socială a faptelor de o periculozitate sporită, restabilirea echității sociale, protecția societății contra atentatelor ilegale și abuzive, pe de o parte, și protecția libertății și demnității umane, protecția individului contra arbitrarului, asigurarea drepturilor legitime ale persoanei acuzate, pe de altă parte [9].

Încă din timpurile vechi, s-a născut convingerea că indivizii au anumite drepturi ce decurg din însăși natura umană. Sofiștii au fost primii gânditori care au avansat teza că „omul este stăpânul destinului său”. Platon și Aristotel au dezvoltat ideea, postulând că „din punct de vedere natural oamenii sunt egali și numai prin lege devine cineva liber sau sclav” [10].

În secolele XVII-XVIII, raționaliștii reușesc să pună bazele științifice ale doctrinei drepturilor individuale ale omului, substituind revelația cu rațiunea, din această școală dezvoltându-se ulterior teoria contractului social. Școala istorică contestă teoria drepturilor naturale imanente și recunoaște importanța libertăților individuale, precum și necesitatea justiției sociale în forma organizată a societății [11].

De reținut că în sistemul acuzatorial și în special la greci și la romani, apărarea era exercitată de profesioniști. La romani, la început, asistența în justiție o îndeplineau patronii pentru clienții lor, apoi *oratores*, care pledau în favoarea litiganților, acestora li s-au asociat ulterior jurisconsulții, ce lămurau litigiul în fapt și în drept, pe baza legilor și principiilor de drept; în timp, cele două funcții au fost contopite într-o singură persoană, numită avocat, avocatul îmbinând arta oratoriei cu știința dreptului [12].

Astfel, din oficiul aristocratic și gratuit, avocatura dobândește caracteristica esențială a unei profesii. În timpul Republicii, la romani și la greci, avocații s-au ridicat la cele mai înalte demnități, bucurându-se de cel mai mare prestigiu. În perioada Imperiului Roman, avocatura a fost organizată în ordine profesionale sau organizații profesionale, denumite *consortii* sau *corporatii*, în care erau înscrși avocați [13].

În sistemul inchizitorial – căruia îi erau specifice probele legale, judecătorul având rol predominant, procedura era scrisă, funcțiile procesuale nefiind separate, existând concepția că inculpatul este obiectul, și nu subiectul procedurii – funcția de apărare era lipsită de orice garanție, judecătorul fiind și apărător [14].

În sistemul acuzatorial modern (procedural mixt), apărarea și avocatul dobândesc o dezvoltare accentuată. În realizarea justiției penale, respectarea drepturilor și intereselor legitime ale indivizilor are o conotație privată și o alta publică. Astfel, dacă societatea, prin forma sa organizată, statul, are dreptul și interesul ca cel ce a săvârșit o faptă penală să fie pedepsit, potrivit culpei și periculozității sale, potrivit vinovăției sale, inculpatul are interesul și dreptul să-și dovedească nevinovăția sau gradul de vinovăție, astfel încât să nu primească o sancțiune mai aspră decât i se cuvine.

Societatea este interesată să nu fie pedepsiți nevi-

novații, pentru a asigura liniștea publică și ordinea de drept, să poată realiza dreptatea, să poată asigura ordinea în justiție, cu garantarea drepturilor și a libertăților indivizilor, cu respectarea dreptului la apărare, cu garantarea dreptului de a avea un proces echitabil și corect.

Acestea sunt motivele pentru care este necesar un sistem eficient de garanții, mai ales că acuzatorul public, prin calitatea de subiect procesual oficial, pregătirea sa tehnică și mijloacele pe care le are la îndemână, se află într-o evidentă și netă superioritate față de inculpat.

Prin recunoașterea și garantarea exercitării efective a dreptului la apărare al inculpatului, prin asistarea sa de către un avocat cu pregătirea adecvată ca cea a acuzatorului, se armonizează cele două interese publice (acuzarea și apărarea). Rațiunea și esența apărării o constituie salvagardarea acestor interese ale societății și individului, pentru o cât mai bună realizare a justiției penale și a apărării sociale, a ordinii de drept într-un stat de drept cu pretenții democratice cum este țara noastră.

Apărarea – ca și noțiune, presupune activitatea desfășurată de o persoană în vederea valorificării intereselor sale legale care i-au fost lezate și de a combate acuzațiile ce i se aduc.

Dreptul la apărare – constă în facultățile sau posibilitățile recunoscute prin lege persoanelor, de a-și valorifica interesele legitime încălcate și de a se apăra împotriva unor învinuiri ce i se aduc fie ele drepte sau nedrepte.

Dreptul la apărare dă expresie întregului complex de garanții și drepturi procesuale instituite de lege spre a servi părților la apărarea intereselor lor legitime; printre aceste drepturi și garanții se înscriu: dreptul părților de a face cereri, de a cunoaște actele de la dosar, de a propune probe, de a recuza pe judecători sau pe procuror etc., precum și dreptul lor de a participa la dezbateri și de a pune concluzii în legătură cu problemele dezbătute, dreptul de a exercita căile de atac etc.; nesocotirea de către instanță a oricăreia dintre aceste facultăți și, totodată, garanții procesuale constituie o încălcare a dreptului la apărare susceptibilă să atragă nulitatea hotărârii; astfel, au caracterul unor asemenea încălcări de natură să atragă această sancțiune: judecarea procesului la un termen preschimbat în condiții în care pârâtul nu a avut timpul necesar spre a-și pregăti apărarea; judecarea procesului peste rând, în lipsa pârâtului; închiderea dezbaterilor și pronunțarea hotărârii mai înainte ca instanța să fi dat cuvântul părților etc.; exercitarea dreptului la apărare trebuie făcută cu bună-credință, legea neadmițând ca ea să îmbrace forma abuzului de drept procesual; pentru lipsă de apărare temeinic motivată, instanța poate acorda însă numai un singur termen. În cazul în care, la cererea părții interesate, instanța nu amână judecarea cauzei pentru formularea apărării, ea trebuie să amâne pronunțarea hotărârii, dându-i astfel posibilitatea acesteia să depună concluzii scrise. Atunci când instanța constată manifestări abuzive în exercita-

rea dreptului la apărare, ea are îndreptățirea să limiteze durata dezbaterilor corespunzător nevoilor de asigurare a unei apărări normale, pentru toate părțile. Dreptul la apărare are drept corolar asistența judiciară gratuită: legea dispune, în acest sens, că cel care nu este în măsură să facă față cheltuielilor unei judecăți, fără a primejdui propria sa întreținere sau a familiei sale, poate cere asistență judiciară gratuită, care cuprinde apărarea și asistarea sa printr-un avocat delegat de baroul avocaților (v. și asistență judiciară) [15].

Ca principiu de drept – dreptul la apărare se interferează cu principiile legalității, al libertății persoanei, al echității, al justiției și responsabilității etc. Sub aspectul naturii juridice, într-o opinie se apreciază că apărătorul ar fi un „*alter ego* al inculpatului”, „urechea și gura juridică a inculpatului”, „eul formal al inculpatului”. Potrivit altor autori – apărătorul ar fi reprezentantul inculpatului, în sensul că ar interveni în procesul penal în numele și în interesul acestuia. Poate fi definit și în acest fel, însă el, apărătorul, în realitate, dezvoltă o activitate autonomă în nume propriu, asistându-l pe inculpat; alții l-au asimilat substitutului procesual, întrucât ar interveni în procesul penal în baza unei facultăți conferite direct de lege, lucrând în nume propriu și având un drept procesual propriu, dar pentru interesul altuia; în alte concepții, apărătorul ar fi un consort procesual al inculpatului, ambii constituind „o parte procesuală unică reprezentată de două organe”, activitățile lor întregindu-se tehnic una pe alta, fiecare însă păstrându-și autonomia de conduită, astfel că avocatul nu poate fi considerat practic un consortiu procesual. Într-o altă opinie, se indică numai felul activității apărătorului, în sensul că el ar fi asistentul, consultantul juridic al inculpatului, în realitate, activitatea desfășurată de apărător este un serviciu de necesitate publică pentru realizarea justiției penale și a apărării sociale, acestea fiind și elementele ce determină natura juridică a apărării [16].

Dreptul la apărare reprezintă o prerogativă fundamentală, recunoscută individului acuzat de săvârșirea unei infracțiuni condamnabile, în virtutea normelor de drept penal, de a răspunde în mod coerent, prompt și adecvat acuzației înaintate. Dreptul la apărare constituie un drept subiectiv general, care conform Convenției Europene a Drepturilor Omului în sfera sa include mai multe drepturi efective și concrete, precum dreptul de a fi informat despre cauza și natura acuzării, dreptul de a dispune de timpul și facilitățile necesare apărării, dreptul la auto-apărare, dreptul la alegerea avocatului, dreptul la asistență gratuită a unui avocat, dreptul la asistență gratuită a unui interpret, dreptul la audierea martorilor [17].

Constituția RM în art. 26 consacră expres dreptul la apărare, și anume: dreptul la apărare este garantat; fiecare om are dreptul să reacționeze independent, prin mijloace legitime, la încălcarea drepturilor și libertăților sale; în tot cursul procesului, părțile au dreptul să fie asistate de un avocat, ales sau numit din oficiu; amestecul în activitatea persoanelor care exercită apărarea în limitele prevăzute se pedepsește prin lege.

Codul de procedură penală al Republicii Moldova în art.17, denumit „Asigurarea dreptului la apărare”, prevede [18]: în tot cursul procesului penal, părțile (bănuitul, învinuitul, inculpatul, partea vătămată, partea civilă, partea civilmente responsabilă) au dreptul să fie asistate sau, după caz, reprezentate de un apărător ales, sau de un avocat care acordă asistență juridică garantată de stat; organul de urmărire penală și instanța judecătorească sunt obligate să asigure participanților la procesul penal deplină exercitare a drepturilor lor procesuale; organul de urmărire penală și instanța sunt obligate să asigure bănuितului, învinuitului, inculpatului dreptul la asistență juridică calificată din partea unui apărător ales de el sau a unui avocat care acordă asistență juridică garantată de stat, independent de aceste organe; la audierea părții vătămate și a martorului, organul de urmărire penală nu este în drept să interzică prezența avocatului invitat de persoana audiată în calitate de reprezentant; în cazul în care bănuitul, învinuitul, inculpatul nu au mijloace de a plăti apărătorul, ei sunt asistați gratuit de către un avocat care acordă asistență juridică garantată de stat.

Declarația Universală a Drepturilor Omului stabilește [19] în art.11 că orice persoană acuzată de un delict este prezumată nevinovată până când vinovăția sa va fi dovedită în mod legal în cursul unui proces public în cadrul căruia i s-au asigurat toate garanțiile necesare apărării sale; nimeni nu va fi condamnat pentru acțiuni sau omisiuni care, în momentul în care au fost comise, nu constituiau un act delictuos potrivit dreptului național sau internațional, de asemenea, nu se va aplica nici o pedeapsă mai aspră decât aceea care era aplicabilă în momentul în care a fost comis actul delictuos.

Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice [20] prevede în art.14 alin.(3) că orice persoană acuzată de comiterea unei infracțiuni penale are dreptul, în condiții de deplină egalitate, la cel puțin următoarele garanții:

1. să fie informată în cel mai scurt termen, într-o limbă pe care o înțelege și în mod detaliat despre natura și motivele acuzației ce i se aduce;
2. să dispună de timpul și de înlesnirile necesare pregătirii apărării sale și să comunice cu apărătorul pe care și-l alege;
3. să fie judecată fără o întârziere excesivă; să fie prezentă la proces și să se apere ea însăși sau să dispună de asistența unui apărător ales de ea;
4. dacă nu are apărător, să fie informată despre dreptul de a-l avea și, ori de câte ori interesul justiției o cere, să i se atribuie un apărător din oficiu, fără plată dacă ea nu are mijloace pentru a-l remunera;
5. să interogheze sau să facă a fi interogați martorii acuzării și să obțină înfățișarea și interogarea martorilor apărării în aceleași condiții ca și martorii acuzării;
6. să beneficieze de asistența gratuită a unui interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba folosită la ședința de judecată;
7. să nu fie silită să mărturisească împotriva ei însăși sau să se recunoască vinovată.

Art.6 alin.(3) al Convenției Europene a Drepturilor Omului prevede [21]: „orice acuzat are, mai ales, dreptul:

1. să fie informat, în termenul cel mai scurt, într-o limbă pe care o înțelege și în mod amănunțit, despre natura și cauza acuzației aduse împotriva sa;
2. să dispună de timpul și de înlesnirile necesare pregătirii apărării sale;
3. să se apere el însuși sau să fie asistat de un apărător ales de el și, dacă nu dispune de mijloacele necesare remunerării unui apărător, să poată fi asistat gratuit de un avocat din oficiu, atunci când interesele justiției o cer;
4. să audieze sau să solicite audierea martorilor acuzării și să obțină citarea și audierea martorilor apărării în aceleași condiții ca și martorii acuzării;
5. să fie asistat gratuit de un interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba folosită la audiere”.

Dreptul la apărare este un drept universal, unanim recunoscut de toate instituțiile abilitate cu protecția drepturilor omului. Încercarea de separare dintre drepturile cetățenilor și drepturile omului nu mai este posibilă în lumea actuală. Nimeni nu mai poate opri cursul istoriei și doctrina drepturilor omului a făcut un salt imens în domeniul juridic, determinând în așa fel ca drepturile cetățeanului ce defineau drepturile individuale în stat să fie modelate conform exigențelor ce constituie principiile drepturilor omului. În lumea noastră actuală, singura chestiune care se pune este aceea a luptei în favoarea drepturilor omului.

Pentru a încerca o comparație, filozofii iluminiști s-au străduit să înțeleagă ce reprezintă contractul social prin care existau drepturi ale cetățeanului, noi astăzi nu ne mai putem mulțumi cu ideea unui drept limitat de stat, ceea ce căutăm este definirea unui contract prin care fiecare dintre noi este un cetățean al lumii, un contract prin care să fie stipulat fundamentul respectului față de om pe planetă.

Remarcăm că statul se vede astfel deposedat de monopolul dreptului, ceea ce este important acum este faptul că umanitatea își însușește drepturile umane. Drepturile cetățeanului corespund legilor în vigoare din codurile de legi. Întrucât drepturile diferă de la o țară la alta, înseamnă că ele au o particularitate istorică și culturală.

Cetățenii statelor democratice au în comun aceleași valori născute dintr-o lentă metamorfoză a istoriei, metamorfoză ce a instalat lent un consens asupra necesității de a respecta marile principii ce fondează democrația.

Libertatea individuală și siguranța persoanei prezintă una dintre cele mai sensibile și complexe valori ale ființei umane care, alături de alte drepturi fundamentale, ocupă un rol primordial în cadrul unei societăți democratice. În urma transformărilor survenite în societatea noastră după anul 1990, odată cu abolirea regimului totalitar, libertatea și siguranța individuală au făcut obiectul unor reglementări constituționale tot mai clare și mai detaliate, în scopul

evitării interpretărilor arbitrare din partea autorităților [22].

Conform jurisprudenței CEDO, pentru ca o privație de libertate să corespundă exigențelor Convenției, aceasta trebuie să fie dispusă cu respectarea dispozițiilor substanțiale și procedurale din dreptul intern și să fie conformă cu scopul art.5 de a proteja orice persoană împotriva arbitrariului. Astfel, în literatura de specialitate, s-a arătat că nu este suficient ca o privație de libertate să fie în conformitate cu dreptul intern: să se conformeze noțiunii potențial mai largi de „legalitate” în sensul Convenției. Deoarece orice încălcare a dreptului intern cu ocazia deținerii sau arestării unei persoane atrage după sine o încălcare a art.5 din Convenție, Curții îi este rezervat dreptul de a exercita un anumit control asupra modului în care au fost aplicate reglementările interne.

Codul de procedură penală al Republicii Moldova prevede în cadrul art.165 noțiunea de „reținere” [23]:

(1) Constituie reținere privarea persoanei de libertate, pe o perioadă scurtă de timp, dar nu mai mult de 72 de ore, în locurile și în condițiile stabilite prin lege.

(2) *Pot fi supuse reținerii:*

1) persoanele bănuite de săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa cu închisoare pe un termen mai mare de un an;

2) învinuitul, inculpatul care încalcă condițiile măsurilor preventive neprivative de libertate, luate în privința lui, precum și ordonanța de protecție în cazul violenței în familie, dacă infracțiunea se pedepsește cu închisoare;

3) condamnații în privința cărora au fost adoptate hotărâri de anulare a condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei sau de anulare a liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen.

(3) *Reținerea persoanei poate avea loc în baza:*

1) procesului-verbal, în cazul apariției nemijlocite a motivelor verosimile de a bănui că persoana a săvârșit infracțiunea;

2) ordonanței organului de urmărire penală;

3) hotărârii instanței de judecată cu privire la reținerea persoanei condamnate până la soluționarea chestiunii privind anularea condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei sau anularea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen ori, după caz, cu privire la reținerea persoanei pentru săvârșirea infracțiunii de audiență.

Acest articol definește reținerea persoanei ca formă legală de privare a libertății, când aceasta se bănuiește de săvârșirea unei infracțiuni. Această măsură procesuală penală rezultă din art.5 paragr. 1 pct. c) al Convenției pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale din 1950 în toate protocoalele adiționale, precum și din art.25 alin.(3) al Constituției Republicii Moldova din 29 iulie 1994. Sintagma „O perioadă scurtă de timp, dar nu mai mult de 72 de ore” presupune timpul din momentul privării de libertate până la eliberarea persoanei sau aplicarea arestării preventive [24].

Aspectul supus cercetării este stipulat cel mai bine de prevederile art.166 CPP, și anume [25]: „*Temeiurile pentru reținerea persoanei bănuite de săvârșirea infracțiunii*”:

(1) Organul de urmărire penală are dreptul să rețină persoana, dacă există o bănuială rezonabilă privind săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa cu închisoare pe un termen mai mare de un an, numai în cazurile:

1) dacă aceasta a fost prinsă în flagrant delict;

2) dacă martorul ocular, inclusiv victima, indică direct că anume această persoană a săvârșit infracțiunea;

3) dacă pe corpul sau pe hainele persoanei, la domiciliul ei ori în unitatea ei de transport sunt descoperite urme evidente ale infracțiunii;

4) dacă la locul săvârșirii infracțiunii sunt descoperite urmele lăsate de către această persoană.

(2) În alte circumstanțe care servesc temei pentru o bănuială rezonabilă că o persoană a săvârșit infracțiunea, aceasta poate fi reținută numai dacă a încercat să se ascundă ori nu i s-a putut constata identitatea.

(3) Reținerea persoanei bănuite poate fi dispusă și dacă există temeiuri rezonabile de a presupune că aceasta se va sustrage de la urmărirea penală, va împiedica aflarea adevărului sau va săvârși alte infracțiuni.

(4) Reținerea persoanei mature în temeiurile prevăzute la alin. (1) poate avea loc până la înregistrarea infracțiunii în modul stabilit de lege. Înregistrarea infracțiunii se efectuează imediat, dar nu mai târziu de 3 ore de la momentul aducerii persoanei reținute la organul de urmărire penală, iar în cazul în care fapta pentru care persoana a fost reținută nu este înregistrată în mod corespunzător, persoana se eliberează imediat, cu excepția prevăzută la art. 273 alin. (1) pct. 2).

(5) Reținerea persoanei în condițiile prezentului articol nu poate depăși 72 de ore din momentul privării de libertate.

(5¹) În cazul în care reținerea persoanei se efectuează pentru stabilirea identității ei, perioada de reținere nu poate depăși 6 ore.

(6) Reținerea minorului nu poate depăși 24 de ore.

(7) Persoana reținută în condițiile prezentului articol, până la expirarea termenului prevăzut la alin. (5) și (6), trebuie să fie adusă cât mai curând posibil din momentul reținerii în fața judecătorului de instrucție pentru a fi examinată chestiunea arestării sau, după caz, a eliberării acesteia. Demersul privind arestarea persoanei reținute urmează a fi înaintat cu cel puțin 3 ore înainte de expirarea termenului de reținere. Procurorul, în termenele prevăzute la alin. (5) și (6), va emite o ordonanță de eliberare a persoanei reținute fie, după caz, va înainta demersul, conform art. 307, judecătorului de instrucție.

Articolul comentat stabilește subiectul care este abilitat să dispună reținerea persoanei bănuite de săvârșirea infracțiunii și acesta este organul de urmărire penală. Printr-o interpretare logică a principiului „a fortiori” (cine poate mai mult, poate și mai puțin) conchidem că și procurorul poate aplica reținerea pentru temeiuri-

le sus-menționate. Organul de urmărire penală este în drept să rețină persoana bănuită de săvârșirea infracțiunii numai dacă sunt întrunite cumulativ condițiile arătate la alineatele (1), (2) și (3), și anume:

1. infracțiunea săvârșită se pedepsește cu închisoare mai mare de un an (condiția este prezentă chiar dacă sancțiunea are alternativă și o altă pedeapsă);

2. să existe una din situațiile arătate la punctele 1), 2), 3) ale alin.(1) sau alin.(2) (aceste situații formează datele verosimile că persoana a săvârșit infracțiunea);

3. să fie pornită urmărirea penală sau să fie înregistrată infracțiunea [26].

Sintagma „dacă aceasta a fost prinsă în flagrant delict” presupune situația când necesitatea reținerii a apărut spontan în legătură cu săvârșirea unei infracțiuni flagrante. Reținerea pentru acest temei mărește scopul stabilirii identității bănuitului prin obținerea mijloacelor materiale de probă și asigurarea prezenței bănuitului la efectuarea acțiunilor de urmărire penală necesare. Date care confirmă prinderea în delict flagrant pot fi [27]:

1. raportul sau procesul-verbal de constatare a infracțiunii;

2. lămuririle martorilor oculari sau ale victimei;

3. înregistrările video;

4. corpurile delictive și altele.

Faptul că „martorul ocular, sau partea vătămată, vor arăta direct” persoana bănuită se constată, în primul rând, prin acțiunile de urmărire penală (audierea, prezentarea spre recunoaștere) în cazul când urmărirea penală este pornită sau ca rezultat al unor acțiuni de investigație operativă. Aceste date ce stau la baza aplicării reținerii sunt declarațiile sau comunicările unor persoane [28]. „Dacă pe corpul sau pe hainele persoanei, la domiciliul ei ori în unitatea ei de transport vor fi descoperite urme evidente ale infracțiunii” sunt date care pot fi obținute în urma cercetării la fața locului, percheziției, examinării corporale, ca rezultat al acțiunilor de investigație operativă, precum și ca rezultat al unor acțiuni administrative prevăzute de art.3 al Legii cu privire la poliție (de exemplu: controlul mijloacelor de transport; controlul bagajului; controlul corporal al pasagerilor). Datele obținute ca rezultat al acestor acțiuni de regulă sunt corpuri delictive [29].

Alte circumstanțe menționate în alin.(2) a acestui articol pot fi oricare date obținute ca rezultat al acțiunilor de urmărire penală sau de investigație operativă, cu condiția cumulativă a unuia din cazurile arătate la acest alineat. Reținerea pentru temeiurile acestui alineat se aplică în scopul preîntâmpinării eschivării bănuitului de organele de urmărire penală precum și în scopul stabilirii identității acestuia [30].

Alin.(3) al acestui articol menționează faptul că persoană bănuită poate fi reținută pentru temeiurile prevăzute de alin.(1) până la înregistrarea infracțiunii și, respectiv, până la începerea urmăririi penale.

„Înregistrarea infracțiunii” în *lato sensu* presupune sesizarea organului de urmărire penală prin unul din modalitățile arătate la art.262, iar în *stricto sensu* presu-

pune mențiunea scrisă în Registrul special de evidență a sesizărilor privind săvârșirea infracțiunilor.

După înregistrarea infracțiunii, organul de urmărire penală trebuie să decidă începerea urmăririi penale conform art.274. În cazul când infracțiunea nu este înregistrată, reținerea nu se justifică și deci persoana se eliberează conform art.174. Prin urmare, în cazul când urmărirea penală este începută, respectiv înregistrarea infracțiunii a fost făcută și deci condiția este realizată pentru justificarea reținerii persoanei bânuite [31].

Alin.(4) al acestui articol stabilește durata și modul de calculare a acestui termen. Astfel termenul de 72 de ore curge din momentul privării de libertate. Sintagma „din momentul privării de libertate” este momentul reținerii persoanei de fapt, adică a capturării ei cu scopul de a fi adusă la organul de poliție. Prin urmare, timpul aducerii persoanei reținute la organul de urmărire penală și timpul întocmirii procesului-verbal de reținere se include în durata reținerii.

Dacă persoana a fost reținută potrivit art.249 din Codul cu privire la contravențiile administrative pe 3 ore și după aceasta se constată că fapta dată constituie o infracțiune, timpul reținerii administrative se include în durata reținerii procesual-penale. La calcularea termenelor se aplică dispozițiile art.233 [32].

Alin.(5) al articolului comentat prevede o dispoziție în conformitate cu art.5 al Convenției pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, care presupune că persoana reținută „trebuie adusă de îndată înaintea unui judecător sau a altui magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare și are dreptul de a fi judecată într-un termen rezonabil sau eliberată în cursul procedurii”. Astfel, în timpul de 72 de ore, reprezentantul organului de urmărire penală trebuie să înainteze demers privind necesitatea arestării și tot în acest timp să fie examinat în conformitate cu art.307 [33].

Anterior dispozițiile Codului de procedură penală vechi în art.104 prevedea doar faptul înaintării demersului privind necesitatea arestării în instanța de judecată. Pentru respectarea acestor dispoziții, reprezentantul organului de urmărire penală trebuie să înainteze demers din timp judecătorului de instrucție. Sintagma „după caz eliberată” presupune că bănuitul poate fi eliberat cu aplicarea unei măsuri preventive neprivative de libertate dispusă de către procuror sau fără aplicarea acesteia [34].

În urma analizei articolelor menționate, ne-am ciocnit de sintagma „bănuiala rezonabilă”, pe care *Dicționarul explicativ al limbii române* [35] o apreciază din punct de vedere etimologic. Prin *rezonabil*, înțelegem o comportare rațională, adecvată, iar prin *bănuială* înțelegem o presupunere sau suspiciune. Prin prisma legislației și doctrinei procesual-penale „bănuiala rezonabilă” reprezintă un standard juridic de apreciere a faptelor care permit încadrarea unui subiect de drept în calitatea procesuală de bănuit, totodată bănuiala trebuie să se bazeze pe fapte specifice și articulabile, luate împreună cu concluzii raționale, confirmate de probe ob-

ținute pe cale legală în cadrul instrumentării procesului penal. În comparație cu legislația Republicii Moldova, în California, SUA bănuiala rezonabilă este privită ca standardul legal de probe care permite arestul unui subiect de drept, totodată americanii dispun că bănuiala rezonabilă este ceva mai mic decât cauza probatorie, dar mai mare decât o suspiciune [36].

Conform art.63 CPP RM bănuitul este persoana fizică față de care există anumite probe că a săvârșit o infracțiune până la punerea ei sub învinuire. Așadar, deducem că rezonabilitatea bănuiei reiese din existența anumitor probe, cu alte cuvinte, bănuiala nu va fi rezonabilă în cazul în care probele lipsesc sau sunt irelevante și/sau inconsecvente. Prin prisma art.63 și art.93 CPP RM susținem că probele și bănuitul trebuie să se afle într-o legătură logică. Bănuiala nu poate fi bazată pe presupuneri, în mod obligatoriu bănuiala rezonabilă trebuie să se întemeieze pe o stare de fapt confirmată prin probe. În pofida faptului că termenul „bănuiala rezonabilă” este des întâlnit în normele CPP RM, legiuitorul nu definește acest termen lăsând aprecierea acestuia pe seama judecătorilor, procurorilor și altor organe de drept [37]. În literatura de specialitate, există opinia că prin nedefinirea termenului „bănuiala rezonabilă” se dorește interpretarea acestui termen în funcție de caz sau situație. Această idee este motivată prin faptul că definirea „bănuiei rezonabile” nu ar cuprinde în totalitate cazurile și situațiile în care ar putea fi aplicată.

Ținem să menționăm ca deși bănuiala rezonabilă rezultă din CEDO art.5 alin.(1) lit.c), din hotărârile Curții Europene și din CPP RM, ambiguitatea înțelegerii și aplicării eronate a acestui termen va continua până la definirea bănuiei rezonabile în CPP RM. Numai prin așa efort va fi posibilă înlăturarea abuzurilor din partea organelor de drept și pierderea dosarelor la CEDO.

Referințe:

1. Negru A. *Consolidarea justiției în statul democratic contemporan (Aspecte teoretico-practice)*: Teză de doctor habilitat în drept. Chișinău: 2013, p.9.
2. *Ibidem*, p.59.
3. Popescu S. *Din nou despre statul de drept: concept, trăsături definitorii și motivații*. În: *Revista Studii de drept românesc*, 1992, nr.4, p.348-349.
4. Drăganu T. *Introducerea în teoria și practica statului de drept*. Cluj-Napoca: Dacia, 1992, p.17(220).
5. Avornic Gh. *Edificarea statului de drept*. În: *Edificarea statului de drept: Materialele conferinței științifico-practice*. Chișinău, 26-27 septembrie 2003. Chișinău: Bons Office, 2003, p.14 (14-25).
6. Negru B. *Bazele constituționale ale statului de drept*. În: *Edificarea statului de drept: Materialele conferinței științifico-practice*, Chișinău, 26-27 septembrie 2003. Chișinău: Bons Office, 2003, p.65(62-71).
7. Negru A. *Identificarea statutului de autoritate a justiției contemporane într-un stat democratic*. În: *Problemele actuale ale istoriei teoriei dreptului și științelor administrației publice* (1-2 octombrie 2009): Conferința științifică internațională. ASEM. Chișinău, 2010, p.35-37.
8. Negru A. *Consolidarea justiției în statul democratic contemporan (Aspecte teoretico-practice)*, p.92.
9. *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Mihai Poalelungi, Igor Dolea, Tatiana Vîzdoagă [et al.]; coord. ed.: Mihai Poalelungi [et al.]. Ed. I. Chișinău: S. n., 2013 (Î.S. F.E.-P. „Tipografia Centrală”), p.23. (1192 p.).
10. Aristotel. *Politika*. Oradea: Antet, 1996, p.286.
11. Beșleaga S. *Dreptul la apărare și apărarea dreptului la apărare*. Iași: <http://proceedings.univ-danubius.ro/index.php/eirp/article/viewFile/881/801> (vizitat 22.04.15).
12. *Ibidem*.
13. *Ibidem*.
14. *Ibidem*.
15. Coltuc C. *Principiul dreptului la apărare*. <http://www.coltuc.ro/blog/principiul-dreptului-la-aparare/> (vizitat 20.04.2015).
16. *Ibidem*.
17. *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. p.34.
18. Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Publicat: 07.06.2003 în: *Monitorul Oficial*, nr. 104-110 art.447. Data intrării în vigoare: 12.06.2003.
19. *Declarația Universală a Drepturilor Omului*. http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/rum.pdf (vizitat 22.04.2015).
20. *Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice*. <http://lege5.ro/Gratuit/he2damju/pactul-international-cu-privire-la-drepturile-civile-si-politice-din-16121966-> (vizitat 25.04.2015).
21. *Convenția Europeană a Drepturilor Omului*. http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf (vizitat 25.04.2015).
22. *Legalitatea arestării preventive în jurisprudența CEDO*. <https://dreptmd.wordpress.com/teze-de-an-licenta/legalitatea-arestarii-preventive-in-jurisprudenta-cedo/> (vizitat 25.04.2015).
23. *Codul de procedură penală a Republicii Moldova*. art.447.
24. *Comentariul Codului de procedură penală a Republicii Moldova*. http://www.academia.edu/7140742/Comentariu_la_codul_penal_al_republicii_moldova_partea_speciala_conspecte_md (vizitat 25.04.2015).
25. *Codul de procedură penală a Republicii Moldova*, art.447.
26. *Comentariul Codului de procedură penală a Republicii Moldova*. <http://ru.scribd.com/doc/154442231/81109954-Comentariu-La-Codul-de-Procedura-Penala-Al-Republicii-Moldova#scribd> (vizitat 25.04.2015).
27. *Ibidem*.
28. *Ibidem*.
29. *Ibidem*.
30. *Ibidem*.
31. *Ibidem*.
32. *Ibidem*.
33. *Ibidem*.
34. *Ibidem*.
35. *Dicționarul explicativ al limbii române*. Ed. II. București: Univers Enciclopedic, 1996, p. 1192.
36. Andreev O. *Bănuiala rezonabilă*. <https://www.scribd.com/doc/200266422/Banuiala-rezonabila> (vizitat 23.04.2015).
37. *Codul de procedură penală al Republicii Moldova*, art.447.

Recenzent:
Sergiu BRÎNZA,
doctor habilitat în drept, profesor universitar (USM)

CARACTERISTICI TIPOLOGICE ALE PERSONALITĂȚII FEMEII CRIMINALE

Natalia CARAMAN,
doctorand (ULIM)

În prezentul articol sunt examinate diferențele dintre comportamentul criminal al femeii de comportamentul criminal al bărbaților, mecanismul de săvârșire a unei infracțiuni de către o femeie și mecanismul de înlăptuire a unei crime de către o persoană de gen masculin. Sunt analizate cauzele criminalității feminine, caracteristicile crimelor comise de femei și procesul de investigare a acestora, de asemenea, sunt evidențiate tipurile și caracteristicile tipologice ale femeilor criminale.

Cuvinte-cheie: crimă; criminalitate feminină; femei criminale; comportament criminal; cauzele crimei; mecanismul de săvârșire a crimei; tipurile femeilor criminale; caracteristicile tipologice ale personalității femeii criminale.

***

The article analyzes the differences between criminal behavior of women and men, the mechanism of committing a crime by a woman and the mechanism of committing a crime by a man. The causes of the female criminality are studied, the characteristics of crimes committed by women and their investigation process are outlined also, types and typological characteristics of criminal women are drawn.

Keywords: crime; female criminality; women offenders; criminal behavior; the causes of crime; the mechanism of the crime; the types of female criminals; typological characteristics of women offenders' personality.

La momentul actual, societatea contemporană și conducerea statelor devin tot mai alarmate din cauza situației criminalității în rândul femeilor, a indicatorilor cantitativi și a schimbărilor caracterului crimelor săvârșite. Criminalitatea feminină continuă să crească atât în toată lumea, cât și în statele Uniunii Europene, în special și în Republica Moldova. Conform datelor Biroului Național de Statistică din Republica Moldova, în anul 2014, de exemplu, din cele 17.665 de persoane care au comis infracțiuni – 1.448 (8,2%) au fost femei; în 2013, din 16.017 persoane criminale – 1.183 (7,4%) au fost femei; iar în 2012, din 20.741 de persoane care au comis infracțiuni – 1.780 (8,6%) au fost femei.

Din cele expuse *supra*, reiese că nivelul crimelor săvârșite de persoane de gen feminin se menține constant (8% din numărul total de infractori identificați timp de un an). În structura criminalității feminine putem enumera omoruri, jafuri, furturi și arte infracțiuni. Din cele 1.448 de femei, atrase în anul 2014, la răspundere penală 6 își execută pedeapsa pentru omor, 572 pentru furturi, 38 pentru jafuri și vandalism, 126 pentru infracțiuni legate de comercializarea ilegală de substanțe narcotice [1].

Comportamentul criminal al femeilor diferă de comportamentul criminal al bărbaților ca urmare a sistemului de cauze care au stat la baza săvârșirii crimei, prin metodele și armele cu care a fost comisă (de exemplu, în momentul comiterii unei crime, pe lângă seducție, farmec, joc artistic, femeile tot mai des apelează la diferite metode tehnice, folosind arme de foc și arme reci, utilizează substanțe toxice), prin caracterul și proporțiile crimelor săvârșite, alegerea victimei și alte elemente. Aceste particularități sunt asociate cu locul istoric fixat al femeii în sistemul relațiilor sociale, rolurile și funcțiile ei sociale, cu specificitatea ei biofiziolgică și psihologică. Astfel, concomitent cu schimbările condițiilor sociale, economice, politice, se schimbă și orientarea spre alte roluri și statusuri ale femeii, stilul

lor de viață, caracterul comportamentului criminal și metodele de comitere a infracțiunilor.

Încă la mijlocul sec. al XIX-lea, Ivan Vilson (președintele Departamentului statistic al Societății rusești de geografie, membrul Senatului – cel mai înalt organ judiciar-administrativ al Imperiului Rus), vorbind despre motivele prevalării criminalității masculine, sublinia următoarele: „Femeile comit crime împotriva proprietății mai rar decât bărbații, nu din motiv că ar avea un respect mai mare față de proprietate decât bărbații, ci din cauza că, majoritatea femeilor, fiind dependente financiar de bărbați, nu se ciocnesc cu necesitatea de a săvârși astfel de crime” [2].

În opinia I.V. Kundryatskova, cauzele criminalității feminine trebuie studiate în trei nivele: *criminalitatea per ansamblu, tipurile ei aparțin și comportamentul criminal individual al femeilor*. Între nivelurile respective există diferențe semnificative, dar, în același timp, ele sunt foarte strâns interconectate.

În primul rând, cauzele criminalității feminine, precum și ale criminalității în întregime, comportă un caracter social. Ele sunt legate de condițiile istorice specifice ale societății, conținutul și direcția principalelor sale instituții, locul femeii în sistemul relațiilor sociale, rolurile și funcțiile ei. Scăderea sau creșterea nivelului criminalității în rândul femeilor depinde de mediul ce le înconjoară, deși în unele cazuri poate apărea de la sine (cum ar fi în cadrul criminalității recidive), însă mereu prin influența factorilor din exterior.

În al doilea rând, circumstanțele care dau naștere criminalității feminine sunt parte componentă a cauzelor criminalității în general. Există și astfel de factori care contribuie la existența nemijlocită a criminalității feminine și varietățile ei, condiționează creșterea ei la etapa actuală, trăsăturile ei specifice, amplifică pericolul ei social, ca rezultat al creșterii numărului de persoane care comit infracțiuni împotriva individului, manifestării nivelului ridicat de agresivitate și cruzime.

În al treilea rând, este important de a face diferen-

ță între două nivele principale de analiză a cauzelor: criminalitatea femeilor în întregime și comportamentul lor criminal individual. Circumstanțele celei dintâi se manifestă prin acțiuni concrete ale anumitor persoane, cauzele cărora, în sumă, la rândul lor, sunt prezente printre acei factori care determină existența acestui tip de criminalitate în general [3].

Crimele comise de către femei și procesul de dezvoltare a acestora își au propriile caracteristici. Din practică rezultă că femeile criminale apelează la mecanisme și metode specifice de înfăptuire a omorurilor, furturilor, jafurilor, actelor de vandalism, răpiri [4].

După cum a remarcat O. Pollak „misterul criminalității feminine nu constă în partea cantitativă, ci calitativă” [5].

Mecanismul de comitere a crimelor de către femei diferă foarte mult de mecanismul de comitere a crimelor de către persoane de gen masculin, fiind cu mult mai complex, gândit până la cele mai mici detalii și, de multe ori, cu mult mai sofisticat din punctul de vedere al cruzimii și cinismului.

Reflectarea problemelor sociale și individuale ale femeilor contemporane, forma sa unică de percepere a problemelor în familie, colectiv, societate și reprezintă agresivitatea criminală a femeilor. Creșterea numărului de infracțiuni, comise de persoane de gen feminin, din numărul total de infracțiuni, se datorează în ultimul deceniu problemei egalității de gen în aspect juridic, social etc. „Feminismul este contrar bunului simț, întrucât se bazează pe conceptul fals că bărbații și femeile sunt identici și se deosebesc doar prin etichetările societății. În realitate, femeile și bărbații sunt total diferiți din punct de vedere genetic. „Modern feminism is unnecessary, because its entire raison is the unquestioned assumption that women are and have historically always been worse off than men”, afirmă Satoshi Kanazawa, psiholog evoluționist al Școlii de economie și politologie din Londra [6].

După părerea psihologului rus, Nadejda Yurghina, fiecare femeie își dorește, în primul rând, să-și realizeze rolul de mamă și soție, și începe a lupta pentru egalitate atunci când este privată de condițiile de a-și îndeplini acest rol: „Femeile își doresc să trăiască într-o lume unde s-ar putea afirma în totalitate, în toată natura lor. Este necesitatea de a hrăni copilul, necesitatea de a continua viața. Asigurarea condițiilor pentru satisfacerea necesităților, femeile o transmit bărbaților. Iar dacă aceștia nu simt aceste necesități, ei nu corespund cerințelor femeilor. Atunci femeile preiau controlul asupra situației și se întâmplă ceea ce numim *feminism*. Feminismul reprezintă viziunea, atitudinea femeii față de lumea bărbaților care îi înconjoară. Feminismul este masca pe care o îmbracă femeile din cauza disperării, când descoperă că speranța care și-au pus-o în bărbați nu satisface așteptările lor, ele nu au pe cine se baza și sunt nevoite să întreprindă ceva ca să schimbe starea lucrurilor” [7].

Crimele comise de femei, în literatura criminalistică, de regulă nu sunt analizate separat de crimele săvârșite de bărbați.

Încă în anul 1897, în cadrul Congresului Internațional al Uniunii Criminaliștilor din Heidelberg a fost

adoptată clasificarea criminalilor, care se referă în, egală măsură, și la femeile condamnate:

1. Infractori aleatorii, episodici;
2. Infractori cu devieri grave în comportament sau care au comis crime în mod repetat;
3. Infractori persistenți sau profesionali [8].

Primele încercări de evidențiere a tipurilor sau clasificării femeilor criminale din aspect criminal, au fost întreprinse de medicul-psihiatru italian, fondatorul direcțiilor antropologice în criminologie și dreptul penal, Cesar Lombroso. În studiul său *Femeia – infractoare și prostituată* [9], a evidențiat mai multe tipuri de criminali-femeie:

1. Criminală înăscută: „Criminala înăscută depășește infractorul în alt sens, și anume, în cruzimea rafinată, cu care își săvârșește crimele. Pentru ea nu este suficient că inamicul ei moare, ea simte necesitatea de a se delecta cu moartea lui” [10];

2. Criminală de ocazie: „Foarte des femeile comit infracțiuni contrar voințelor lor, datorită influenței din partea amantului, sau careva din mediul înconjurător, cum ar fi tatăl, fratele sau altcineva” [11];

3. Criminală din pasiune: „Femeia criminală din pasiune se apropie ba de criminala înăscută, ba de criminala de ocazie: chibzuirea, intențiile și depravarea morală joacă un rol mult mai important în comiterea crimelor sale, decât la bărbați” [12].

Separat, Lombroso a analizat femeile sinucigașe și asazinele de copii. Prostituatele, de asemenea, le împărțea în două tipuri:

1. De ocazie: „Nu toate prostituatele sunt nebune din punct de vedere moral; altfel spus, nu la toate dezmățul este un viciu înăscut. Multe dintre ele devin prostituate doar din cauza situațiilor create la întâmplare” [13].

2. Înăscute: „... adevărata criminalitate feminină trebuie văzută anume în prostituție [14] ... crima și prostituția sunt termenii ce exprimă criminalitatea masculină și feminină ... [15].

După părerea lui E. Alauhanov: „în practică, tipurile stabilite nu se manifestă întotdeauna în mod «deschis». Sunt posibile diferite combinații între ele. Cu atât mai mult, că însuși tipurile se pot diviza în componente variate mult mai concrete – subtipuri, subgrupe etc. Prin urmare, este practic, imposibil de a stabili caracteristici tipologice concrete și bine definite, din motiv că acest proces este interconectat cu procesele cognitive, dezvoltarea societății, dar și de modificările structurale a criminalității în sine” [16].

E.R. Abâzova afirmă: „În condițiile moderne se actualizează necesitatea de a concepe tipologia personalității criminalului-femeie, care este strâns legată de soluționarea problemelor ce țin de lupta împotriva criminalității și preîntâmpinarea procesului de „feminizare” a acesteia, reducerea nivelului criminalității feminine în societate, crearea condițiilor care să se opună reproducerii criminalității feminine. La baza tipologizării femeilor criminale se află motivele comportamentului lor criminal, moralitatea și trăsăturile psihofiziologice. Anume identificarea specificității motivației criminalității feminine dă posibilitatea de a constata și folosi, în cadrul planificării măsurilor educativ-profilactice și de

adaptare, a legităților de bază în formarea comportamentului criminal la femei” [17].

Cesare Lombroso declară că majoritatea crimelor, săvârșite de femei, se explică prin specificul trăsăturilor naturale. În opinia sa, „la prostituate prevalează capacitățile inferioare nivelului mediu”, de asemenea, observa în ele „o psihologie infantilă, neatenție, incapacitatea de concentrare, ca în cazul tinerilor sălbatici, și pustietatea creierului preistoric, foarte mult asemănător cu creierul animal” [18]. El asocia criminalitatea feminină de o intensitate mult mai mare în comparație cu cea masculină, cu trăsăturile corpului feminin și caracter, natura femeii, într-o oarecare măsură, cu „subdezvoltarea ei biologică”: Între antropologia și psihologia criminalei există o analogie completă. Este la fel ca în cazul când, dintr-o masă de criminale, la care de obicei se observă doar câțiva și ne semnificativi indici de degenerare, se desprinde o grupă cu indici mult mai pronunțați și intens exprimați decât indicii bărbaților criminali, exact așa, din numărul lor total se evidențiază un cerc nu prea mare de persoane, care se deosebesc prin degradare morală mult mai avansată, decât la bărbați, și cu mult depășind, la acest capitol, alți criminali, care comit crime din cauza influenței străine și care, mai mult sau mai puțin, dau dovadă de principii morale. Acesta și este grupul criminalelor înnăscute, degradarea morală a cărora este direct opusă numărului lor” [19].

P.N. Tarnovskaia, adepta învățăturilor lui C. Lombroso, declara că C. Lombroso a proclamat „...o nouă știință cu privire la necesitatea de a privi criminalul ca pe un om, deseori, nenormal sau bolnav” [20].

La etapa actuală de dezvoltare a criminologiei moderne, a psihologiei juridice și criminalisticii, interesul pentru studierea și clasificarea tipurilor de femei criminale este la fel de intens. În lucrările savanților străini, cum ar fi E.R. Abâzova, care a acordat atenție studierii criminologice a personalității femeii care a comis crime [21]; E.R. Cernysheva a studiat caracteristica criminologică a criminalității feminine moderne [22]; S.T. Ahmedhanova s-a dedicat examinării caracteristicii criminologice a crimelor săvârșite de femei în familie și alții [23]. O atenție deosebită autorul o acordă lucrării colective semnată de T.B. Dimitrieva, K.L. Immerman, M.A. Kachaeva, L.V. Romasenko *Agresivitatea criminală a femeilor cu dereglări psihice*. Această lucrare este dedicată principiului studierii diferențiate a acțiunilor agresive ale femeilor cu tulburări psihice.

Un studiu american, efectuat de K.D. Cole asupra personalității femeilor care au comis omucideri, a permis evidențierea a șase definiții cu privire la tipurile de comportament [24]:

1. „Tip mosahistic”. Femeile acestui tip și-au omorât soții după mulți ani de insultări din partea acestuia. Asasinarea, de cele mai multe ori, avea loc în stare de afect în momentul maltratării femeii, metoda de înfăptuire a crimei nu este planificată.

În Republica Moldova, acest tip de femei nu este cel mai răspândit, din motiv că femeile din țara noastră încă mai au frică, se poate de spus chiar teamă sau „respect” față de soți.

2. „Tip deschis de ostilitate violentă”. Aceste femei se caracterizează prin agresivitate, emotivitate ridicată,

care au întreprins anterior acțiuni violente. Reprezentantele acestui grup se evidențiază prin intelect scăzut, consumul de substanțe alcoolice și narcotice. De obicei, acestea sunt femei crescute în orfelinat sau în familii social vulnerabile.

3. „Tip închis de ostilitate violentă”. Pentru aceste femei este caracteristic săvârșirea crimelor destul de crunte, în timp ce comportamentul zilnic este total opus caracterului crimei comise. Reprezentantele acestui grup de femei deseori comit ucideri de copii, se deosebesc prin comportament agresiv față de copii, ceea ce este diametral opus atitudinii lor față de genul masculin.

Deși, J.H. Morton afirma că în cazurile când uciderea copilului de către mamă are loc imediat după naștere sau peste câteva luni, este vorba despre „psihoză istovirii” [25].

4. „Tipul neadecvat”. Reprezentantele grupului respectiv manifestă capacități intelectuale scăzute, acționând la ordinul unei persoane, care are influență foarte mare asupra lor.

De cele mai multe ori, la acest grup de femei criminale se atribuie fetele minore, care comit crimele prin implicarea persoanelor de vârstă mai mare, deseori bărbați, femei, care consumă substanțe narcotice, fiind dependente de ele.

5. „Tipul psihotic”. De regulă, reprezentantele acestui tip sunt diagnosticate cu „schizofrenie paranoidă”. Schizofrenia paranoidă apare, de obicei, la vârstă de 30-35 ani (uneori mai devreme) și decurge preponderent cu dereglări delirante și halucinatorii.

În evoluția bolii se observă un și de etape concrete, descrise la finele secolului trecut de către V. Magnan (1891) și caracterizează modelul halucinațiilor cronice. În stereotipul dezvoltării sindromurilor halucinatorii, în cazurile tipice, se observă etapa delirului, fără a fi însoțite de halucinații și manifestări ale automatismului psihic – sindrom paranoidal, etapele delirului paranoidal – sindromul Kandinski-Klerambo și delirul fantastic – sindrom parafrenic [26].

Crimele sunt săvârșite de ele în timpul stării psihopatoide fie sub influența unui impuls irezistibil.

6. „Tip amoral”. Femeile acestui tip, din timp, chibzuiesc și planifică săvârșirea crimei. Aceste femei se deosebesc prin capacități intelectuale mai avansate decât la reprezentantele altor grupuri din clasificarea respectivă.

Diferite grupuri ale femeilor criminale de deosebesc nesemnificativ după nivelul de educație. Cercetările efectuate au arătat că ponderea cea mai mare printre criminale o au femeile cu studii medii (35%), cu studii medii profesionale – 19%, cu studii gimnaziale, liceale – 8%. Interes deosebit atrage faptul că, în momentul efectuării sondajului, s-a depistat că 11% dintre femeile criminale au studii superioare.

Clasificarea respectivă a fost elaborată cu referire la femeile care au comis doar omucideri, și nu sunt evidențiate tipurile de femei care au comis alte infracțiuni.

În acest context, ar trebui de remarcat și clasificarea tipurilor personalității femeilor criminale, propuse de savantul criminalist E. Alauhanov [27]:

a) *Personalitate de tip violent* – sunt, de regulă, femei care comit acte de huliganism, crime și vătămări corporale ca rezultat al violenței domestice, pruncucidere. Acestea sunt persoane cu atitudine negativ-neglijentă față de viața umană, față de cele mai importante beneficii ale ei, sănătate, integritate fizică etc;

b) *Tipul egoist violent* – cel mai periculos tip de personalitate din punct de vedere social, cu atitudine antisocială bine stabilită, îndreptată spre atingerea propriilor scopuri și avantaje, deseori materiale, inclusiv cu prețul vieții umane;

c) *Tipul egoist* – despre motivația caracteristică tipurilor de criminale egoiste, inclusiv legate de necesitatea asigurării bunăstării în familie, vorbesc datele cercetărilor interne, care evidențiază numărul mare de persoane ale acestei categorii care au familii. Astfel, majoritatea persoanelor condamnate la răspundere penală pentru abuz sunt familiste.

d) *Tipul neglijent* – numărul cel mai mare al criminalelor de ocazie sau întâmplătoare sunt cele cu atitudine ușuratică, neglijentă și iresponsabilă față de reglementările legale;

e) *Tipul dependent* – pentru reprezentanții acestui tip sunt caracteristice diferite manifestări criminale, efectuate din motivul dependenței psihologice, obiectul cărora pot fi substanțele narcotice, alcoolul, personalitatea bărbatului-partener de viață.

În funcție de profunzimea și durabilitatea orientării motivației criminogene a personalității, este necesar de evidențiat printre femei următoarele tipuri de femei criminale:

a) *Femei criminale aleatorii* – sunt cele care au comis infracțiuni ca rezultat al coincidențelor accidentale, contrar comportamentului lor general, anterior celor întâmplătoare;

b) *Femei criminale de ocazie* – au comis crime ca rezultat al influenței factorilor negativi care au contribuit la formarea și activitatea personalității;

c) *Femei criminale instabile* – se abat de la normele comportamentului social aprobat, cu toate acestea, fără a le asimila cu fermitate;

d) *Femei criminale profesioniste* – fac tot posibilul pentru realizarea ambițiilor și scopurilor stabilite prin intermediul comiterii infracțiunilor [28].

Analiza tipologizării femeilor criminale, enumerate *supra*, va da posibilitate de a constitui atât măsuri generale de prevenire, cât și speciale, atât tehnici individuale separate de investigare a crimelor săvârșite de femei, cât și tehnici generale bine structurate. Va permite crearea „portretului tipic complex” al femeilor criminale, ce va contribui la dezvoltarea crimelor comise de femei.

În conținutul categoriilor tipologice definite ale personalității criminalului-femeie, este relevat nucleul motivațional al infracționalității specifice, ast-

fel delimitarea acestora contribuind la planificarea și elaborarea eficientă a măsurilor educativ-profilactice și de integrare în societate a femeilor condamnate.

Recenzent:

Sergiu BRÎNZA,

doctor habilitat în drept, profesor universitar

Referințe:

1. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, Justiție. // <http://www.statistica.md/category.php?l=ro&idc=189&> (vizitat 20.01.2016).
2. Кирюшина Л.Ю. *Криминалистическая типология женщин-преступниц как основание разработки криминалистической методики расследования преступлений*. В: *Вестник Томского государственного университета*, 2007, №298. <http://cyberleninka.ru/article/n/kriminalisticheskaya-tipologiya-zhenschin-prestupnits-kak-osnovanie-razrabotki-kriminalisticheskoy-metodiki-rassledovaniya> (vizitat 21.01.2016).
3. Кундюроцкова И.В., Степанянц Ш.У. *Теоретические основы криминологического исследования причин и условий женской преступности*. http://www.iubip.ru/branch/donetsk/sotrud/ur_nauka/ur_nauka.html (vizitat 22.01.2016).
4. *Ibidem*, <http://cyberleninka.ru/article/n/krimina-listicheskaya-tipologiya-zhenschin-prestupnits-kak-osnovanie-razrabotki-kriminalisticheskoy-metodiki-rassledovaniya> (vizitat 21.01.2016).
5. Дмитриева Т.Б., Иммерман К.Л., Качаева М.А., Ромасенко Л.В. *Криминальная агрессия женщин с психическими расстройствами*. Москва: Медицина, 2003, с. 13.
6. Satoshi Kanazawa. *Why Modern Feminism Is Illogical, Unnecessary, and Evil*. // <https://www.psychologytoday.com/blog/the-scientific-fundamentalist/200908/why-modern-feminism-is-illogical-unnecessary-and-evil> (vizitat 15.01.2016).
7. Юргина Н. *Феминизм, или зачем нужны мужчины?* // <http://www.psy-help.ru/news/st-870.html> (vizitat 21.01.2016).
8. Алауханов Е. *Криминология. Учебник*. Алматы, 2008, с. 429 // <http://www.allpravo.ru/library/doc4204p/instrum6815/> (vizitat 22.01.2016).
9. Ломброзо Ч. *Женщина – преступница или проститутка*. Москва: Астрель, 2011, с. 317.
10. *Ibidem*, p. 194.
11. *Ibidem*, p. 255.
12. *Ibidem*, p. 277.
13. *Ibidem*, p. 145.
14. *Ibidem*, p. 144.
15. *Ibidem*, p. 145.
16. *Ibidem*, <http://www.allpravo.ru/library/doc4204p/instrum6815/> (vizitat 22.01.2016).
17. Абызова Е.Р. *Криминологическое исследование личности женщин, совершающих преступления, и предупреждение их преступного поведения*. Дисс. ... докт. юрид. наук. Москва, 2007, с. 34.
18. *Ibidem*, p. 110.
19. *Ibidem*, p. 191-192.
20. Белоусов К.Ю. *О проблемах женской преступности и профилактики правонарушений в творчестве П.Н. Тарновской. Общество и право*, 2013, № 3 (45). // <http://cyberleninka.ru/article/n/o-problemah-zhenskoy-prestupnosti-i-profilaktiki-pravonarusheniy-v-tvorchestve-p-n-tarnovskoy> (vizitat 22.01.2016).
21. *Ibidem*, p.45.
22. Чернышева Е.Р. *Криминологическая характеристика современной женской преступности и ее предупреждение*: Автореферат дисс. ... канд. юрид. наук. Ростов-на-Дону, 2007, с. 27.
23. Ахмеданова С.Т. *Криминологическая характеристика преступлений, совершаемых женщинами в семье, и проблемы их профилактики*. Автореферат дисс. ... канд. юрид. наук. Москва, 2013, с. 24.
24. *Ibidem*, p. 29-30.
25. *Ibidem*, p. 83.
26. Научный Центр психического здоровья. *Параноидная шизофрения* // <http://www.psychiatry.ru/lib/54/book/29/chapter/6> (vizitat 22.01.2016).
27. *Ibidem*, <http://www.allpravo.ru/library/doc4204p/instrum6815/> (vizitat 22.01.2016).
28. *Ibidem*, <http://www.allpravo.ru/library/doc4204p/instrum6815/> (vizitat 22.01.2016).

Semnat pentru tipar 25.02.2016. Formatul 60x84 1/8.

Tipar ofset. Coli de tipar conv. 12,0. Tiparul executat la CEP al USM

Tirajul – 650.